

תמצית הש"ס

גליון מספר 69 שבת נ"ט. – פ"ח: לפרטים - 0527692282

נ"ט. ניטלו עינבליהם עדיין טומאתם עליהם-
 לאביי הטעם משום דעדיין חשיב כלי הואיל וההדיוט יכול להחזירו בקלות, ואם נטמא העינבל וחיברו אותו לזוג נטמא הזוג, אבל בלא חיבור טמא רק העינבל. (תוד"ה מתיב, הראשון). לרבא כשניטלו עינבליהם אין הענבל כלי, והא דעדיין טומאתם עליהם היינו דווקא הזוג מפני שראוי להקישו על גבי חרס והוא משמיע קול ונמצא שלא בטל ממלאכה ראשונה, וכן אמר רבי יוחנן. ולרבי יוסי בר חנינא הטעם הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק, ואע"פ שאין שימוש זה מעין מלאכה ראשונה, וטמא אפי"ן אם לא ייחדו לכך. (תוד"ה ורבי יוחנן). וי"א שאם אינו ראוי למלאכה מעין מלאכתו הראשונה, נטהר מטומאתו.

כלי המשמש למלאכה שאינה מעין מלאכתו -
 זב שישב על כלי העומד לשיבה, טמא הכלי טומאת מדרס, ואם ישב על כלי העומד למדידה אינו טמא מדרס, דכתיב "וכל הכלי אשר ישב עליו" ולא כתיב בלשון עבר, והיינו מיוחד לשיבה. ואם היה עומד לשיבה וישב עליו, וכעת אינו ראוי לשיבה אלא לדבר אחר, פקעה ממנו טומאת מדרס. ואם נטמא בטומאת מת, ואינו משמש למעין מלאכתו אלא למלאכה אחרת, לרבי יוחנן טהור אם נשבר, ולרבי אלעזר טמא.

סנדל של בהמה של מתכת (אבל של עץ אינו ראוי לדברים דלהלן. תוד"ה סנדל) מקבל טומאה מפני שהוא ראוי לתשמיש אדם. לרב הטעם משום שהוא ראוי לשתות בו מים במלחמה. לרב חנינא הטעם משום שהוא ראוי לסוך בו שמן במלחמה, אבל לרב אין מולכים שמן למלחמה לסוך, ונ"מ שאף במאוס לשתות נטמא. ולר"י צריך מעין מלאכתו כדלעיל, והוא מקבל טומאה מפני שהוא ראוי לבורח מן הקרב לשום על רגלו, ונ"מ שאם הוא כבד ואינו ראוי לברוח עמו אינו מקבל טומאה.

יציאת אשה בתכשיטים - המשך

דבר המשמש בתכשיט לאשה אין בו איסור הוצאה בשבת, כמו שמותר לצאת עם בגד בשבת, אמנם כיון שמצויי שאשה תוריד את התכשיט כדי להראותו לחברותיה, או שיש לחוש שהתכשיט יפול, לכן גזרו חכמים בתכשיטים מסוימים לאסור לצאת בהם בשבת, שמא מתוך כך תבוא לידי טלטול ברה"ר. ויש דברים שיש מחלוקת אם מותר לצאת בהם בשבת, והמחלוקת היא אם יש בתכשיטים אלו חשש שהאשה תורידם, או לא, או ש"א שהם משאוי ולא תכשיט.

נ"ט: עיר של זהב - לר"מ אין אשה יוצאת בעיר של זהב (-כמו שמצינו נדרים נ. שר"ע עשה לאשתו תכשיט של זהב שירושלים מצויר בה), ואם יצאה חייבת חטאת, דמשא הוא. ולחכמים אסורה לצאת בו שמא תוריד אותו כדי להראותו לחברותיה ותטלטלנו ברה"ר, ואם יצאה פטורה דתכשיט הוא. ולר"א מותר לאשה לצאת עמו, דכיון שרק אשה חשובה יוצאת בו, אשה חשובה אין דרכה להורידו כדי להראותו.

כלילא (תכשיט הנמצא על מצח האשה והוא קשור מאוזן לאוזן) רב אסר לצאת בו ושמואל התיר. י"א שאם הכלילא עשוי מזהב או כסף לכו"ע אסור שכיון שהוא חשוב יש חשש שתורידו כדי להראותו, ונחלקו בשל משי שהוא טווי עם חוטי זהב ואבנים טובות, שאם הרצועה עיקר מותר כיון שהרצועה אינה חשובה כדי להראותה, ואם חוטי הזהב עיקר אסור. ולרב אשי בשל משי מותר לכו"ע, ובשל זהב או כסף נחלקו אי חיישינן שתורידו כדי להראותו ותבוא לטלטלו ברה"ר, או שרק אשה חשובה רגילה לצאת בו, ואשה חשובה אין דרכה להורידו, וכן דרש לוי שמותר לצאת עם כלילא ואיכא לאוקמי בשל משי.

כשרב שמע שלוי הגיע לבבל, הוא הבין שרבי אפס נפטר והתמנה רבי חנינא במקומו, ולוי בא לבבל כיון שלא היה לו עם לשבת כיון שרבי חנינא לא היה גדול ממנו לא בחכמה ולא בשנים, דאין לומר שרבי חנינא נפטר, דא"כ היה נכנס לוי לרבי אפס שהיה זקן ממנו, ועוד שהרי רבי אמר בשעת פטירתו שרבי חנינא ימלוך (ולא קיבל זאת רבי חנינא כיון שרבי אפס היה גדול ממנו בשתי שנים, וכיון שהיה רבי חנינא חשוב לא נכנס לרבי אפס, ומפני כבודו ישב אצלו לוי, וכתיב בצדיקים "ותגזר אומר ויקם לך").

וכתבו התוס' (ד"ה מאן) שרק כלילא או עיר של זהב יש להתיר לנשים חשובות, כיון שאין שאר הנשים רגילות לצאת בזה, אבל דבר שרגילות שאר הנשים לצאת בו, גם אשה חשובה אסורה לצאת בו.

קמרא (-אבנט חשוב) מותר לצאת בו. י"מ דהיינו ברצועה המשובצת בזהב, ומותר לצאת בו כמו בטלית מוזהבת, דהוי תכשיט, ואין לחוש שתורידו כדי להראותו, מפני שע"ז יפלו בגדיה. וי"מ דהיינו בעשוי מכסף וזהב ומותר לצאת בו כאבנט של מלכים וכל ישראל הם בני מלכים וראוים לו. ואם הקמרא נמצא ע"ג אבנט אסור לצאת בו, ומה שמצינו שמותר להציל בשבת מפני הדליקה גם אזור וגם חגור, היינו היכא שיש בגד שמפסיק ביניהם, אבל בלובשו זה ע"ג זה הוי משא ואסור, ולא דמי ללובש כמה מלבושים מפני הקור, דכאן אין הנאה ואין דרך ללבוש שמים. (תוד"ה תרי). וי"ג שמותר לצאת בו, ורש"י מוכיח שאסור.

רסוקא (-חתיכת מעיל רחבה), אם יש לה רצועות לקשרה בהם ולהדקה סביבותיו מותר לצאת בה, דכיון שזה מהודק אין לחוש שיפול, ואם לאו אסור.

קטלא (מנוקטא פארי בגד חשוב המצוייר בזהב התלוי כנגד ליבה לקבל פרווי הפת), אסור לצאת בו.

נזמים - נזמי האף אסורים, ושל אוזן מותרים לכתחילה, מפני שיש טירחה להסירם. (אבל חוטים צבעונים שיש באוזניים אסורה לצאת בהם, מפני שיותר קל להסירם נזמי האוזן. תוד"ה נזמי האף).

טבעת שאין עליה חותם אסור לצאת בה, אבל אינה חייבת חטאת, ואם יש עליה חותם אינו תכשיט וחייבת חטאת, ומה שמצינו שאף טבעת שיש עליה חותם מקבלת טומאה (וכן קטלאות ונזמים של אוזן ונזמי האף), ומבואר שתכשיט הוא, מתני' כו' נחמיה שהחותרם עיקר, וחותרם אינו תכשיט לאשה מפני שחותם

עשוי לאדם גדול וממנו, ואין דרך אשה לחתום ולשלוח שלוחים, (ואם הוא של מתכת מקבל טומאה אף שהטבעת של אלמוג, ולחכמים אינה מקבלת טומאה כיון שהטבעת היא העיקר, ופשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה, ואם היא של מתכת מקבלת טומאה כפשוטי כלי מתכות, אף שהחותם של אלמוג, (ולרב נחמיה אינה מקבלת טומאה, כי רק החותרם הוא עיקר ולא הטבעת. תוד"ה רבי). לרב נחמיה בעול סימלוניו (-יתדות הנתונים בעול הבהמה מצדי הראש) עיקר ואם הם ממתכת הוא טמא, ובקולב (-עמוד שתחובים בו מסמרים והחונני מעמידו לפני חלון חנותו ותולה בו אבנטים למכור) המסמרות עיקר, ובסולם שליבותיו, ובמאזניים שלשלותיו, ולחכמים הכל הולך אחר המעמיד, הטבעת מעמידה את החותרם והעול את סמלוניו והקולב את מסמרותיו והסולם את שליבותיו ובמאזניים שלשלאות המאזניים תלויים בעץ שלמעלה). לרבא באמת ביש עליה חותרם אינו תכשיט אלא לאיש, ולכן היא מקבלת טומאה. ולרב נחמן בר יצחק אף שאסור לצאת בה בשבת משום שזה משא, מ"מ היא מקבלת טומאה, דכל דבר שהוא "כלי מעשה" מקבל טומאה.

ס. מחט שאינה נקובה - אסור לאשה לצאת במחט שאינה נקובה. ואם יצאה אינה חייבת חטאת, רב יוסף אמר שהטעם הוא כיון שאשה קושרת בה את שערה היוצא חוץ לקישוריה כדי שלא יראו אותו. רש"י. והתוס' (ד"ה הואיל) כתבו שעושה כך כדי שלא יפלו שערותיה חוץ לקישוריה. ואביי הקשה דא"כ יהיה דינה כבירית שהיא טהורה ויוצאים בה בשבת דכיון שזה עשוי לצניעות אין חוששים שתורידו, ומחט השיער ג"כ עשוי לצניעות דשיער באשה ערוה. רש"י. אבל התוס' (ד"ה ותיחיה) כתבו שגם דבר שעשוי לצניעות שייך בו איסור טלטול, כמו בכבלים, אלא כוונת הגמ' שאם בירית היא טהורה מוכח שאינה תכשיט כיון שזה רק באחת מרגליה, וא"כ כמו שמותר לטלטל בירית כדי להחזיק את בתי השוקיים, גם מחט יהיה מותר כדי להחזיק את השיער. אלא הטעם מפני שיש לאשה טס על ראשה של המחט והצד השני הוא עוקץ, שבחול היא חולקת על ידו של העוקץ את שערה, ובשבת מניחתו לטס כנגד פדחתה ותוחבת את העוקץ בשבכה. וכתבו התוס' (ד"ה למאי) בדעת רש"י שבשבת האשה אסורה לחלוק שערה, והקשו איזה איסור יש בזה.

תמצית ההלכה -

יציאת נשים בתכשיטים - אשה שיצאה בשבת לרה"ר עם דבר שאינו בגד או תכשיט, כגון מחט נקובה, או טבעת שיש עליה חותם, חייבת חטאת, ודבר שהוא תכשיט גזרו חכמים שלא תצא עימו בשבת שמא תורידו כדי להראותו לחברותיה ותבוא לטלטלו, ולכן אסור לצאת בעיר של זהב או בקטלא או בטבעת שאין עליה חותם או בנוזמי האף (אבל של אוזן מותרים א"כ יש חשש שתסירם). ויש דברים שאין בהם חשש זה ומותר לאשה לצאת עמהם בשבת. ודברים שרק אשה חשובה רגילה לצאת בהם, כגון כלילא, מותר לה לצאת בהם, דאין דרך אשה חשובה להסירם, אמנם דבר שגם שאר הנשים רגילות להתקשט בו, אסור גם לאשה חשובה לצאת בו משום לא פלוג. (סימן ש"ג).

יציאה בסנדל המסומר

סנדל המסומר אסור חכמים לצאת בו בשבת וי"ט, ולא משום חשש טלטול, אלא משום מעשה שהיה שגרם הדבר שמתנו אנשים, ובגמ' יבוארו פירי דין זה.

סנדל המסומר (-סנדל עץ שמחברים לו מלמעלה רצועות עור ע"י מסמרים), אסור לצאת בו בשבת, מפני המעשה שהיו נחבאים במערה מפני הגזירה, ואמרו שיכולים להכנס ולהאזין שאף אחד לא רואה בכניסתו, ואסור לצאת שמו יראום האויבים, ונתהפך הסנדל לאחד מהם, וי"א ששמעו קול של סנדל המסומר מעל גבי המערה, וחשבו שאויבים באים עליהם, ודחקו והרגו זה בזה ע"י סנדליהם שהיו מסומרים יותר ממה שהרגו בהם אויבים. וי"א שהמעשה היה בבית הכנסת והקול נשמע מאחורי בית הכנסת. ולא אסרו אלא בשבת כיון שהמעשה היה בשבת, ובי"ט אסרו (כדמצינו שאין שולחים ביו"ט סנדל המסומר ואם היה מותר ללבושו היה מותר לשולחו. והחמירו בזה מפני מעשה שהיה, וגם לרבנן שמתירים לטלטלו לצורך גופו ומקומו אסור לשולחו, אע"פ ששילוח משום שמחת יו"ט נחשב כצורך גופו, הכא משום מעשה שהיה אין בו שמחת יו"ט. תוד"ה לא), דדמי לשבת, שיש בו התכנסות ואסור במלאכה (משא"כ תענית שאינה אסורה במלאכה), ולא דמי לגזירה שלא להעביר מי חטאת בספינה, כיון שאירע שהעבירו בספינה בירדן ומצאו כזית של מת תחוב בספינה ונטמאו, שרובנן להכמים אסור בכל נהר ובכל צורת העברה, אבל לר' חנינא בן עקיבא לא אסרו אלא בספינה ובירדן, דירדן שונה משאר נהרות ברוחב או בעומק, ויו"ט אינו שונה משבת אלא לענין מלאכת אוכל נפש, ואף לבי"ה דס"ל שאומרים מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, מ"מ כיון שההתר הוא משום שהותרה לצורך אוכל נפש, דמי לשבת. תוד"ה אין.

היוצא בסנדל המסומר אינו חייב חטאת.

ס: סנדל המסומר לנוי מותר לצאת בו בשבת, כיון שאינו מעין המלאכה. לריו"ח היינו חמש בכל סנדל (וי"ל דס"ל שרק בסנדל נוטה שהוא עבה יותר בצד אחד וצריך להגביהו בצד הצר מותר שבע), שתים בכל צד ואחד ברצועות, וכדעת רבי נהוראי, ולרבי חנינא שבע בכל סנדל, שלש בכל צד ואחד ברצועות, וכדעת רבי נתן, ורבי מתיר ב"ג, ובסורא התירו כ"ב ובפומבדיתא כ"ד. ובברייתא איתא שאם נשרו רוב מסמרותיו ונשארו בו ד' (בסנדל קטן) או ה' (בגדול) מותר, והגמ' מבארת שיש חילוק בין נגממו מלמעלה ורישומם ניכר בתוך העץ לנעקרו לגמרי, שבנגממו מותר אם נשרו רוב ונעקרו כיון שאינו ניכר רק ד' או ה', וי"מ איפכא. עוד איתא התם שרבי מתיר עד ז' (ורק בסנדל נוטה מתיר רבי י"ג). וי"א שלא התיר ר' נתן בז' אלא בנעשו כן מתחילה אבל בנשרו מותר רק בה' וכרי"ח.

סנדל המסומר שמותר לצאת בו בשבת - תפרו מבפנים שתפר בתוכו מנעל של עור, מותר, כיון דחשיב מנעל ולא סנדל. ומסומר כמין כלבוס שיש לו שני ראשים, או רחב כמין טס, או חד כמין יתד, מותר, דלא גזרו אלא מעין המאורע. חיפהו כולו במסמרות מלמטה כדי שלא יתקלקל מהקרקע, מותר. חיפהו בעור מלמטה וקבע לו מסמרות מלמעלה מותר.

איסורי סנדל המסומר - אסור לצאת בו לרה"ר או לחצר ואפי' בתוך הבית ממיטה למיטה אסור. ומותר בטלטול לצורך גופו, ורשב"א אסר שמו יבוא לנועלו, ואף שמסתבר טעמא דרשב"א, הלכה כרבים.

תמצית ההלכה -

יציאה בסנדל המסומר - אין יוצאין בסנדל המסומר בין בשבת בין ביו"ט, ובגמרא מפרש צורתו וכמה מסמרים יש לו ואין מצוי לנו ולכן לא הארכתי בו, וסנדלים שלנו המסומרים אינם בכלל זה ומותר לצאת בהם ומ"מ אנו בהן איסור ואין לפרוץ גדר. (טור סימן ש"א). וכתב הפרישה שדווקא בסנדלים שדומה קצת לגזירת סנדל המסומר אסור, אבל מנעלים המסומרים כדי שלא תאכל הקרקע את המנעל פשיטא דשרי.

ס"א. יציאה בסנדל יחיד - אם אין ברגלו מכה אסור לצאת בו שמו יחשדו שהוא נושא את השניה תחת כנפיו, וי"מ

שמו יצחקו עליו ויורידו. ואם יצא אינו חייב חטאת, ואם יש ברגלו מכה מותר, לרב הונא ורבי יוחנן היינו שלובשו על הרגל שיש בה מכה, דסנדל לצער עביד שלא תפצע רגלו, שכשוראים שהוא צולע לא חושדים בו שהוא נושא את השניה תחת ידו, ול"מ גם אם יצחקו עליו לא יורידו כדי שלא יצטער. ולחייא בר רב לובש ברגל שאין בה מכה, לשם תענוג, ומבינים שאינו יכול לנעול עוד נעל בגלל המכה, ולא יחשדו בו ולא יצחקו עליו.

סדר לבישת הנעליים - לריו"ח נועל של שמאל תחילה כתפילין דכתיב בהו "ידכה" מלשון יד כהה, ושמאל היא חלשה לענין תשמיש. ובברייתא איתא שלובש של ימין תחילה, (וחולץ של שמאל תחילה מפני כבודו של ימין, ורוחץ וסך של ימין תחילה, והסך כל גופו יתחיל בראש מפני שהוא מלך על האברים). לרב יוסף יכול לעשות איך שירצה, מפני שאין בזה מחלוקת, דכוונת ריו"ח שאע"פ שלענין בהן יד ורגל ולענין חליצה ימין חשובה, יכול להתחיל בשמאל ולחבבה בכך משום מצות תפילין. והברייתא קמ"ל שאע"פ ששמאל חשובה לענין תפילין יכול להתחיל בימין, משום חשיבותה של ימין. (תוד"ה דעבד). ולאביי אין ידוע אם ריו"ח לא שמיע ליה לברייתא, ואם היה שומע היה חוזר בו, או דס"ל שאין הלכה כך וילבוש של שמאל תחילה. לרב נחמן בר יצחק ירא שמים יוצא ידי שניהם, שינעול של ימין ואח"כ של שמאל ויקשור אותה, ואח"כ יקשור של ימין, משום שחשיבות התפילין היא בקשייה, ולא יעשה הפוך, ולכן מנעלים שאין להם קשייה ינעל של ימין תחילה. (תוד"ה וסיים). רב כהנא לא הקפיד על הסדר.

יציאה בתפילין - אסור לצאת בשבת עם תפילין, ואם יצא אינו חייב חטאת. רב ספרא אמר שדין זה הוא בין למ"ד שבת זמן תפילין ובין למ"ד שבת זמן זמן תפילין. ללישנא קמא כוונתו שגם למ"ד שבת זמן תפילין אסור לצאת, שמו יבוא לטלטלם ברה"ר. לרש"י החשש שיויזם בשביל להפנות, ולתוס' (ד"ה דילמא) החשש שתיפסק הרצועה. וללישנא בתרא כוונתו שגם למ"ד שבת לאו זמן תפילין אינו חייב חטאת, מפני שזה דרך מלבוש.

יציאה בקמיע

דבר העשוי לרפואה שהחולה לובשו מותר לצאת בו בשבת, והרי הוא כאחד ממלבושיו של החולה, אמנם דבר שאין רפואתו ברורה אסור לצאת בו בשבת, ולכן כדי לצאת בקמיע בשבת, שאינו מרפא אלא אם כותבו אדם שיוודע מה לכתוב בו, צריך שיהיה מוחזק שזה מרפא, וכדלהלן.

קמיע מומחה, והיינו שריפא ג' פעמים (וכדלהלן), מותר לצאת בו בשבת, בין קמיע של כתב בין של עיקרין, ואף לחולה שאין בו סכנה, ואף כדי שלא יכפה (מחלת הנפילה) אם הוא בא ממשפחת נכפין ודואג שמו יפול, וקושר ומתיר אפי' ברה"ר, ולא יקשרנו לשיר או לטבעת ויצא בו לרה"ר משום מראית העין שנראה שלובשו לתכשיט וזה אינו תכשיט, (ולא יעביירו בידו אלא רק דרך מלבוש, ויש בזה איסור הוצאה דאורייתא, ולכן זה אסור אפי' היכא שאין בזה משום מראית העין, כגון שמוציא בקומצו ואינו נראה. ואין לאסור מצד כל דבר שאסור משום מראית העין אסור אפי' בחדרי חדרים, דכיון שגם בשוק יכול להוציא בקומצו אין לאסור באופן זה משום מראית העין. תוד"ה והתניא. ס"ב.).

ס"א: קמיע שריפא ג' פעמים, נחשב הקמיע למומחה אפי' אם ג' הפעמים הם באדם אחד, אבל הגברא שכתב את הקמיע לא נעשה מומחה אלא בג' בני אדם. והיכא שאדם אחד כתב ג' קמיעות לג' אנשים ושלשתם הועילו לג' בני אדם, גם האדם וגם הקמיעות נחשבים מומחה, ונ"מ שכל הקמיעות שאותו אדם כותב הם מומחים, וקמיע הועיל לג' בני אדם נעשה מומחה גם אם אדם אחר יכתוב כתב זה. ואם כל אחד מהקמיעות הנ"ל הועיל רק פעם אחת, רק האדם נעשה מומחה לכל הקמיעות שיכתוב, ולא הקמיע אם יכתוב אותו אדם אחר.

ואם קמיע אחד הועיל לג' אנשים בחולי אחד, רק הקמיע נעשה מומחה אפי' אם יכתבו אחר, ולא האדם. והיכא שכתב ג' קמיעות שהועילו לאדם אחד ג' פעמים, הקמיעות ודאי אינם מומחים אם יכתבם אחר, ורב פפא מסתפק אם האדם נעשה מומחה כיון שריפא ג' פעמים, או שלא נעשה מומחה דאמרין שמזל (-מלאך) החולה גרם, אמנם היכא שכתב קמיע אחד שריפא חולה אחד ג"פ, תולים שהקמיע גרם ונעשה הקמיע מומחה. רש"י.

שיטת התוס' (ד"ה עד) שאף אדם שכתב ג' מיני קמיעות לג' אנשים בג' חולאים, אינו נעשה מומחה ללחש אחר אלא דווקא לאותו לחש, וכן לחש שהועיל ג' פעמים, אינו נחשב מומחה אם כתבו אחר, ומ"מ אם מומחה לאותו לחש כתב קמיע חדש באותו לחש שהומחה, חשיב מומחה אף שאותו קמיע עדיין לא נעשה מומחה, וכ"ש (תוד"ה אע"ג, קמא) שקמיע מומחה מועיל אף היכא שהאדם אינו מומחה. והיכא (תוד"ה אע"ג, בתרא) שהאדם איבד המחאתו ע"י שכתב ג' קמיעים ולא הועילו, מ"מ אותו קמיע שהומחה לא איבד מחזקתו.

קדושת קמיע - אין מציילים קמיעות מפני הדליקה בשבת לחצר המעורבת (משא"כ שאר כתבי הקודש), אע"פ שיש בהם אותיות ועניינות שבתורה (וכן ברכות שתיקנו חכמים), וחייבים גניזה (כדאיתא בברייתא שאם היה כתוב שם על ידות הכלים ועל כרעי המיטה, טעונים גניזה), ואסור ליכנס בהם לבית הכסא (וי"ל שבאופן זה אסור לצאת בהם בשבת), ואם מכוסים עור מותר, (ותפילין אסור אף במחופים עור, משום אותיות שד"י שהם הלכה למשה מסיני, שעושה ש' בבית ע"י קימוט העור, וקושר הרצועה כמין ד', ועושה רצועה קטנה מאד כמין י' וכופפה כשהעור לח והיא נשארת כך לעולם).

תמצית ההלכה -

יציאה עם קמיע בשבת - קמיע מומחה מותר לצאת בו בשבת בדרך מלבוש, אף לחולה שאין בו סכנה, אבל ביזו אסור להוציאו, וקמיע שאינו של מומחה אסור אפי' ביזו. אם אדם אחד ריפא ג' בני אדם באותו לחש, נעשה מומחה לשרא בני אדם דווקא באותו לחש, אבל לא בשאר לחשים או בלחש זה אם נכתב ע"י אחרים. ואם לחש זה באיגרת זו ריפא ג'פ אפי' את אותו אדם, הוחזקה איגרת זו לכל אדם, אבל לחש זה באיגרת אחרת לו הוחזק אפי' לאותו אדם. ואם אדם אחד כתב לחש אחד בג' אגרות, וכל אחת הועילה ג'פ אפי' לאותו אדם, הוחזק הגברא ללחש זה בכל איגרת שיכתוב, ואגרות אלו הוחזקו לכל אדם. (סימן ש"א).

ס"ב. אסור לאיש לצאת עם שריון או קסדה או עם מגפים, ואם יצא אינו חייב חטאת מפני שזה מלבוש בחול לצאת בהם למלחמה.

המשך דיני יציאת אשה בשבת

לא תצא אשה במחט הנקובה, ולא בטבעת שיש עליה חותם, ולא בכוליאור, (ולא במפתח שבידה. ס"ב:), **ואם יצאה חייבת חטאת.**

יציאה בטבעת - אשה אסורה לצאת בטבעת שיש עליה חותם, ואם יצאה חייבת חטאת, אבל בטבעת שאין עליה חותם אם יצאה אינה חייבת חטאת. שיטת עולא שדין האיש הפוך מדין האשה שביש עליה חותם פטור ובאין עליה חותם חייב. רב יוסף מבאר שאף שדרך אשה לצאת בזה, ומה שראוי לאחד מותר אף לאחר, כמו שמצינו ששק שדרך הרועים לצאת בו, מותר לכל אדם לצאת בו, נשים עם בפני עצמם, (ומה שמצינו בברייתא שהמוציא תפילין בשוק או בדרך מכניסים זוג זוג כדרך לבישתם בחול, בין איש בין אשה, היינו למ"ד שילילה ושבת זמן תפילין, דהוי מ"ע שאין הזמן גרמא והנשים חייבות, אבל למ"ד שנשים פטורות אסור לאשה, דאף שזה הוצאה כלאחר יד, כיון שאם מוציא בלי שום שינוי חייב חטאת, לא התירו דבר זה משום בזיון התפילין. תוד"ה יכל). רבא מבאר שאשה המוציאה טבעת שיש עליה חותם או איש שמוציא טבעת שאין עליה חותם חשיב

דרך הוצאה לחייב חטאת, דפעמים האיש נותן טבעת שלו לאשה או האשה לאיש.

כובלת וצלוחית של פליטון – כובלת היינו חומרתא דפילון (שקשור בו בושם ששמו פילון). לר"מ אשה שיצאה עם כובלת או עם צלוחית של פליטון (שמן אפרסמון) חייבת חטאת דמשאוי הוא, לחכמים פטור אבל אסור דתכשיט הוא וגזרו שמא תורידו כדי להראותו, ולרבי אליעזר מותר לכתחילה, דאין דרך לצאת בזה אלא אשה שריחה רע, והיא אין דרכה להורידו דגנאי הוא לה, והני מילי שיש בהם בושם, אבל אם אין בהם בושם חייבת. רב אדא בר אבהו מוכיח מדין זה שהמוציא אוכלין פחות מכשעור בכלי חייב, ולא אמרינן שהכלי נעשה טפל לפחות מכשעור שבתוכו, ויש בזה מחלוקת לקמן צ"ג: , וכלי שאין בו בושם והוא קלט את ריח הבושם כפחות מכשעור דמי דהשעור בבושם הוא כל שהוא, ורב אשי דוחה שי"ל שבעלמא פטור ורק בבושם חייב כיון דלית ביה ממשא ואינו נחשב אפי' כפחות מכשעור.

החטאים שגרמו לחורבן

ס"ב: וראשית שמנים ימשחו – שסכו עצמם בשמן אפרסמון והתענגו למרות הנבואות על החורבן.

השותים במזרקי יין – י"א קנישקנים כלי עם ב' פיות שהיין נזרק מזה לזה, וי"א שזרקו כוסותיהם זה לזה.

רבי יהודה בן בבא גזר אחרי החורבן לאסור פליטון, ולא הודו לו חכמים, שלא אסרו אלא מה שיש בו תענוג ושמחה, ותענוג גרידא מותר.

השוכבים על מיטות שן וסרוחים על ערסותם – לרבי יוסי בר חנינא היו משתינים מים בפני מיטותיהם ערומים, ולר' אבהו היו אוכלים ושותים זה עם זה ובאים לידי זנות.

יען כי גבהו בנות ציון (–שהלכו בקומה זקופה), ותלכנה נטויות גרון (–עקב בצד גודל כדי שיסתכלו בה), ומשקרות עיניים (–ממלאות עיניהם כחול ומרמזות), הלון וטפוף (–ארוכה בצד קצרה שזה מיפה את הארוכה, וכיון שהיו נשואות יש בזה גנאי), וברגליהם תעכסנה (– שמטילות בושם בנעליהם ובוטעות לפזרו לגרות את הבחורים). **ופורענותם** – מקום הבושם נעשה נמקים, ומקום שחגרו בצלצול נעשה חבורות, ושערותיהם שהתקשטו בהם נעשו קרחות, ופתחיהם חגרו שם שקים, ופרחה בהם צרעת, וד' פתחיהם יערה – י"א דם זיבה כקיתון, וי"א שגדלו שם שערות הרבה.

אנשי ירושלים אנשי שחץ היו ודיברו על זנותם בלשון גאווה.

עצי הסקה שבירושלים של קינמון היו והיה ריחם נודף בכל ארץ ישראל, ומשחררה ירושלים נגנזו.

ג' דברים מביאים לידי עניות

המשתין מים בפני מיטתו ערום – כשפניו כלפי מיטתו, ומשתין לארץ ולא לכלי, שיש בזה מיאוס. וערום לא דווקא, אלא אורחא דמילתא שכשהוא ערום אינו טורה להתלבש ולצאת.

ומזולזל בנטילת ידים – לרבא דווקא כשאינו נוטל ידיו כלל אפי' במעט מים. והגמ' אומרת שאינו נכון, שהרי רב חסדא אמר שהוא רחץ ידיו בהרבה מים ונתנו לו משמים טוב מלוא חפנים.

שאשתו מקללתו בפניו – שאינו קונה לה תכשיטים אף שיש לו ממון.

ס"ג: יציאה לרה"ר בכלי מלחמה – לא יצא האיש לא בסיף ולא בקשת ולא בתריס ולא באלה ולא ברומח. ואם יצא, לחכמים חייב חטאת ולרבי אלעזר

פטור. ללישנא קמא סוברים חכמים דהוי משאוי ולא תכשיט, כיון שהם יתבטלו לימות המשיח, דכתיב "וכתתו חרבותם לאיתים וחניתותיהם למזמרות לא ישא גוי אל גוי חרב", ור"א סובר דמ"מ בזמן הזה הם תכשיט, דכתיב "חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך" (ואף דבדברי תורה כתיב שיהיה אדם זהיר לחזור על משנתו באופן שבשעת הדין יוכל להביא ממנה ראייה, והוא הודך והדרך, אין מקרא יוצא מידי פשוטו), ובימות המשיח לא יהיו תכשיט כיון שכבר לא יהיה בהם צורך (כמו נר בצהרי היום שכיון שאינו נצרך אינו נאה), וכרבי חייא בר אבא הסובר שכל נבואות הנביאים של הנחמות, הם על ימות המשיח, אבל עולם הבא "עין לא ראתה אלוקים זולתך", ודלא כשמואל הסובר שאין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד, דכתיב "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ", וכתבו התוס' דהאי אין בין לאו דווקא, שהרי ירושלים ובית המקדש יבנו בימות המשיח. וללישנא בתרא ר"א סובר שכלי המלחמה לא יתבטלו לימות המשיח, כשמואל ודלא כרבי חייא בר אבא.

ליגמר איניש והדר ליסבר, כדמצינו שרב כהנא בגיל י"ח סיים את הש"ס, אף שלא הבין טעמו של דבר מסוים.

מעלת לימוד התורה בחברותא

שני ת"ח המחדדים זה לזה בהלכה ששואלים ומשיבים כדי להתחדד ולא כדי לקפח זה את זה, ולומדים לשמה ובלא גאווה, הקב"ה מצליח להם, ועולים לגדולה, וזוכים לתורה שניתנה בימין. וי"א שזוכים לדברים שניתנו למימינים בתורה והיינו שמחפשים ומדקדקים בטעמי הדברים כימין המיומנת למלאכה, וי"מ שלומדים לשמה, והיינו אורך ימים ועושר וכבוד, (אבל המשמאלים בתורה שאינם יגיעים כל צרכם, וי"מ שעוסקים שלא לשמה, זוכים לעושר וכבוד ולא לאורך ימים).

שני תלמידי חכמים הנוחים זה לזה בהלכה שנושאים ונותנים בה בנחת רוח באופן שאחד לומד מהשני, וי"מ שמנחים אחד את השני להבנתה של ההלכה, הקב"ה מקשיב להם, דכתיב "אז נדברו יראי ד' וכו'".

שני תלמידי חכמים המקשיבים זה לזה בהלכה שמלמדים ולומדים אחד מהשני, הקב"ה שומע לקולם, ואם אין מקשיבים זה לזה, גורמים לשכינה שתסתלק מישראל.

שני תלמידי חכמים המדגילים זה לזה נאספים ללמוד יחד ללא רב, ויודעים צורתא דשמעתתא שלמדו קצת שורש הדבר מרובם, ואין להם רב ללמוד ממנו, הקב"ה אוהבם.

חישב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.

כל העושה מצוה כמאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות, והגזירות הרעות שנגזרו מתבטלות.

הלואה גדולה מצדקה מפני שהעני לא מתבייש בכך, ומטיל בכיס באופן שמשתכרים מהמעות שלו חצי מהרווחים גדול יותר מכולם.

אם ת"ח נוקם ונוטר כנחש חגרהו על מתניך – הדבק בו שסופך להנות מתלמודו, אבל אל תגור ליד עם הארץ חסיד, לפי שסופך ללמוד ממנו, ואין חסידותו שלימה.

ס"ג: כל המגדל כלב רע בתוך ביתו מונע חסד, ופורק מעצמו יראת שמים, ופעם אחת גרם להמית העובר.

שמח בחור בילדותך ... ובמראה עיניך – לרב הונא אלו דברי יצר הרע, ודע כי על כל אלה יביאך אלוקים במשפט אלו דברי יצר הטוב. וריש לקיש אמר שמח

בחור בילדותך בדברי תורה, ודע שעל כל המעשים תבוא במשפט אם לא יקיים את מה שלמד.

יציאה בשבת וקבלת טומאה בבירית וכבלים – בירית תחת אצעדה עומדת, והיינו ששמים אותה ברגל כדי להחזיק בתי שוקיה שלא יפלו ויראו שוקיה, כמו האצעדה שביד, ואינה מקבלת טומאה דאינה עשויה לנוי, ואינה כלי תשמיש אלא כלי המשמש כלי אחר, (אבל אצעדה מקבלת טומאה לרש"י דכתיב אצעדה בכלי מדין, וכתיב התם תתחטאו. ולתוס' ד"ה ואילו) תתחטאו לא מדבר על הכל, שהרי בהמות שהיו בשבי אינם בני קבלת טומאה, אלא מדכתיב התם "כל כלי מעשה" וילפינן כלי כלי משרצים), ויוצאים בה בשבת מפני שזה לצורך מלבושיה, ואין לחוש שתורידה כיון שבזה יתגלו שוקיה. רש"י: כבלים מקבלים טומאה ואין יוצאים בהם. ודעת התוס' (ד"ה בירית) שאפשר להוריד בירית וכבלים בלא שיתגלו שוקיה, ולכן אין יוצאים בכבלים שתא תורידם כדי להראותם כיון שהם לנוי, אבל בירית שאינה לנוי שהרי זה רק ברגל אחת, אין לחוש שתוריד, וכיון שאינה לנוי אינה מקבלת טומאה, ולא הוי כלי תשמיש אלא כלי המשמש כלי. רבין אמר שבירית נמצאת ברגל אחת וכבלים בשתיים, ואמרו לו רב הונא שבירית היא בשתי הרגלים, ואם יש שרשרת בין בירית לבירית היינו כבלים, והם מקבלים טומאה מפני שהם תשמישי האשה, שעל ידם הפסיעות קטנות יותר ואין בתולותיהן נזירות.

דיני קבלת טומאה

כיון שהזכר במשנה דין קבלת טומאה בבירית וכבלים, מביאה הגמ' עוד כמה דינים אלו דברים מקבלים טומאה, ומקור דינים אלו בתורה.

כלי מתכת העשוי להשמיע קול טמא, כיון שהאדם צריך להשמעת הקול, וכתיב "כל דבר אשר יבוא באש" אפי' דיבור במשמע.

שיעור לקבלת טומאה – אריג כל שהוא מקבל טומאה, דכתיב "או בגד", וכתבו התוס' (ד"ה מניין) דהיינו כשעשאו מתחילה כל שהוא, והא דמצינו שרק בגד ג' על ג' מקבל טומאה, היינו דווקא בבא מבגד גדול. ואף דבעינן שיטלטל מלא וריקן, ראוי הוא לכופפו ולקחת בו מרגלית או מחט, וה"ה דפשוטי כלי עור הראויים לכך מקבלים טומאה, ורק עור קשה אינו מקבל טומאה. תכשיט כל שהוא מקבל טומאה, דילפינן מציץ (שהיה כמין טס של זהב ברוחב ב' אצבעות, ומקיף מאוזן לאוזן, וכתוב עליו בשתי שורות י' ה' כלומר השם שלם למעלה, וקודש ל' למטה כדי שלא להקדים שאר אותיות למעלה מן השם. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה וכתוב) ששם השם היה כתוב בסוף השורה העליונה, וקדש ל' בתחילה השורה התחתונה, דאל"כ אינו נקרא כהלכתו. ורבי אליעזר ברבי יוסי אמר שראוהו ברומי כשנכנס לאוצר המלך ליטול מה שירצה, והיה כתוב עליו קודש לה' בשיטה אחת). חציו אריג וחציו תכשיט מקבל טומאה, דכתיב "כל כלי מעשה" וילפינן לטומאת שרצים בגז"ש כלי כלי. מדין זה הוכיחו התוס' (ד"ה אריג) שיש קצת שיעור לכל שהוא הנ"ל, דאי לא הכי מה שייך חצי לכל שהוא.

ס"ד: שק (–קליעה קטנה מנוצה של עיזים העשויה לתלית תכשיט של בת) מקבל טומאה משום אריג אע"פ שאינו אריג ממש, שהרי עני קולע שלש חוטים ותולה בצואר בתו וקליעתו זו היא אריגתו כיון שהוא טווי.

אלו דברים מקבלים טומאת מת או טומאת שרץ – חבלים ומשיחות העשויים למדידה וקולעים אותם מנוצת עיזים כמו שנתלשה אינם מקבלים טומאת שרץ או מת, דגבי שרץ בעינין טווי וארוג כמו "שק", וטומאת מת נלמדת מגז"ש (בגד ועור), (וללא גז"ש א"א ללומדם, שהרי טומאת מת חמורה מטומאת שרץ). וקלקלי וחבק (–רצועות שקושרים בהם את האוכף) מקבלים טומאת מת, דכתיב "וכל מעשה עיזים", וה"ה בטומאת שרץ, דילפינן מהגז"ש הנ"ל, ואף דבעינן שיטלטל מלא וריקן, הרי יכול לקפלים ויהיה להם בית קיבול, ועשייתם לכך. (תו"ה מניין). עוד כתבו התוס' שמדובר כאן בנוצה גסה שעושים ממנה חבלים וכדומה, ונוצה שעושים ממנה בגדים חשובים מטמאה בג'

מנהגי אבוא דשמואל

לא נתן לבנותיו לצאת עם חוטינ שבאזניהם, מפני שהחוטים היו צבעונים וחיים למישלף ולאחוויו.

ס"ה: לא נתן לבנותיו לשכב יחד בעודן בתולות, ולא מפני שנשים המתחככות זו בזו מחמת תאות תשמיש פסולות לכהונה והיינו לכהן גדול, דאיה בתולה שלימה, ואע"פ שבזמנם לא היה כהן גדול, מ"מ כיון שזה דרך נזות זה אינו דרך ארץ, (והתוס' הביאו ש"מ שפסולות משום זונה אף לכהן הדייט), אלא כדי שלא יכירו גוף אחר ויתאו לשכב עם איש.

עשה לבנותיו מקואות של מים מכוסס או שהיה ממשיך את מי הנהר למקום סמוך, ושם היה טובלות, ביומי ניסן, שאז בנהר פרת יש לחוש שירבו הנוטפים (מ-י הגשמים) על הזוחלים, דמעין הנובע מטהר אף בזוחלים, אבל מי גשמים אין מטהרים אלא באשבורן, והיינו כשהם עומדים במקומם, אמנם כמו שמעין כשר דווקא בידי שמים, כך מקוה צריך שיהיה בידי שמים. ואין לפרש הטעם שהן ספק זבות וזבה טעונה מים חיים, דמבואר בתוספתא שזבה אינה טעונה מים חיים. וביומי תשרי עשה להם אריג, שידרכו עליו כדי שהטיט לא יהיה חציצה. רש"י. והתוס' (ד"ה ומפצי) ביארו שהאריג היה זקוף כדי שלא יראו אותם ויתביישו ולא יטבלו היטב.

ובשיטת שמואל יש סתירה אם אין לטבול במי הנהרות זוחלין אלא בנהר פרת ביומי תשרי שאז הרוב מהנביעה שהרי כבר הפסיקו הגשמים, ומי הגשמים מתבטלים ברוב ומטהרים. וכתבו התוס' (ד"ה שמוא) שלדבריו זב שצריך לטבול דווקא במים חיים, צריך לטבול דווקא במעין מכוסה. עוד כתבו התוס' דלא אמרינן קמא בטיל, אלא לפני שמי הגשמים נהיו רוב, או דבר האוסר בנותן טעם דווקא לפני שהגע לכלל נותן טעם. או שהנהר מתברך ממקורו וממילא מותר לטבול בו. וכן הלכה, ולא דווקא בפרת אלא בכל הנהרות, ועל זה אנו סומכים לטבול בנהרות אפילו אם גדלו מאד. ואף דחזינן שהנהר מתרבה ממי גשמים, מ"מ אין לך טפח יורד מלמעלה שאין טפחיים עולים כנגדו מלמטה. (תוד"ה דאמר).

תמצית ההלכה-

מי מעין מטהרים אף בזוחלים, אבל מי גשמים אינם מטהרים אלא במכונסים ועומדים במקום אחד, ואם מי גשמים מתערבים עם מי מעין או נהר ומי הגשמים הם הרוב, צריך להקיף מקום באותו נהר עד שהמים יעמדו, ואז יכולים לטבול בהם, וכן גומא שנתמלאה ממי גשמים מותר לטבול בתוכה. (ש"ע ו"ש"ן י"ד סימן ר"א).

איסור הערמה - לגבי דליקה נחלקו אם מותר ללבוש הרבה בגדים בדרך הערמה כדי להצילם מדליקה, לשיטת ר"מ מותר ללבוש אפי' עשרה חלוקים זה ע"ג זה, ולרבי יוסי יכול ללבוש שמונה עשר בגדים כדרך שהוא לובש בחול. אביי מסתפק אם מותר לאשה לפרוף אגוז בדרך הערמה כדי להוציא לבנה, והספק הוא אם מותר כי אין דרך הוצאה בכך, או שאסור, כי גם אם לא נתיר אין חשש שיבוא להוציא, כמו שחוששים בדליקה. תיקו.

דיני יציאה בשבת וקבלת טומאה

ס"ו. מנעל של עץ - לר"מ מנעל של עץ חשיב מנעל. ויש בזה כמה נ"מ: א' הקיטע יוצא בקב שלו בשבת אע"פ שהוא של עץ. ב' חליצה בסנדל של עץ כשרה, (וכן בסנדל שאינו של היבם או שנעל נעל של שמואל ברגל ימין). ג' סנדל של סיידים (י"מ שהוא של עץ, וי"מ שהוא של קש ודינו כעץ מפני שהוא קשה, וריו"ח בן גורי מטהר דס"ל שאין דינו כעץ) טמא מדרס (ואף שאינו עשוי להליכה אלא הוא אחד מכלי המלאכה, ועשוי לטוח בו את הבית, וי"מ שהוא עשוי לשמור מנעליו שלא ישרפו בסיד (תוד"ה והא), הסייד מהלך בו עד שמגיע לביתו). אבל לרבי יוסי מנעל של עץ אינו מנעל, ולכן אסור לקיטע לצאת בקב שלו בשבת, ואינו כשר לחליצה, ואין סנדל של סיידים טמא מדרס, מפני שאין רגילות לעשות כזה מנעל להילוך (משא"כ כופת שאור שייחדה לישיבה מקבלת טומאת מדרס). ואי נימא שזה עשוי מקש, הטעם הוא מפני שאינו בר קיימא. תוד"ה טמא.

להתקשט בו בחצר, וא"כ החצר מעורבת, וכן בבית מותר, וכבול ואיצטמא ופאה נכרית מותר בכל חצר, כדי שלא תתגנה על בעלה. וי"א שכל דבר שאסור לצאת בו, אסור אפי' בבית, חוץ מכבול ופאה נכרית דמותר אף בחצר שאינה מעורבת. וי"א שהכל מותר אפי' בחצר שאינה מעורבת, והגר"א מצדד כדעה הראשונה. והאידיא נהגו הנשים לצאת בכל התכשיטים, אפי' ברה"ר שלנו. וי"א שהדבר אסור מדינא, אלא שאין למחות משום דמוטב שיהיו שוגגות ולא מזידות, ויש שלממדים זכות שהמנהג הוא לפי השיטה האחרונה, שמותרת אפי' חצר שאינה מעורבת, וכיון שאין לנו רה"ר גמורה אלא כרמלית, הוי חצר שאינה מעורבת, אמנם השו"ע עצמו סובר שיש לנו רה"ר. וי"א עוד טעם להתיר, שכיון שהיום התכשיטים מצויים ויוצאים בהם גם בחול, אין לחשוש שתסירם להראותם. אמנם כל דבר שחייבים בו טהרה, כגון טבעת שיש עליה חותם לאשה או שאין עליה חותם לאיש, אסור אפי' בכרמלית לדין או אפי' בחצר. (סימן ש"א).

מראית העין - לרב דבר שנאסר משום מראית העין שלא יחשוהו שעושה איסור (כגון יציאה בשריון קסדה ומגפים, ויציאה עם גמלים הקשורים זה בזה), אסור אף בחדרי חדרים, ומהאי טעמא אוסרים ר"א ר"ש לשטוח בגדיו הרטובים בחמה שלא כנגד העם, ות"ק מתיר בזה, וכן מתיר לצאת לחצר עם חמור שהזוג שלו פקוק ואינו מוליד קול, אע"פ שלרה"ר אסור משום דמחזי שהולך למכור, דס"ל דאין מראית העין אוסר במקום שאין רואים.

ס"ה. מוך - יוצאה אשה במוך שבאזנה לספוג צואת האוזן ושבסנדלה לתענוג, ובלבד שיהא קשור. ריו"ח יצא לרה"ר עם מוך שהיה מהודק באזנו ואינו צריך קשירה, וחלוקים עליו חבריו מפני שלא היה קשור, ור' ינאי יצא לכרמלית, וחלוקים עליו כל דורו מפני שלא היה מהודק. מוך שהתקינה לנדתה (לרש"י נותנתו כדי שיספוג את הדם ולא יטנפו בגדיה, והתוס' הקשו שדבר שנעשה למניעת טניוף אסור לצאת עימו בשבת, אלא נותנתו כדי שלא יפול דם על בשרה וייתביש ותצטער). מותרת לצאת בו אע"פ שאינו קשור, שכיון שהוא מאוס אין לחוש שתטלטלו ברה"ר, ואפי' בעשתה לו בית יד מותר.

יוצאה אשה בפלפל המועיל לריח הפה, או בגרגיר מלח המועיל לשיניים, ובכל דבר (זנגביל או קנמון) שנתנה לתוך פיה, ובלבד שלא תתן לכתחילה בשבת, ואם נפל לא תחזיר. הר"ר פורת מפרש שאסור לתת בשבת גזירה משום שחיקת סממנים, כיון שזה עשוי לרפואה, והקשו התוס' (ד"ה ובלבד) א"כ למה אסור להחזיר אם נפל (דאין אסור אלא בהחזרת רטיה, שמוא ימרת, וכאן אין חשש זה), ולכן ביארו שטעם האיסור שנתנה כמערכת להוציא, ולפ"ז גם מוך אסור לתת לכתחילה בשבת.

שן תותבת של כסף מותר, של זהב - רבי מתיר, וחכמים אוסרים שכיון שהוא שונה משאר השיניים יש לחוש שתסירו ותבוא לטלטלו, (ושן תותבת של אדם לכוי"ע מותר לצאת בו), דס"ל לרבי שכל דבר שהאשה מתגנה ע"י הסרתו, אין חוששים שתבוא לטלטלו, דמגניא ביה לא אתי לאתויי, ומהאי טעמא רבי אליעזר התיר לצאת בכובלת ובצלוחית של פלייטון, ורשב"א התיר לצאת בתכשיט למטה מן הסבכה.

סלע שעל הצנינית - מותר לצאת עם מטבע המונחת על מכה שבכף הרגל, והוא מועיל יותר משאר דברים מפני שהוא קשה ויש בו לחלוחית ויש עליו צורה.

הבנות הקטנות יוצאות בחוטינ ואפי' בקיסמים שבאזניהם עושים נקבים באוזן ושמים שם חוטים כדי או קיסמים שלא יסתם החור. וי"מ חוטים שקולעת בהם שערה, דלגדולה אסור שמוא תסירם לצורך טבילה, ולקטנה שאין מצוי בה טבילה מותר.

מותר לכל אשה לצאת רעולה, או פרופה עטופה בטלית עד צוארה וכורכת את הטלית ע"י אבן וכדומה, ומותר לפרוף אבן או אגוז או מטבע, ובלבד שלא תפרוף במטבע בשבת.

אצבעות כבגד. ודבר הבא מזנב הסוס או מזנב הפרה נטמא משרץ, דכתיב "או שק", ומת א"א ללמוד משרץ, שהרי אם הרבה הכתוב טומאה בשרץ שזה טומאת ערב שהיא מצויה שהרי גם נבילה ושכבת זרע זב וטמא מת מטמאים טומאת ערב, אין ראייה שגם בטומאת שבעה שהיא מועטת שאינה אלא במגע המת, הרבה הכתוב טומאה, אלא לומדים דין זה מהגז"ש הנ"ל. וזו גז"ש מופנית שאין משיבין עליה שכיון שזה מיותר הרי זה כאילו הדבר נכתב במפורש, (שהרי שרץ הוקש לשכבת זרע, ובשכבת זרע כתיב "וכל בגד וכל עור"), דאי לאו הכי איכא למיפרך מה לשרץ שהוא מטמא בכעדשה, ולמ"ד מופנה מצד אחד למידיים אם אין תשובה, ואם יש תשובה משיבים, גם בגד ועור שכתובים במת מופנים לגז"ש, כיון שגם מת הוקש לשכבת זרע.

למה הביאו ישראל לד' מכלי מדין - ונקרב את קרבן ד', איש אשר מצא כלי זהב אצעדה וצמיד טבעת, עגיל (דפוס של דדים), וכומו (דפוס של בית הרחם), ויקצוף משה וכו' (אמר שמוא חזרתם לקלקולכם הראשון לזנות עם בנות מדין כפי שהיה עם בנות מואב, אמרו לו) לא נפקד ממנו איש (לא נחסר מדת יהודית). (אמר להם א"כ כפרה למה, אמרו לו מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו, שזנו עיניהם מן הערוה, מיד ונקרב את קרבן ד'. וכתבו התוס' (ד"ה מידי) שאף שהותרה להם יפת תואר, מ"מ שייך איסור "וחשקת בה" ולא בחברתה).

ס"ד: כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורפה.

מה מותר לאשה להוציא בשבת

לאחר שנתבאר (נ"ו. נ"ט: ס"ב). באלו דברים אשה לצאת בשבת, מדאורייתא, או מדרבנן שמוא תבוא לטלטלם ברה"ר, הגמ' מבארת באלו דברים מותר לאשה לצאת בשבת.

חוטי שיער - יוצאה אשה לרה"ר בחוטי שיער שלה שהם תלושים, ואפילו של חברתה אע"ג דמאיס ואין חוששים שילעגו עליה ותורידם, ואפילו של בהמה אע"ג שאינה בת מינה ואין חוששים שכיון שניכר שאינו שלה תורידם, אבל לא תצא ילדה בשל זקנה וזקנה בשל ילדה, דלבנות על שחורות או איפכא מאיס ויש לחוש שתורידם.

יוצאה אשה לרה"ר בטוטפת ובסרביטין בזמן שהם תפורים. (דין זה נתבאר לעיל נ"א:).

כבול ופאה נכרית, ודין הוצאה לחצר - אסור לצאת עימם לרה"ר אבל לחצר מותר, ואף שרב אמר שכל דבר שאסרו חכמים במשניות הנ"ל לצאת בו לרה"ר, אסור אף לחצר אף שיש עליהם תורת כלי, דיש לחוש שתמשיך עמהם לרה"ר, (ורבי ענני בר ששון רבי ישמעאל ברב יוסי מתיר), כאן התירו כדי שלא תתגנה על בעלה, כדמצינו שזקנים הראשונים דרשו מ"ההדוה בנדתה" שאסור לנדה לכחול ולפקוס ולהתקשט בבגדי צבעונים כדבר המנדה ומרחיקה מבעלה, עד שבא ר"ע ואמר שא"כ יבוא בעלה לגרשה, אלא התירו לה קצת קישוטים הנאים, וכוונת הפסוק הוא שתהא בטומאתה עד שתבוא במי"ם, ולא מספיק שעברו ז' שלה ופסק מעיניה.

יציאה עם תכשיטים בזמנו - כתבו התוס' (ד"ה רבי ענני) שהלכה כרבי ענני, ולדבריו מותר לצאת עם כבול ופאה נכרית אף לחצר שאינה מעורבת, וא"כ אנו שאין לנו רה"ר גמורה (כיון שאינה רחבה ט"ז אמה ואין ס' רבוא עוברים בה) מותר לנשים שלנו לצאת עם טבעות ותכשיטים לרה"ר שלנו. וי"א שההתיר לנשים שלנו הוא מפני שאין רגילות להראות תכשיטיהן וטבעותיהן. סוף דבר אמרו הקדמונים שמתותרות לצאת בהן, דמוטב יהיו שוגגות ואל יהיו מזידות.

תמצית ההלכה-

יציאה עם תכשיטים לחצר ולרה"ר - כל דבר שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר, אסור לצאת בו מהבית לחצר או

כוורת של קש ושפופרת של קנים לר"ע חשובים כלי ומקבלים טומאה מדין כלי עץ, דאילן שאכל ממנו אדם הראשון חיטה היה, אי נמי מדרבנן. (תוד"ה כוורת). ולרבי יוחנן בן נורי אינם מקבלים טומאה. וי"ל שהמחלוקת גבי סנדל של סיידים תלויה במחלוקת זו. לפי הפירוש שהמנעל מקש ניחא שפיר, ואם הוא מעץ הדימיו הוא שגם כוורת אין רגילות לעשותה מקש, כמו שאין רגילות לעשות מנעל מעץ. תוד"ה ורבי.

קבלת טומאה בקב של קיטע - קב שיש לו בית קיבול כתייתן כדי להניח ראש שוקו על דברים רכים, טמא טומאת מות ושאר טומאות מוגע, אבל מה שיש שם בית קיבול לשוקו אינו סיבה לטומאה, דבעינן שיטלטלו את הדברים שבכלי עם הכלי, דומיא ד"שק". ולענין טומאת מדרס לאביי טהור, כדמצינו שמקל של זקנים אינו מקבל טומאה כלל, לא טומאת מדרס מפני שעיקר ההליכה היא ע"י הרגל, ולא טומאת כלים משום שזה פשוטי כלי עץ שאין מקבלים טומאת מוגע ואהל, (אמנם פשוטי כלי עץ מקבלים טומאת מדרס), ולרבה שאני תהם שאינו נעשה אלא לתקן פסיעותיו, אבל כאן נעשה לסמוך עליו, וטמא כעגלה של קטן שהוא משחק בה ויושב עליה. רש"י. ולתוס' ביושב עליה פשיטא שטמא מדרס, אלא זו עגלה שהקטן מתלמד בה ללכת. (וקב שאין לו בית קיבול כתייתן, אינו ראוי למדרס, ואינו טמא לא טומאת מדרס ולא טומאת מות. תוד"ה רבא). ולאביי שאני עגלה של קטן שהקטן נסמך עליה, אבל הקב אינו נעשה כדי להשען עליו.

ס"ו: כסא וסמוכות של קיטע - סמוכות של קיטע שהוא מהלך על שוקו ועל ארכובותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו, טמאים מדרס אם הוא זב כיון שזה עשוי לסמיכת גופו, ומדרס הזב נעשה אב הטומאה, ויוצאים בהם בשבת מפני שזה תכשיט שלו, ונכנסים בהם בעזרה דכיון שאינם בראש רגלו אינם מנעל שאסור להכנס עימו להר הבית. אבל כסא וסמוכות שלו והיינו של קיטע שאינו יכול ללכת אפי' על ברכיו, והוא יושב על כסא קטן הקשור לו מאחוריו, ומהלך כשהוא נשען על ידיו ע"ג ספסלים קטנים, והוא נסמך אז קצת גם על רגליו ויש לו ברגלים סמוכות, טמאים מדרס, ואין יוצאים בהם בשבת כיון שהם תלויים ויש לחוש שיפלו, (וי"מ מפני שאינם צרכים לו כל כך, ולא נהירא), ואין נכנסים בהם בעזרה דמנעל נינהו, ואשה חולצת בסנדל של עץ.

לוקטמין - אינם מקבלים טומאה, מפני שאינם לא כלי תשמיש ולא תכשיט, ואין יוצאים בהם. י"מ דהיינו חמור הנישא בכתפיים, י"מ קישורי שמהלך בהם בטיט, והקשה רש"י דנהי שאינם מקבלים טומאת מוגע כיון שהם פשוטי כלי עץ למה אינם מקבלים טומאת מדרס. ות' התוס' שאינם עשויים להליכה אלא לעבור בטיט, ובערוך פירש שזה דבר שעושים הליצנים כדי להגביהם, ואינם עשויים להילוך אלא לרקד עליהם. וי"מ צורה ששמים על הפרצוף להבטיח קטנים.

משום רפואה

דבר העשוי לרפואה ותועלתו ברורה, מותר לצאת בו בשבת (אא"כ הוא בידו) כפי שנתבאר (לעיל ס"א) בסוגית קמיע. ויש דברים שאף בחול אסור לעשותם, משום דרכי האמורי. ובשבת עצמה אסור לעשות דבר לצורך רפואה, גזירה שמה יבוא לידי שחיקת סממנים, ויש אופנים שמתור. וכדלהלן.

הבנים וכל אדם יוצאים בקשרים - לרב יהודה קשרים היינו קישורי פואה העשויים לרפואה, (הגמ' מפרשת באיזה אופן קשרים אלו מועילים לרפואה). והגמ' שואלת א"כ למה נקטה המשנה שדווקא הבנים רגילים בזה. ועל כן מבארת הגמ' שהכונה לקשר שעושים לבן שיש לו געגועין על אביו, שנוטל רצועה מנעל שמאל וקושר לילד בימינו.

רפואה בשבת - מותר בשבת להניח על הטבור כוס חמה למי שחש במעי, או לסוך שמן ומלח בכפות הידים והרגלים כדי להפיג את השכרות, או ליחנק תלולות בראש מי שנפרקה חוליה ממפרקתו, או לכרוך בגדים לתינוק כדי ליישב פרקי אבריו שהם רכים ונשמטים בחבלי הלידה.

תמצית ההלכה

תרופות ורפואות בשבת - מי שיש לו מיהוש אסור לו לקחת תרופות או לעשות רפואות בשבת, גזירה שמה יבוא לידי שחיקת סממנים האסורה מדאורייתא משום טוחן. אופני התר: א' דבר שדרך בריאים לאוכלו או לשתותו. ב' חולה שנפל למשכב או שחלה כל גופו. ג' בריא שאוכל או שותה מפני הרעבון והצמא, (אבל כדי לחזק מזגו אסור). ה' דברים שאין להם רפוי ע"י סממנים ועושה זאת כדי למנוע צער, כגון לתת על טבורו כוס חמה מפני שהוא חושש במעי. ו' דברים שנעשים כדי להפיג שכרות, כגון סיכת כפות ידיו ורגליו בשמן ומלח מעורבים. (סימן שכ"ח).

יציאה עם אבן תקומה - אבן תקומה מותר לצאת בה בשבת, ואפי' לצורך שמא תתעבר ותפיל, ולר"מ מותר לצאת גם בדבר שמשקלו יצא מכוון מאיליו כמשקל אבן תקומה. והגמ' מסתפקת אם דבר שנשקל כנגד דבר שנשקל כנגד האבן תקומה מותר לצאת בו, תיקון.

רפואות - הלוחש לרפואה אומר שם החולה ושם אמו. לחש שלא נתפרש מניינו יאמרו מ"א פעמים. הגמ' מבארת מהם דרכי רפואת אשתא בת יומא, ואשתא תילתא, ואשתא צמירתא, שחין, שחין כואב, אבעבועות, הזק שד והזק שד של בית הכסא.

ס"ז: יציאה בזגין - לר"ש כל ישראל בני מלכים ומותר להם לצאת בזגין מפני שאינו דרך גאווה, אי נמי אינו דבר חידוש בשבילו, ולכן אין חוששים שיסירם. רש"י. וכתבו התוס' דאיירי שהם תלויים בשלשלת ואין חשש שיפלו, ולריב"א איירי בקטנים, ומ"מ לולא הטעם שישאל בני מלכים היינו חוששים שיסיר ויבוא אביו לטלטל, אבל אם החשש רק שמא יפול, א"צ לחוש שבדיקו באותה שעה יהיה אביו לצידו. ולחולקים על ר"ש אין מותר אלא בארוג בכסותו.

יציאה בשבת עם דברים העשויים לרפואה - לר"מ מותר לצאת בביצת החרגול לרפואת האוזן, ובשן שועל מת לשינה, ובשן שועל חי להתעורר, ובמסמר מן הצלוב לנפח מכה. ולחכמים אף בחול אסור משום דרכי האמורי מפני שזה ניהוש, וכתב "ובחוקותיהם לא תלכו".

דרכי האמורי - לאביי ורבה כל דבר שרפואתו ניכרת כגון שתית כוס או חבישת מכה אין בו משום דרכי האמורי. ומה שהותר לצבוע באדום אילן שמשיר פירותיו, אינו לרפואה אלא כדי שיתפללו עליו, כדתנאי "טמא טמא יקרא" (שיתרחקו ממנו), צריך להודיע צערו לרבים כדי שהרבים יבקשו עליו רחמים (וכן טוענים עליו אבנים, כדי להחליש כוחו, שכיון שהוא שמן וכוחו רב פירותיו נושרים), ומהאי טעמא הותרה תלית אשכול תמרים על דקל. בתוספתא יש פרק בהלכות דרכי האמורי, ואמר ר' חייא בר אבין שכולם אסורות משום דרכי האמורי חוץ מהרפואה למי שיש לו עצם בגרונו שביבא עצם מאותו מין ויניח על קדקדו ויאמר חד חד נחית בלע בלע נחית חד חד, וכן הרפואה למי שישבה לו עצם בושטו, שיאמר ננעצתא כמחט ננעלתא כתרסיש שייא שייא.

תמצית ההלכה

איסור הוצאה בשבת ודרכי האמורי - מותר לצאת בחול או בשבת בביצת החרגול ובשן שועל ובמסמר הצלוב, כשהם תלויים עליו, ואין בו משום דרכי האמורי ככל דבר שיודעים שסגולתו מועילה לרפואה, אבל מעשה שאין ניכר בו משום רפואה אסור משום דרכי האמורי, ולחשים מותרים, ובחול מותר אף לחש שעדיין לא יודעים אם הוא מרפא, אבל אלו שבדקם ואינם מועילים אסור. (סימן ש"א).

ס"ז: אסור לומר גד גדי וכו' או דונו דני משום דרכי האמורי, ולרבי יהודה גד ודן הם שמות עבודה זרה ואסור משום קורא בשם עבודה זרה.

אסור לאיש ואשה להחליף שמותיהם בלילה משום ניהוש, או לומר לעורב צרח ולעורבתא שריקי וכו', או

לומר שחטו תרנגול זה וכו', או לומר אשתא ואותיר אשתא ואותיר.

הגמ' מביאה כמה דברים שאסור לעשות לצורך שלא ימותו האפרוחים, ולבישול הקדירה, אבל מותר לתת בקדירה קיסם של עץ תות ושברי זכוכית, ולחכמים אסור בשברי זכוכית אע"פ שאין בזה משום דרכי האמורי, משום סכנה שמה יבלע, ומותר לתת מלח לתוך הנר כדי שיאיר יותר מפני שהמלח מצליל את השמן והוא נמשך אחרי הפתילה, וטיט וחרסית תחת הנר כדי שיצננו את השמן והוא ידלק יותר זמן, ומותר לומר חמרא וחיי לפום רבנן.

אסור לגרום לכילוי השמן או הנפט מהר, משום בל תשחית.

כלל גדול:

חילוק מלאכות לחיוב כמה חטאות

העושה עבירה בשוגג פעמים יש בזה חיוב חטאת, ואם עשה את אותו דבר ב' פעמים, אם עשה זאת בהעלם אחד, והיינו שלא נודע לו האיסור, חייב חטאת אחת, ואם נודע לו האיסור בינתיים, או שעשה ב' עבירות שונות, חייב ב' חטאות, ונמצא שחיוב חטאת הוא לפי מספר הפעמים שנעלם ממנו האיסור. ובסוגין יבואר פרטי הדינים בזה.

מי שעשה הרבה מלאכות בשוגג בהרבה שבתות -

אם הוא לא יודע כלל מענין שבת, חייב חטאת אחת על כל המלאכות והשבתות.

ואם הוא יודע שיש איסור מלאכה בשבת אבל שכח בכמה שבתות שהיום שבת, ולא נודע לו באמצע שחטא, חייב חטאת אחת על כל שבת. לרש"י הטעם מפני שהימים שבינתיים מחלקים, דאי"א שלא נודע לו בינתיים שאותו יום שבת היה, ואינו חייב על כל מלאכה, כיון ששגג בשבת ולא במלאכות. ולתוס' אין ידיעה כזו מחלקת, שהרי לא נודע לו שחטא (כמו היכא שהוא סבור שהמלאכה מותרת), אלא גזירת הכתוב היא שימות החול מחלקים כמו שידיעה מחלקת. (דכתיב "ושמרו בני ישראל את השבת", וכתב את שבתותי תשמורו", פסוק אחד מלמד שיש שמירה אחת להרבה שבתות, ופסוק אחר מלמד שיש שמירה לכל שבת ושבת, ונחלקו בגמ' על איזה אופן מדבר כל פסוק. ס"ט:).

ואם הוא יודע שהיום שבת ולא ידע שמלאכות אלו אסורות, חייב חטאת אחת על כל אב מלאכה, (וה"ה שעל ב' תולדות של ב' אבות חייב שתיים), ואע"פ שעשה כל מלאכה כמה פעמים, כולה חדא שגגה היא, והפסק הימים אינו מחלק במלאכות, כיון שאם לא ילמד לא ידע מהם המלאכות, ואין די לו בחטאת אחת על כל שבת, מפני שהשגגה היא בכל מלאכה ולא בשבת. (לרב ספרא שאני הכא שאם יאמרו לו שזה מלאכה יפרוש, משא"כ במקרה הקודם אם יאמרו לו שזה שבת יפרוש. ולרב נחמן אין זה הטעם, שהרי צריך את שתי הידיעות בשביל לפרוש, אלא הטעם משום שחיוב קרבן הוא על השגגה, וכאן יש הרבה שגגות, ובמקרה הקודם יש שגגה אחת. ע.).

ס"ח: העושה כמה מלאכות וכולם מעין מלאכה אחת והיינו ב' תולדות של אב אחד או אב ותולדה שלו, אינו חייב אלא חטאת אחת, דהרי הוא כעושה וחוזר ועושה בהעלם אחד, דאין חילוק חטאות אלא בגופי עבירה שאינם דומים, או בחילוק שבתות לענין שגגת שבת.

היכא תני כלל גדול - הא דתני במתני' וכן במסכת שביעית כלל גדול, אין הטעם משום שאח"כ מוזכר עוד כלל, שהרי לגבי מעשר מוזכרים ב' כללים ולא תני כלל גדול, אלא י"ל דתני כלל גדול מפני שבשבת ובשביעית יש גם אבות וגם תולדות. (אבות דשביעית זריעה וקצירה וזמירה ובצירה דכתיב, ותולדות שאר עבודות

שבשדה ובכרם דלא כתיבן. וכתבו התוס' (ד"ה דאית) שגם לרבא שהתורה לא אסרה תולדות, מ"מ אסורים מדרבנן, ובמעשה אף שמינים שאינם דגן תירוש ויצהר חיביים רק מדרבנן, לא חשיב תולדות כיון שאין זה איסור מלאכה). והגמ' שואלת שלבר קפרא תני כלל גדול גם במעשר. והגמ' מבארת שכל דבר שעונשו גדול יותר מדבר אחר שנאמר בו כלל, נאמר בו כלל גדול, ושבת חמורה משיבועית שמלאכות שבת אסורות גם בדבר שהיה תלוש לפני שבת, כגון טוחן ולש, משא"כ שביעית שאינה בדבר שהיה תלוש לפני שביעית. רש"י. ולתוס' (ד"ה גדול) כוונת הגמ' שאיסור מלאכות שבת נוהג אף בתלוש, ואיסור מלאכות בשביעית אינו נוהג בתלוש כלל. ושביעית חמורה ממעשר, שביעית נוהגת גם במאכל בהמה דכתיב "ולבהמתך ולחיה", ומעשר נוהג רק במאכל אדם דמדאורייתא אינו נוהג אלא בדגן תירוש ויצהר, ורבנן תיקנו בפירות האילן ובירק, ומעשר חמור מפאה שאין חיוב פאה בתאנה ובירק (וה"ה ברוב האילנות, ורק ח' אילנות חיביים בפאה. ואומר ר"ת שמדאורייתא אין חיוב פאה אלא בדגן תירוש ויצהר שעליהם דיברה התורה, והשאר חיביים מדרבנן, ולא תיקנו חכמים פאה בתאנה וירק מפני שיש בה הפסד לעניים ויודעים מתי זמן הלקיטה, וכן דבר שאין מכניסו לקיום אינו נחשב, ופיסידו בלקיטתו יותר ממה שירויחו בדבר אחר. תוד"ה ואילו), דאין חיוב פאה ומעשר אלא בדבר שהוא אוכל (ולא בספיחי סטיס וקוצה העומדים לצבע. לרש"י נקט סטיס וקוצה ולא שאר דברים שאינם ראויים לאכילה, לומר שאף שחיביים בשביעית פטורים מפאה, ולתוס' לומר שאף שהם ראויים קצת לאכילה פטורים מפאה. לרש"י נקט ספיחים מפני שדרך ללקטם אחרי ד' וה' שנים והשורש הוא העיקר, ולתוס' י"ל שבלא ספיחים אינם ראויים כלל לאכילת אדם ואין בזה חידוש, או שמא הם אוכל גמור ולא נתמעטו מקרא) ונשמור (ולא בהפקר) וגידולו מן הארץ (ולא בכמהין ופטירות), ולחיוב פאה בעינין גם שתהא לקיטתו כאחד (ולא תאנה) ומכניסו לקיום (למעט ירק כגון לפת וקפולטות).

מה נחשב שוגג לחיוב קרבן

הנה חיוב קרבן הוא במי שעשה בשוגג, איסורים מסוימים שחיביים על זדונם כרת כגון מלאכות שבת, ונודע לו שחטא. ובמתני' נתבאר מתי העושה כמה מלאכות בשוגג חיוב כמה חטאות, ולהלן יתבאר מה נחשב שוגג.

ס"ח: הכיר ולבסוף שכח, ותינוק שנשבה - לרב ושמואל האופן הראשון במשנה שחיוב רק חטאת אחת, איירי בידע איסור שבת ושכח, אמנם גם מי שלא ידע מעולם, כגון תינוק שנשבה לבין הנכרים ולא ידע מעולם על שבת, וגר שנתגייר (בפני ג' ולא הדיעוהו מצות שבת, אבל בינו לבין עצמו לא היו גירות. תוד"ה גר) בין האומות חיוב חטאת אחת. לרבי יוחנן וריש לקיש מתני' איירי דזוקא בידע ושכח, אבל תינוק שנשבה וגר שנתגייר פטורים מחטאת, לרש"י הטעם משום דס"ל שהאומר מותר אנוס הוא ולא שוגג. ולתוס' (ד"ה אבל) דיו"ח ור"ל סוברים כמונבו וכדלהלן, ורק לגבי גלות אומר מותר נחשב אנוס לאיבי (מכות ז:). ובברייתא איתא שלת"ק גר שנתגייר ותינוק שנשבה חיביים חטאת אחת על כל המלאכות והשבתות, כרב ושמואל, (ואיתא התם שכמו כן חיוב חטאת אחת על כל הדם שאכל, וכן על כל איסור ואיסור שיש בו כרת חיוב חטאת אחת, ואפי' באכלם בכמה תמחויים, שבאדם רגיל לרבי יהושע (ע"א). חיוב על כל תמחוי, הכא אינו חיוב אלא אחת. תוד"ה וחייב), ומונבו פטר גר ותינוק לגמרי, מפני שהוקש שוגג למזיד דכתיב "תורה אחת לכם לעושה בשגגה" וסמך ליה "והנפש אשר תעשה ביד רמה", לומר שגם שוגג איירי שהיתה לו ידיעה, (ולרבנן דורשים מהקש שאין חיוב חטאת אלא בדבר שזדונו בכרת, כעבודה זרה, "תורה אחת יהיה לכם" כתיב גבי קרבן ע"ז. וכתבו התוס' (ד"ה מה) שאף שבע"ז חיוב סקילה, לא לומדים שחיוב קרבן הוא כשיש סקילה, כיון שחיוב סקילה לא נאמר בפרשה זו. עוד כתבו התוס' שר"ע סובר דהאי קרא איירי במבשר את השם כתיב, ולדבריו הוקשה כל התורה למבשר את השם).

תמצית ההלכה

מי שידע עיקר שבת ושכח, או שלא ידע מעולם, אע"פ שעשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חיוב אלא

חטאת אחת על כל איסורי שבת, וכן חיוב חטאת על כל איסור שעשה אפי' אם עשאו הרבה פעמים. ואם הוא יודע עיקר שבת ושכח שהיום שבת חיוב חטאת אחת על כל שבת. ואם יודע שהוא שבת ושגג במלאכות או שלא ידע שחיביים עליהם כרת חיוב חטאת על כל מלאכה. העושה אב ותולדותיו בהעלם אחד, וכ"ש העושה תולדות הרבה של אב אחד, אינו חיוב אלא חטאת אחת. (רמב"ם שגגות פרק ז).

ס"ט. ידיעת האיסור ללא ידיעת חיוב קרבן

למונבו חיוב חטאת אף אם ידע שהדבר אסור, אם לא ידע שחיביים עליו קרבן. ולרבנן זה נחשב מזיד כיון שלא שגג בעבירה עצמה, ולדבריהם, לרבי יוחנן חשיב שוגג אם לא ידע שעונשו כרת אע"פ שידע מהלאו, כיון שהקרבן בא על הכרת, (ובהקישא לא כתיב לאו אלא רק כרת. תוד"ה כגון). אבל לר"ל אם ידע מהלאו זהו מזיד, ושוגג היינו שלא ידע מהלאו ומהכרת, דכתיב "אשר לא תיעשנה בשגגה ואשם" עד שישגוג בלאו ובכרת שבה, (וריו"ח לומד מזה שמי שאינו שב מידיעתו אינו מתכפר בחטאת, ויש לומדים דין זה מ"מעם הארץ", ויש לומדים מ"מעם הארץ" למעט מומר). ולמונבו אם שגג בלאו והזיד בקרבן, אין סברא לחייב, כיון שלא שב מידיעתו. והיכא שיש חיוב סקילה, אינו חיוב אלא כשהוא שוגג גם על הסקילה, דאם אינו שב בגלל הסקילה כ"ש שלא היה שב בגלל הקרבן, (משא"כ כרת שאפשר בתשובה, וכן י"ל שאם היה יודע שחיוב גם כרת וגם קרבן היה שב). תוד"ה אלא.

העושה כל הל"ט מלאכות בהעלם אחד חיוב ל"ט

חטאות, ומשכחת לה רק בזדון שבת ושגגת מלאכות. וצ"ב שהרי אם לא ידע משום אחד מהמלאכות אין כאן זדון שבת, דכיון שאינו יודע אפי' ממלאכה אחת, אין שבת חלוקה לו משאר הימים, והוי כמו מי שלא ידע שזה שבת, שחיוב אחת על כולן. לריו"ח איירי שידע על הלאו של מלאכה אחת או של כל המלאכות, ולא על הכרת. ולר"ל לא ידע גם מהלאו, וידע באיסורי שבת רק איסור תחומין שאין על זה חיוב קרבן, ואלביא דרבי עקיבא דס"ל תחומין דאורייתא. והקשו התוס' (ד"ה ידע) אמאי לא קאמר שידע שיש על שבת רק עשה.

שוגג בשבועת ביטוי

בשבועת ביטוי (שנשבע לשקר על מה שהיה, או שנשבע על העתיד ועבר על שבועתו. לרש"י איירי ששכח שבועתו כשאכל, ולתוס' איירי שהיה סבור שמותר לעבור על שבועתו) שאינו חיוב קרבן עד שיהיה שוגג בלאו שבה, ואם שגג בקרבן והזיד בלאו חשיב מזיד, (ואף דהכא ליכא כרת וא"כ אם הוא מזיד על הלאו במה הוא שוגג, סלקא דעתך אמינא שכיון שחיוב קרבן במקום שיש רק לאו הוא חידוש, נחייבו גם במזיד על הלאו אם שגג בקרבן, קמ"ל). ואם נשבע שאכל והיה סבור שאכל ובאמת לא אכל, או שנתעלמה ממנו אזהרת שבועה, פטור, דכתיב "האדם בשבועה" פרט לאנוס, ואין חיוב בשבועת ביטוי לשעבר, וכריבי ישמעאל. ולמונבו אם אמר יודע אני שבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חיביים עליה קרבן, גם זה חשוב שוגג וחיוב קרבן. כך הגירסה לשיטת רש"י. אבל לתוס' הגמ' מוכיחה דלא כאיבי, דליכא למימר שהברייתא כרבנן, שהרי רבנן הם ר"ע שסובר שחיביים קרבן בשבועת ביטוי על לשעבר, ומבואר שרבנן מזידים שבשבועת ביטוי שגגה בקרבן היו שגגה.

ס"ט: שוגג בתרומה

לרבי יוחנן וריש לקיש שחיוב חומש בזר שאכל תרומה, הוא רק כששגג בלאו שהוא סבור שזה חולין ואין כאן לאו, אבל אם שגג במיתה והזיד בלאו לא, דלא אמרינן מיתה במקום כרת עומדת. ומזיד פטור מחומש, דבחומש כתיב "בשגגה", וחיוב מיתה דכתיב "ומתו בו כי יחללוהו" וסמך ליה "וכל זר לא יאכל קודש". ולרבא גם זה חשיב שוגג לריו"ח, דמיתה דתרומה במקום כרת דשאר עבירות עומדת, וחומש במקום קרבן קאי.

המהלך בדרך ואינו יודע מתי שבת

מהיום ששם לב שהוא שכח מתי שבת, ובשביעי מקדש ומבדיל לזכרון בעלמא שלא ישכח את השבת, כברייתו של עולם שתחילה נמנו ימי החול, ובכלל יום כולל יום השביעי

שלו עושה מלאכות רק כדי צורך אותו היום, אמנם ללכת יכול כמה שירצה, דאל"כ לעולם לא יגיע לישוב, וביום השביעי שלו מסתפקים התוס' (ד"ה עושה) אם יכול ללכת. (ואינו יכול לעשות יום קודם מלאכות לב' ימים, דשמא אותו יום הוא שבת). לחייא בר רב מקדש ומבדיל בראשון למניינו, כברייתו של אדם הראשון שנברא ביום שישי והיום הראשון למניינו היה שבת, ואינו משמר את אותו היום, שמא כבר עשה בו מלאכה. ואיתותב חייא בר רב. ואם יודע לפני כמה ימים יצא, עושה מלאכה ביום השמיני ליציאתו וכן לעולם בכל ז' ימים ממנו, דודאי לא יצא בשבת, אבל ביום התשיעי אסור אף שאין דרך לצאת בערב שבת מפני כבוד השבת, דיתכן שהזדמנה לו שיירה ויצא לדרך בערב שבת.

תמצית ההלכה

ההולך במדבר ואינו יודע מתי שבת מונה ז' ימים מיום שנפל הספק בליבו (והיינו שאותו היום שעמד בו יהיה כיום ראשון), וביום השביעי יקדש בפת ויין כדון, ואם אין לו יקדש בתפילה, וכן יאמר במוצאי אותו יום אתה חוננתנו, ולענין מלאכה, אם יש לו ממה להתפרנס ואפי' רק לחם בעלמא, אסור לו לעשות מלאכה בשום יום, וכשיכלה מה שיש לו יעשה מלאכה בכל יום אפי' ביום שמקדש בו מה שמוכרח לאותו יום, משום פיקוח נפש, ואפי' ביום השישי שלו לא יעשה יותר לצורך שלא יעשה מלאכה בשבת שלו, ולענין הליכה מותר ללכת בכל יום אפי' ביום שמקדש בו ואפי' כמה פרסאות, שאם ישאר במדבר לעולם יחלל שבת וימות בארץ גזירה, ושאר איסורים ואפי' דרבנן אסור לעשות ביום השביעי שלו, ובא"ר מיקל באיסורים דרבנן. ואם הוא יודע כמה ימים עבר מיציאתו, אבל אינו יודע באיזה יום יצא ושמו עכשיו כבר שבת ואסור במלאכה, כיון שזדאי לא יצא בשבת מותר לעשות מלאכה ביום השמיני ליציאתו, וכן ביום ה"ו וה"כ' וכו', ואם יכול לעשות מלאכה באותו יום בשביל כל השבוע, אסור לעשות מלאכה בשאר השבוע, אבל ביום התשיעי, אע"פ שאין דרך לצאת מביתו בע"ש, יש לחוש שמצא בדיוק אז שיירא ויצא. (סימן שד"מ).

מתי חיוב חטאת אחת על כמה עבירות

ע. זדון שבת ושגגת מלאכות

העושה כמה מלאכות האסורות בשבת, בזדון שבת ושגגת מלאכות, חיוב חטאת על כל אחת ואחת, אפי' אם עשאו בהעלם אחד.

שמואל לומד דין זה מ"ומחלליה מות יומת" משמע מיתות הרבה, אם אינו ענין למזיד דכבר כתיב "כל העושה בו מלאכה יומת", תנהו ענין לשוגג, ויומת היינו בממוין.

ורבי נתן לומד מדכתיב "אלה הדברים", "דברים" משמע תרי, ה' ד"הדברים" עוד אחד, "אלה" בגימטריה זה עוד ל"ו, הרי ל"ט מלאכות, (וג"מ בדרשה זו שכל הל"ט הם מלאכות, אע"פ שיש מהם שאינם מלאכות חטאות. תוד"ה יכול. עוד כתבו התוס' שלפי ההוי"א לא היה חיוב חטאת אלא בעובר על כל הל"ט מלאכות יחד), ומדכתיב "בחריש ובקציר תשבות" היה אפשר ללמוד אם לא היתה כתוב "לא תבערו", לחיוב שתים רק על חרישה וקצירה, ואין ללמוד שאר מלאכות משום דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, דכלל בלא תעשה ופרט בעשה אין דנים אותו בכלל ופרט, אי נמי חריש וקציר הוו ב' כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין. רש"י. והתוס' (ד"ה ועל) חולקים על התינוץ הראשון. וחילוק חטאות בשאר מלאכות נלמדות מ"לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", הבערה בכלל היתה, ויצאה כדי להקיש ולומר שכמו שהבערה היא אב מלאכה וחיביים עליה חטאת, ה"ה בשאר אבות מלאכות, דהבערה לחלק יצאה. ומ"בחריש ובקציר תשבות" לומד רבי עקיבא תוספת שביעית, ורבי ישמעאל לומד שקציר העומר דוחה שבת. וכתבו התוס' (ד"ה ועל) ש"לא תבערו" ו"בחריש ובקציר תשבות" לא הוו ג' כתובין הבאים כאחד, כיון שפסוק אחד הוא לאו והשני הוא עשה.

ורבי יוסי לומד חילוק מלאכות מדכתיב "ועשה מאחת מהנה", "אחת" כגון שכתב שמעון, "מֵאחת" כגון שכתב אותיות שם מתיבת שמעון (נקט הכי משום שזה לשון המשנה בהכותב לרבי יהודה, אבל לרבי יוסי חיוב אף

בשריטה אחת על שני נסרים, או על שני שריטות בנסר אחד. תוד"ה (שם), "הנה" אבות, "מהנה" תולדות כלומר היוצאות מן האבות, אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות שהוא מחלל שבת אחת וחייב הרבה חטאות, הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות שהוא עושה הרבה מלאכות וחייב חטאת אחת. ושמואל לא יליף מהבערה, דס"ל כרבי יוסי דהבערה ללאו יצאה, ולא יליף מ"ועשה מאחת מהנה" דלא משמע ליה אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת.

ע: העלם שבת ומלאכות - אם לא ידע שהיום שבת וגם לא ידע שהמלאכות אסורות, (לרש"י איירי שיועד עיקר שבת, אבל שכח שהיום שבת ושמלאכות אלו אסורות, ולתוס' ד"ה העלם) איירי שאם יזכרו לו הוא יזכר, ושוכח עיקר שבת היינו כעין תינוק שנשבה). רב נחמן סבר לחייבו אחת משום שנעלם ממנו שהיום שבת. ורבא שואל שהרי נעלם ממנו גם שמלאכות אלו אסורות. ולכן אמר רב אשי שהדבר תלוי מחמת מה פרש אותו אדם מהמלאכה ובא להביא קרבן (לרש"י הכונה מה אמרו לו, והקשו התוס' ד"ה חזין) דשמא אם היו אומרים לו את הדבר השני גם היה פורש, ולכן ביאר שהכונה מה הוא אומר שמספיק שהיו אומרים לו רק דבר זה והוא היה פורש). ורבינא שואל שהרי בשביל לפרוש צריך לדעת גם שזה שבת וגם שזו מלאכה האסורה בשבת דאל"כ למה הוזקקו לומר לו שהיום שבת. אלא אין נ"מ מחמת מה פרש ובכל גוונא חייב אחת. ולפי זה הא דתנן שאם עשה כל המלאכות בהעלם אחד חייב ל"ט חטאות, איירי בזדון שבת ושגגת מלאכות, לריו"ח ואיירי בשגג ברכת והזיד בלאו, ולר"ל ידע לשבת בתחומין וכר"ע.

תמצית ההלכה

שכח שהיום שבת וגם לא ידע שמלאכות אלו אסורות, אינו חייב אלא חטאת אחת. (רמב"ם שגגות פרק ז').

ע"א. גרירה וגרירה דגרירה במביא קרבן כשנודע

לו רק חלק מהאיסורים שעבר - קצר וטחן כגורגרת (שזהו שיעור מלאכות שבת באוכלין) בשגגת שבת וזדון מלאכות, וחזר וקצר וטחן כגורגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות שזה מחייבו שתים, ולא נודע לו בינתיים שחטא, ונודע לו על קצירה וטחינה ראשונה או על אחד מהם, והפריש חטאת עליהם והיא מכפרת על שניהם שהרי חייב עליהם רק חטאת אחת, ואח"כ נודע לו על קצירה וטחינה שניה, די לו בחטאת שהפריש כבר, דקצירה גוררת קצירה וטחינה גוררת טחינה, כיון שלא נודע לו החטא בינתיים, וידיעת החטא היא המחלקת. וכתבו התוס' (ד"ה נודע) דהיינו נודע לו לפני שנתכפר, (דאחר שנתכפר אין גרירה, דלכו"ע כפרה מחלקת. ואם עדיין לא הפריש קרבן, יכול להביא חטאת אחת על שגגת שבת ויגררו עימה שגגת מלאכות, או להביא ב' חטאות על הקצירה והטחינה של שגגת מלאכות ויגרו עמהם של שגגת שבת). אבל אם נודע לו על קצירה שניה, והפריש קרבן וקרבן זה אינו יכול לעלות על הטחינה שהרי הוא חייב על כל מלאכה, הקצירה גוררת את הקצירה הראשונה והטחינה הראשונה שעימה, (והטחינה הראשונה לא נחשבת גרירה דגרירה, דקצירה לקצירה לא חשיב גרירה כיון שהם בהעלם אחד. רש"י. והתוס' ד"ה גרירה) מבארים שהקצירה הראשונה נחשבת גרירה, כיון שאחד בשגגת שבת ואחד בשגגת מלאכות, אבל הטחינה אינה נחשבת גרירה כיון שאינו יכול לכפר על הקצירה בלא הטחינה, ולענין טחינה שניה, לרבא אינה נגררת, דלית ליה גרירה דגרירה, וכשידע עליה יביא קרבן, ולאביי אף טחינה שניה נגררת, דשם טחינה אחת היא.

וכן נחלקו באלו ב' זיתי חלב בהעלם אחד, ונודע לו על הראשון, ואכל עוד כזית חלב, שלרבא הראשון או האחרון גוררים את השני והשני גורר את שניהם, ולאביי בכל גוונא די בקרבן אחד דאית ליה גרירה דגרירה. וחזר רבא והודה לאביי בזה, דס"ל גרירה ורק גרירה דגרירה לא סבירא ליה, וכנ"ל.

לאביי ורבא הנ"ל מלאכה שנעשתה בשגגת המלאכה ומלאכה שנעשתה בשגגת שבת, מצטרפים להתכפר בחטאת אחת. ורבי זירא מסתפק בזה (היכא שקצר או טחן חצי כזית בשגגת שבת וזדון מלאכות, וחזר ועשה כך בזדון שבת ושגגת מלאכות בלא שנודע לו בינתיים על חטאו), ואמר לו רב אסי שאין מצטרפים כיון שחלוקים הם לחטאות אם היה כשיעור בכל מלאכה.

אכל ב' כזיתים חלב בהעלם אחד אפי' הפסיק ביניהם יותר מכדי אכילת פרס, אינו חייב אלא חטאת אחת. ואם אכל חלב ודם ונותר ופיגול בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת. ואם אכל חצי זית וחזר ואכל עוד חצי זית ולא שהה מתחילת החצי הראשון עד סוף החצי האחרון יותר מכדי אכילת פרס, אם שניהם מאותו מין חייב (לרבי זירא אפילו לרבי יהושע שסובר שתמחוים -שני מיני תבשיל, אחד צלי ואחד שלוק) מחלקים, חייב, דלא אמר רבי יהושע אלא לחומרא לחייב ב' חטאות באוכל ב' כזיתים בב' תמחוים בהעלם אחד, ולא לקולא. ולרב אסי תמחוים מחלקים אף לקולא, והא דאם שניהם מאותו מין חייב היינו באותו תמחוי, וקמ"ל שאף בהיתר לו ידיעה בינתיים חייב, וכר"ג דאין ידיעה לחצי שיעור). ואם שני חצאי הזיתים הם משני מינים, פטור, אף שלענין מלקות מצטרפים. (תוד"ה משני). (לרב אסי אין הכונה משני מינים ממש, אלא משני תמחוים).

ע"א: אם הידיעות לבד מחלקות או שהפרשות

מחלקות - אכל ב' זיתי חלב ונודע לו על הראשון ואח"כ נודע לו על השני, בנודע קודם הפרשה, לרבי יוחנן חייב ב' חטאות, דידיעות מחלקות, דכתיב "על חטאתו והביא" משמע שביא על כל חטא. ולריש לקיש חייב חטאת אחת, דאין ידיעות מחלקות, דכתיב "מחטאתו ונסלח לו" משמע שאפי' הביא על מקצת חטאתו נסלח לו. ואם נודע לו על הראשון והקריב חטאת, ואח"כ נודע לו על השני, מודה ר"ל שחייב חטאת על השני, דכתיב "על חטאתו והביא". ואם אכל כזית ומחצה, ונודע לו על כזית, ואכל עוד חצי זית בהעלמו של שני, מודה ריו"ח שאין מצטרפים, דכתיב "מחטאתו ונסלח לו". ואם נודע לו על השני לאחר הפרשה לפני הקרבה, רב אשי אמר שגם בזה נחלקו ריו"ח ור"ל, דר"ל סובר שדווקא כפרות מחלקות, ואמר לו רבינא דדילמא ספוקי מספקא ליה אם נחלקו אף בזה.

ע"ב. בעל ה' בעילות בשפחה חרופה בשוגג, (שהדין

בשפחה חרופה הוא שאם בא עליה במזיד מביא קרבן אחד על בעילות הרבה, וכ"ש שבכמה בעילות בשוגג בהעלם אחד די בקרבן אחד) ונודע לו בין בעילה לבעילה ולא הפריש קרבן, למ"ד אשם ודאי (אשם מעילות וגזילות ושפחה חרופה, שאינם אשם תלוי) לא בעי ידיעה בתחילה, (והיינו לר"ט שסובר שמי שהיו לפניו ב' חתיכות אחת קודש ואחת חולין, ואכל אחת ואינו יודע איזו מהם, מביא קרן וחומש ואיל, ויאמר שאם יודע שודאי מעל האיל יהיה לאשם (ולא דמי לשאר אשם תלוי שאם יתברר יצטרך להביא מין אחר לקרבן) והקרן וחומש למעילה, ואם לא יתברר הספק האיל יהיה אשם תלוי והמעולת לנדבה, ומבואר שאפשר להביא אשם ודאי לפני שנודע לו שחטא), אינו חייב אלא אחת, דלדעה זו הידיעה אינה חשובה, שהרי חיוב האשם אינו תלוי בידיעה, אבל אם כבר הפריש קרבן, אינו עולה לו על הבעילה שאחר ההפרשה, ואף לר"ל הסובר גבי חטאת (שצריך בה ידיעה מתחילה ואם הביא חטאת לפני שנודע לו אינה מכפרת, דכתיב "או הודע אליו והביא"), שאין הידיעות מחלקות, מ"מ מעשה שלאחר הפרשה מחלק. ולמ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחילה, (והיינו ר"ע שסובר שבמקרה הנ"ל מביא אשם תלוי, ואינו משלם, ואם יתברר לו שודאי חטא יביא אשם ודאי. רש"י. ולתוס' ד"ה מאן) ר"ע מודה לר"ט בזה במעילה מועטת, ורק במעילה מרובה סובר ר"ע שמביא ב' אשמות, ולר"ט חייב להביא רק אשם אחד ולהתנות, ולר"ע במועטת צריך להביא קרבן מעילה לפני האשם, דהמביא אשמו עד שלא הביא מעילתו לא יצא, ונודע לו בין בעילה לבעילה ולא הפריש קרבן,

לרבי יוחנן חייב על כל בעילה, ולר"ל אינו חייב אלא אחת, ואע"פ שלגבי חלב ידיעות שבין האכילות מחלקות, שאני התם דבשגגה תלה רחמנא והידיעות מחלקות את השגגות, אבל הכא שחייב על הזדון כשגגה אין הידיעות חשובות לחלק. תוד"ה בעל. עוד כתבו התוס' שאפי' אם אין אשם תלוי בשפחה חרופה, יכול להביא אשם ולהתנות שיהיה שלמים, ואפי' למ"ד אין מביאים קדשים לבית הפסול (ע"י שממוטע זמן אכילתם), מ"מ כיון שבדיעבד מועיל התנאי, אין הידיעה נחשבת גורמת לכפרה. עוד כתבו התוס' שבמעילה ודאי ידיעה מחלקת.

ע"ב: חילוק חטאות - קצר וטחן בשבת, או אכל

חלב ודם בהעלם אחד, שזה דומה לטחינה וקצירה שהם שני גופין, חייב ב' חטאות. קצר ב' פעמים, או אכל ב' כזיתים חלב, בהעלם אחד, חייב חטאת אחת. זיבח קיטר וניסך לע"ז בהעלם אחד, אינו חייב אלא חטאת אחת.

דין שוגג ואינו מתכוין בעבודה זרה - השתחווה לע"ז והיה סבור שהיא בית הכנסת, פטור שהרי ליבו לשמים, ואפי' אם ידע שזה בית ע"ז והשתחוה שם לשמים פטור. ואם השתחווה לאנדרטה (-צורה שעושים לכבוד המלך), אם קיבלה לאלוה מזיד הוא, ואם לא קיבלה לאו כלום הוא. ואם השתחווה לע"ז מאהבה או מיראה של אדם, והוא סבור שזה מותר, לאביי חייב, ולרבא פטור. וכתבו התוס' (ד"ה רבא) שגם רבא סובר שלכתחילה אם כופים אותו לעבוד ע"ז יהרג ואל יעבור, אלא דס"ל שאם עבר ועבד אינו חייב מיתה. או י"ל שלרבא דווקא בסתמא יהרג ואל יעבור, אבל במפרש שעובדה מאהבה או מיראה, או בדבר שכולם עובדים אותו מאהבה או מיראה, אינו חייב למסור עצמו למיתה, (ומדכי לא השתחוה להמן, מפני ששתי צורות היו על ליבו, אי נמי משום קידוש השם). החושב שאין איסור ע"ז כגון גר שנתגייר בין הנכרים, חייב.

מחלוקת אביי ורבא בדין מתעסק בשבת

נתכוין להגביה תלוש כגון שפול סכין בערוגת ירק ונתכוין להגביהו, וחתך מחובר, פטור, דכתיב "אשר חטא בה" פרט למתעסק בדבר אחר (הגבהה) ועשה דבר זה (חתיכה). ושוגג היינו שנתכוין למעשה זה אבל לא ידע שהיום שבת או שזה אסור. ואם נתכוין לחתוך תלוש וחתך מחובר (לרש"י הכונה שחתך מחובר אחר, ולר"ת (תוד"ה נתכוין) הכונה שנתכוין לחתוך תלוש ונמצא שהוא עצמו מחובר), לרבא פטור כיון שלא נתכוין לחתיכה אסורה, ולאביי חייב כיון שנתכוין לחתיכה. ואם נתכוין לחתוך מחובר אחד וחתך מחובר אחר, כתבו התוס' (שם) שמרש"י משמע שחייב לכ"ע, אבל התוס' הוכיחו שפטור לפי רבא, ולשמואל פטור משום מלאכת מחשבת.

ע"ג. האוכל חלב וסבור שהוא שומן, או שהוא סבור

שזה רוק ובלעו דרוק אינו בר אכילה אלא בליעה, דכתיב "עד בלעי רוקי", חייב אפילו לרבא, דמתעסק בחבלים ועריות חייב שכן נהנה.

נתכוין לחתוך תלוש וחתך מחובר (כנ"ל), או נתכוין לזרוק ב' אמות זורק ד', כסבור שהוא ברה"י ונמצאת ברה"ר, לאביי חייב כיון שנתכוין לחתיכה או זריקה בעלמא, ולרבא פטור כיון שלא נתכוין למעשה האסור. וקמ"ל שאפי' בנתכוין לזרוק שתים זורק ארבע רבא פטור, אע"פ שא"ל לזרוק ארבע בלי לזרוק שתים ונמצא שנעשית מחשבתו. ואפי' בכסבור שהוא ברה"י ונמצא ברה"ר שנתכוין לזריקה גמורה רבא פטור, אע"פ שנתכוין לזריקה דארבע.

תמצית ההלכה

המתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, אע"פ שנתכוין לחתיכה הואיל ולא עשה מחשבתו פטור מן החטאת, שזה כמתעסק, ולא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת. (רמב"ם שגגות פרק ז').

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, שאם עשאן

כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת - היכי משכחת זדון שבת ושגגת מלאכות - לאביי כשחשב

שעושה פחות מכשיעור ועשה כשיעור, ולרבה ככהאי גוונא פטור, אלא איירי כריו"ח ששגג בכרת והזיד בלאו, ולר"ל ששגג בכולם בכרת ולא וידע רק מאיסור תחומין ואליבא דר"ע.

מלאכות האסורות בשבת

ל"ט מלאכות נאסר לעשותם בשבת, והם בכלל הא דכתבי "לא תעשה כל מלאכה". ויש מחלוקת בגמ' לעיל מ"ט: מה המקור למנין הל"ט מלאכות, ו"א שאלו הל"ט מלאכות היו במשכן, ו"א שבתורה נאמר ל"ט פעמים לשון מלאכה וכדו'. מתחילת המסכת עד תחילת פרק זה נתבאר דיני הוצאה בשבת, ועוד מידיני ערב שבת מו הטמנה ושחיה, ובהמשך המסכת יתבאר דיני הל"ט מלאכות ותולדותיהן האסורות בשבת, ודינים נוספים.

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת-

הזורע, החורש (אף שדרך לחרוש לפני הזריעה, בארץ ישראל שהאדמה קשה חורשים לאחר הזריעה וקמ"ל שגם זה נחשב חרישה), הקוצר, המעמר, הדש, הזורה ברכת לרוח, הבורר פסולת בידיו, הטוחן, המרקד פסולת בנפה, הלש, האופה, (כל הנ"ל שיעורם כגורגרת, חוץ מהחורש ששיעורו בכל שהוא). הגוזז את הצמור, המלבנו (-מכבסו בנהר), המנפצו, הצובעו, הטווה, המיסך, העושה שני בתי נירין, האורג שני חוטיין, הפוצע (-מנתק סיבים מיותרים מ) שני חוטיין, הקושר, והמתיר (לדעת התוס' מסתבר שרק במתיר ע"מ לקשור חייב, וכתבו שמרש"י משמע שחייב אף במתיר שלא על מנת לקשור), התופר שני תפירות, הקורע ע"מ לפפור שני תפירות, הצד צבי, השוחטו, המפשיטו, המולחו לעור, המעבד את עורו, הממוחקו (-מגרר שעור), והמחכתו לרצועות וסנדלים, הכותב שתי אותיות, והמוחק ע"מ לכתוב שתי אותיות, הבונה, והסותר (ע"מ לבנות. תוס'), המכבה, והמבעיר, המכה בפטיש (-היינו גמר כל מלאכה, כמו שאומן מכה בקורנס על הסדן להחליקו בזמן גמור המלאכה), המוציא מרשות לרשות. ומלאכות אלו היו במשכן, י' המלאכות הראשונות היו בסממנים של צבע התכלת וכו', אופה נקט במקום מבשל שהיה בסממנים, הגוזז את הצמור וכו' היו בצמור של מלאכת המשכן, וממיסך ואילך היה ביריעות, הצד צבי וכו' היה בתחשים ובעורותיהם, הכותב והמוחק היה בקרשי המשכן, כבוי הבערה היה באש שתחת הדוד של סממנים.

ע"ג: כמה חטאות חייב העושה כמה מלאכות-

העושה כל המלאכות הנ"ל בהעלם אחד, חייב ל"ט חטאות, אבל העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, כגון זורע וזומר (הוא תולדת נוטע, דלצמוחי עביד) ונוטע ומבריק ומורכיב, אינו חייב אלא חטאת אחת. (נוטע הוא אב כמו זורע, אלא שזה בזרעים חה באילנות, וכן המבריק והמרכיב), וכן החורש החופר והחוריץ, או הקוצר והבוצר והגורד תמרים והמוסק זיתים והאורה תאנים, או הדש והמנפץ פשתן הגבעולים והמנפץ צמר גפן (וכיון שזה גידולי קרקע זה תולדה של דש ולא של מנפץ צמר) והכותש, אינו חייב אלא חטאת אחת. וכתבו התוס' (ד"ה משום) שא"צ להתרות על התולדה דווקא משום האב, ואם התרה משום התולדה חייב, והא שנחלקו אם מתרים על משומר משום בורר או משום מרקד, היינו ממשום שאם התרה בדבר שאינו דומה סבר שמלעיג עליו ופטור.

הנוטל גבשושית או סותם גומא בשדה חייב משום חורש, ובבית חייב משום בונה. החופר גומא ואין צריך אלא לעפרה, פטור אפי' לרבי יהודה הסובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה כגון המוציא מת כדי לפנות ביתו (ואינו צריך שיהיה במקום אחר. וכתבו התוס' (ד"ה מפרק) שרש"י הלכה כרבי יהודה, ולרבנן אינו אסור אפילו מדרבנן), חייב, דמקלקל הוא, אבל אם הוא צריך את העפר לבנין חייב משום בונה. וכתבו התוס' (ד"ה וצריך) שהזומר וא"צ לעצים, פטור אף לרבי יהודה, דלא מייקר קוצר אלא בצריך לעצים, וכמו דשרי בסוחב כבשים לצורך גוף הבשים, מפני שאין דרך דישה בכך.

חייב שתי חטאות במעשה אחד - הזומר כדי להצמיח את הגפן וצריך לעצים להסקה, או הקוצר אספסתא לבהמתו או קניב סילקא למאכלו שהם חוזרים וגדלים,

חייב שתיים, אחת משום קוצר ואחת משום נוטע. הזורק רגב על דקל והשיר את התמרים, לרב פפא חייב משום תולש ומשום מפרק (לרש"י זה תולדה דדש שמפרק תבואה משיבליה, ואף זה מפרק התמרים מן המכבדות. ולתוס' (ד"ה ואחת) ע"י הכאת התמרים מתפרקת הקליפה, ולכן חייב משום דש. ובשם ר"ת כתבו (תוד"ה מפרק) דהא דאמר לקמן צ"ה. שחולב חייב משום מפרק, היינו משום ממוחק, דכשחולב ממוחק את הדד ומחליקו, ודעת ר"י כרש"י שחייב משום דש, ולכן מותר לחלוב לתוך אוכל, דמעיקרא הוא אוכל והשתא הוא אוכל, ולא דמי לדש שנשתנה), ולרב אשי פטור דאינו כדרך המלאכה לעשות ע"י זריקה, אלא ביד או בכלי.

מעמר - האוסף מלח ממקום אסיפתו, לרבה חייב משום מעמר, ולאביי אין מעמר אלא בגדולי קרקע.

מלאכת בורר

מלאכת בורר עניינה הוא הוצאת הפסולת מתוך האוכל, או מתוך דבר אחר, ובסוגיין מבואר שגם בשני מיני אוכלין יש אופנים ששייך לחייב משום בורר, ויתבאר בגמרא מהם תנאי החיוב למלאכת בורר.

הזורה הבורר המרקד - מלאכה אחת הם, אולם כיון ששלשתם היו במשכן נמנים לג' מלאכות. וכותש חטים במכתשת להסיר קליפתם (דהוי במקדש בסממנים) לא חשיב, כיון שאינו אלא בעשירים, אמנם ודאי שזה אב מלאכה, וזה בכלל מלאכת דש. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה שכן) דלא מנו אף כתישה בסממנים, דעני צובע בסממנים בלי כתישה, אבל מרקד שייך ברוב העניים. ושובט ומדקדק הם ממש בכלל מיסך ואורג, ומנפץ הוא ממש בכלל דש. תוד"ה אע"ג.

ע"ד. **ברירה באוכלים** - איתא בברייתא היו לפניו מיני אוכלים בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת. בשני מיני אוכלין האוכל שאינו חפץ בו נחשב פסולת לגבי האוכל השני. (תוד"ה היו). עולא ביאר שכוונת הברייתא שמותר לברור לבו ביום, ורק הבורר לצורך מחר חייב חטאת, ורב חסדא דחה שכמו שאופה ומבשל לבו ביום חייב ה"ה בבורר, ולכן ביאר רב חסדא שכוונת הברייתא שמותר לברור פחות מכשיעור (-פחות מכגורגרת), ורק בכשיעור חייב חטאת, ורב יוסף דוחה כמו שאסור לאפות פחות מכשיעור כך אסור לברור פחות מכשיעור, (ורב חסדא ס"ד שבפחות מכשיעור הוי דרך אכילה. תוד"ה וכו'), אלא כוונת הברייתא שמותר לברור ביד אפי' לכתחילה, דאינו דומה כלל לברירה, ובקנן (-כלי עץ כעין צינור והוא רחב למעלה וצר למטה, והוא עשוי להחזקת מטבעות, ואפשר לברור בו) ובתמחוי פטור משום שזה בורר כלאחר יד אבל אסור משום דדמי לברירה, ובנפה וכברה חייב חטאת (אפי' בבורר לאלתר. תוד"ה והתניא), (וכן הדין לרב אשי ורבי ירמיה מדיפתי). לרב המנונא כוונת הברייתא שמותר לברור אוכל מתוך הפסולת כיון שאינו דרך ברירה, (אמנם התוס' (ד"ה בורר ואוכל) דנים אם כשהפסולת מרובה על האוכל דרך לברור אוכל מתוך פסולת או לא), ורק בפסולת מתוך האוכל חייב חטאת. ולאביי ורבה כוונת הברייתא שמותר לברור ולהניח כדי לאכול לאלתר דאין זה דרך בוררין, (לתוס' בורר ומניח היינו לצורך אחרים), ולבו ביום אסור וחייב חטאת.

רב ביבי שפך פירות המעורבים בעלים ולא ברר את האוכל מתוך העלים, ואין ידוע אם עשה כך (ולא ברר האוכל מתוך העלים ונתן לפני כל אחד. רש"י. והתוס' (ד"ה ולא) כתבו שבאוכל מתוך פסולת לאלתר מותר לכוי"ע, והספק הוא למה לא ברר לפני שהביא לפניהם), משום שסבר שאסור לברור אוכל מתוך פסולת, או משום עין יפה.

ע"ד: **ברירה בורמוסין** - אסור לברור התורמוסין מתוך פסולת שלהם, דחשיב כבורר פסולת מתוך אוכל, כיון שהם צריכים שליקה ז' פעמים, ואם לא שקלי ליה לאוכל מתוך הפסולת מסרחה, ולכן התורמוסין שמוציא דינם כפסולת, ונמצא שהוציא פסולת מתוך שאר התורמוסין באמת הם אוכל. וכתב רש"י שיתר נראה כפי הגירסה ואי לא שלקי ליה מסרחה, והיינו שיש מהתורמוסין

שמספיק להם בישול אחד, ויש שצריכים יותר עד ז' פעמים, ואם מוציא את אלו שלא נגמר בישולם הרי הוא כמוציא פסולת מתוך אוכל, כיון שאם ישארים שם הם יסריחו, ואלו שנגמר בישולם הם כאוכל כיון שהם לא יסריחו. ורבינו הלוי גורס ואי שקלי ליה מסרחה, והיינו שמה שהוא מוציא נימוח בין אצבעותיו ונמאס, ולכן זה נחשב פסולת.

תמצית ההלכה-

מלאכת בורר - הבורר חייב באחד מג' אופנים, א' בורר פסולת מתוך אוכל, ב' בורר בכלי שדרך לברור בו (ואם אין דרך לברור בו אסור מדרבנן), ג' הבורר ללאחר זמן. אבל הבורר אוכל מתוך פסולת בידו לצורך לאלתר מותר, ולאחר היינו סמוך לתחילת הסעודה. כל דבר שאינו חפץ בו נחשב פסולת. אין ברירה אלא בשני מינים או באוכל ופסולת. גם בכלים וכדו' יש איסור ברירה. סילוק חפצים כדי להגיע לדבר אחר אפשר דלא הוי בכלל בורר. בענין ברירה בשעת אכילה ממש נחלקו בזה הראשונים. גם סינון אסור משום בורר (וי"א משום מרקד), ואם המשקה ראוי לשתיה בלא סינון אין זהו איסור דאורייתא, (אמנם אסור לסנן מים בסודר משום כיבוס או מחשש שחיטה, ופעמים אסור משום עובדין חדול), ואם רוב בני האדם נוהגים לסנן מותר לסנן בסודר ובשינוי, וטוב להמנע גם מזה. מותר לערות יין מכלי לחבירו, אך יעצור כשמתחיל לצאת יין מבין השמרים. דבוב שנפל למשקה אין להוציאו אא"כ נוטל עימו מעט מהמשקה. מחובץ אסור משום תולדת בורר. (סימן שי"ט).

המשך ביאור הל"ט מלאכות

הגמ' להלן מבארת את הל"ט מלאכות, אלו איסורים כלולים בהם מלבד האב מלאכה הפשוט, והיכן היה במשכן מלאכות אלו.

הטוחן - החותך סילקא או עצים לחתיכות דקות, חייב משום טוחן, ואם מקפיד על מידת העצים חייב משום מוחתך. וכתבו התוס' (ד"ה האי) שדווקא בסילקא שייך טחינה, אבל בשאר אוכלין שרי.

האופה - נקט אופה ולא מבשל משום סידורא דפת. הזורק יתד לח לתנור ליבשו כדי שהוא יתקשה, אף שכוונתו לחזק את היתד, חייב משום מבשל, מפני שהוא מתרפה לפני שהוא מתקשה והרפוי הוא הבישול. המתיך זפת חייב משום מבשל, אע"פ שהזפת חוזרת ומתקשה.

מנין המלאכות בעשית חבית - העושה חבית של חרס מתחייב ז' חטאות- טוחן את הרגבים ושוחקם הדק, בורר הצרורות הגסות, מרקידם בנפה, מגבל (-לש) את הטיט, ממרח (-ממוחק) את הטיט, מבעיר את האש בכבשן, ומצרף את החבית. ובתנור חייב גם משום מכה בפטיש, שטח עליו טיט כדי שיהיה עבה וחזמו ישמר בתוכו, וזה גמר מלאכתו, אבל בחבית המלאכה נגמרת מאיליה בתנור.

מנין המלאכות בעשית כוורת - העושה כוורת של קנים חייב י"א חטאות- נוטע וקוצר כשזומר את הקנים והוא צריך להם, מעמר כשאוספם, בורר הקנים היפים, מחליק (-ממוחק) את הקנים, טוחן כשחותך את הקנים דק (וי"א כשקודח, ולא נהירא, דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא), מוחתך כשחותכם לפי מידה, מיסך על השתי, העושה שני בתי נירין, אורג את הערב בשתי, מכה בפטיש כשחותך לאחר האריגה כדי להשוותם, ואם עשה לה שפה חייב גם משום תופר וקושר.

מלאכות נוספות בחבית וכוורת - לרש"י אין לחייבו משום בונה, דאין בנין בכלים, ולתוס' כשעושה בנין מתחילה יש בנין אף בכלים. ואין לחייב בכוורת משום מפשיט, דאין הפשטה אלא בעור.

הטווה צמר ע"ג בהמה - לריו"ח חייב משום גוזז מנפץ וטווה, ולרב כהנא פטור כיון דאינו כדרך המלאכה, ואף שבמלאכת המשכן טוו ע"ג העיזים, חכמה יתירה שאני אבל הדיוט אין דרכו בכך. וכתבו התוס' (ד"ה חכמה) שהעושים כך בטלה דעתם אצל כל אדם.

התולש נוצה מכנף העוף וקטמה לראשה כדי להניחה בכר וכסת, ומרטה לצד הזנב ונותן השיער בכר וכסת, חייב משום גוזז, מוחתך כיון שהוא מקפיד היכן בדיוק לחתוך, וגם מן הקנה ללא השיער הוא אורג כובעים, וממוחק.

הקושר והמתיר – שכן צדי חלזון (דג קטן שעולה אחת לשבעים שנה) לצורך התכלת קושרין ומתירין כדי ליטול חוטים מרשת אחת ולהעבירה לרשת אחרת. וכתבו התוס' (ד"ה שכן) שרש"י לקמן ק"א: מבאר שלפעמים היו קושרים את המכמורת ולפעמים היו מתירים אותה. ואין לומר שהיתה קשירה ביתדות האהלים, שהרי זה קושר על מנת להתיר, וכל קשר שאינו של קיימא אין חייבים עליו. ואין לומר שהיתה קשירה באורגי יריעות שנפסקה להם נימא, דא"כ היכן מצינו מתיר, ואין לומר שאם הזדמן לעשות שני קשרים במקום אחד, היו מתירים קשר אחד אחרי האריגה כדי שזה לא יהיה בולט, דאם לפני מלך בשר ודם אין עושים כך מפני שרואים את הנקב ביריעה, כ"ש אין עושים כך לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

התופר שתי תפירות חייב, והוא שקשרן, דאל"כ פטור כיון דאינו מתקיים.

הקורע ע"מ לתפור – שכן יריעה שנפל בה דרנא – שתולעת נקבה בו נקב (גול) קורעין בה ותופרין אותה כדי שהתפירה לא תגרום שהיריעה תהיה מקומטת. וכתבו התוס' (ד"ה שכן) שאע"פ שיריעה כזו צריכה יותר משתי תפירות, שהרי ר"ן לתופרה מתחילתה ועד סופה, מ"מ מסברא כבר שתי תפירות היו דבר חשוב.

ע"ה. המותח חוט של תפירה כדי להדק ולחבר את חתיכות הבגד שנפרדו מעט, חייב מפני שזו היא תפירתו.

הלומד דבר אחד אפילו דבר תורה מומין האדוק בעבודה זרה ומגדף תמיד את השם ומסית אנשים לע"ז, חייב מיתה, אבל מכשף אף דכתבי לא ימצא בן וכו' ומכשף מותר ללמוד ממנו כדי להבין איך להנצל מזה ולהורות שאם נביא שקר יעשה כך לפניך תבין שהוא מכשף, דכתיב "לא תלמד לעשות".

מצוה לחשב תקופות ומזלות, דכתיב "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", וחכמה זו ניכרת לעיני העמים, שלפי איזו שעה המתחלת לשמש בניסת החמה למזל, הוא יודע אם השנה תהיה גשומה או שחונה. והיודע לחשב תקופות ומזלות ואינו מחשב אסור ללמוד ממנו, ועליו הכתוב אומר "ואת פועל ד' לא יביטו וכו'".

הצד חלזון ופוצעו – (דוחקו בידיו כדי שיצא דמו). לרבי יהודה חייב משום צד ומשום דש, ולרבנן אין דישה אלא בגידולי קרקע. והא דאינו חייב משום נטילת נשמה, (שהרי אפי' לרבי יהודה שפטר מקלקל בחבורה, חייב היכא שיש קצת תיקון, וכאן יש קצת תיקון במיתתו שהוא לא מפרסם ונח להוציא ממנו את הדם. תוד"ה וליחייב), לר"ן א"י איירי שפצעו מות, ולר"ב אפי' פצעו חי חשיב מתעסק לגבי נטילת נשמה ולא היו מלאכת מחשבת כיון שאינו מתכוין שימות, ואף שזה פסיק רישיה, שאני הכא דניחא ליה שיחיה כדי שהדם יהיה צלול יותר, ורק בדבר שלא אכפת לו אם יקרה או לא, ואינו מתכוין, מחייב ר"ש בפסיק רישיה. רש"י. וישית התוס' (ד"ה טפי) שגם בדבר שלא אכפת לו פוטור ר"ש בפסיק רישיה, והיינו מטעם מלאכה שאינה צריכה לגופה. עוד כתבו התוס' (ד"ה וליחייב) שלפי א"ן כאן תיקון כלל, ואפי' לר"ש שמחייב מקלקל בחבורה, הכא פטור. ובתוס' (ד"ה מתעסק) הוסיפו שאין הפטור כאן מצד מתעסק, שהרי מתעסק בחבורה חייב לר"ש, אלא הפטור הוא כיון שאינו מתכוין כלל למלאכה, ואינו מתכוין פטור אף בדברים שאין פטור מלאכת מחשבת, שהרי אינו מתכוין פטור בכל התורה. עוד כתבו התוס' (ד"ה הצד חלזון) שבירושמי משמע שהצד חלזון אינו חייב משום שידה, וצ"ע. עוד כתבו התוס' (ד"ה כי) שאינו חייב על הוצאת הדם משום נטילת נשמה (דעצם נטילת דם היא נטילת נשמה, ולא משום שמחלישו), דדם חלזון הראוי לצביעה מופקד פקיד, והדם הנוסף שיצא לא ניחא ליה ביציאתו.

ע"ה: שוחט – לשמואל חייב משום נטילת נשמה, וזה היה במשכן באילים מאדמים ובתחש ובחלזון, ולרב חייב אף משום צובע, דניחא ליה שיהיה בית השחיטה צבוע ויהיה ניכר שהיום היתה השחיטה, כדי שירצו אנשים לקנותו, וחייב שתיים. אמנם כתבו התוס' (ד"ה שוחט) ששוחט

שנמנה בל"ט מלאכות ודאי חיובו משום נטילת נשמה, שהרי צובע זה אב מלאכה אחר.

המולחו והמעבדו – כיון ששניהם זה עיבוד שהרי המליחה היא לצורך העיבוד, יש למנות רק אחד מהם במנין הל"ט מלאכות, ובמקום השני יש למנות שרטוט, שמשרטטים הרצענים בעור לפי המידה שהם עומדים לחתכו, וכן עשו בעורות המשכן כשחתכום.

עיבוד באוכלין – המולח בשר בהרבה מלח, והוא צריך את הבשר לדרך, לרבה בר רב הונא חייב משום מעבד, ולר"ב אין עיבוד באוכלין. ומ"מ מדרבנן מליחת אוכלין אסורה. תוד"ה אין.

ממחק – השף בין העמודים (לרש"י הכונה שמחליק את הקרקע שבין העמודים, ולר"ח "תוד"ה השף) הכונה שמחליק עור על העמוד כדי להחליקו), והממרח רטיה בשבת, חייב משום ממחק.

מחתך – המגרר ראשי כלונסאות בשבת חייב משום מחתך.

המכה בפטיש – המסתת את האבן מחליק אותה אחרי שנחצבה מהרה (ואין בזה משום מחתך כיון שכבר היא מרובעת ומתוקנת וחסר לה רק השרטוט והיפוי. תוד"ה והמסתת), הצר צורה בכלי שעומד לכך כדי לנאותו, המנפח בכלי זכוכית, והנוטל ראשי חוטין התלויים ביריעה או קשים וקיסמים שנארגו בה בלי כוונה והוא מקפיד עליהם, וכל מידי דאית ביה גמר מלאכה, חייב משום מכה בפטיש.

תמצית ההלכה

מכה בפטיש – העושה דבר שע"ז נגמרת המלאכה חייב משום מכה בפטיש, שכן דרך האומנים להכות בפטיש על כלי בסיום המלאכה כדי ליישרו. אלו דברים שיש בהם משום מכה בפטיש: המסיר גבשושיות מהבגד (ש"ב). החזרת דלת כלים ע"י תקיעה. חתיכה שנשברה מכלי ומסיר ממנה את הבליטות כדי להשתמש בה. (ש"ח). מיטה העשויה פרקים ומחברה ע"י תקיעה, (ו"א שזה בונה). (ש"ג). העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא, בין בעץ בין במתכת בין בבנין בין בכלים, ובלבד שיכוין לאיזה תועלת. (ש"ד). פתיחת בית הצואר. (ש"ז). עשית פתילה מנייר כדי להכניסה בפי הטבעת. (שכ"ח).

הכותב והמוחק – הכותב אות אחת בגודל ב' אותיות פטור, כיון שבקרשי המשכן כתבו שתי אותיות, אחת בכל קרש, אבל המוחק אות אחת גדולה כדי לכתוב במקומה ב' אותיות חייב, כיון שחשיבות המלאכה היא משום שכוונתו לכתוב.

תולדה במקום אב – לתנא דמתני' חייב אחת ולר"א חייב שתיים.

השובט והמדקדק – רבי יהודה הוסיפם על מנין המלאכות, ואמרו לו שהשובט – (השוואת חוטי השתי ע"י הכרכר) הוא בכלל מוסך, והמדקדק הוא בכלל אורג.

שיעורי הוצאה

מדאורייתא אין אדם חייב על עשית מלאכה אלא אם הוא עשה אותה בשיעור מסוים, כל מלאכה לפי עניינה, לפי חשיבות אותו דבר כלפי אותה מלאכה. אמנם אסור לעשות גם פחות מכשיעור, ונחלקו אמוראים (יומא ע"ד). האם חצי שיעור אסור מן התורה (וכך ההלכה), או רק מדרבנן.

כשר להצניע ודרך להצניע כמוהו – אין חייבים משום הוצאה אלא על דבר הכשר להצניע, לאפוקי עצי אשירה שהם אסורים בהנאה ומאוסים וצריך לאבדם. וכתבו התוס' (ד"ה לאפוקי) ששיטת רבי יהודה (לקמן ז). שהמוציא משמשי ע"ז חייב, מפני שמצניעים אותם לשורפם. ודם נדה נחלקו בו, אם מצניעים אותו לשונרא, או שכוין שאדם שחתול אוכל את דמו הוא נחלש, אין מצניעים אותו לשונרא. וכן אין חייבים אלא על שיעור שרוב בני אדם מצניעים כמוהו, ואז המוציא חייב אפי' עשיר שאין שיעור זה חשוב לו, אבל דבר שאין רגילים להצניע אינו חייב עליו אלא המצניעו, ושאר בני אדם פטורים. ורבי שמעון סובר שגם בדבר שרגילים

להצניעו, אינו חייב עליו אלא המצניעו, (מרש"י משמע שמי שרגיל להצניע שיעור זה חייב אפילו אם לא הצניעו, ולפי זה הא דמבואר לקמן ע"ז: שרק מי שהצניע בפועל חייב, היינו דווקא בעשיר שאין דרכו להצניע, דאם לא הצניע פטור, ואם הצניע חייב). ורבי שמעון בן אלעזר סובר שדבר שאינו כשר להצניע ואין רגילים להצניעו והוכשר לאחד להצניעו, והוציאו אדם אחר, נתחייב זה במחשבתו של זה.

ע"ז. שיעורי הוצאה במאכלי בהמות – שיעור הוצאת תבן הוא כמלוא פי פרה. ואם הוציאו לגמל שפיו גדול יותר משל פרה כמלוא פי פרה, לרב דימי לרבי יוחנן חייב כיון שזה ראוי לפרה, ולריש לקיש פטור, וחזר בו רבי יוחנן, ולרבין לכו"ע חייב. שיעור הוצאת עצה – (תבן של מיני קטניות) הוא כמלוא פי גמל אבל בשיעור פי פרה לא, כיון שאינו ראוי לפרה אלא ע"י הדחק, ואם הוציא עצה כמלוא פי פרה לפרה, לרבין בזה נחלקו ריו"ח ור"ל, לריו"ח פטור ולר"ל חייב, ונחלקו אם אכילה ע"י הדחק שמה אכילה. (ואף שלענין נזיקין אכילה ע"י הדחק לא נחשבת משונה, לענין שבת אין חשיבא אכילה. תוד"ה אכילה). שיעור הוצאת עמיר (ק-ש של שיבולים) הוא כמלוא פי טלה, והיינו כגרוגרת אמנם טעם השיעור הוא משום אכילת הטלה, (תוד"ה א"ד). אבל בשיעור פי גדי לא, מפני שאינו ראוי לגדי. שיעור הוצאת עלי שום ועלי בצלים, לחים הראויים לאדם – כגרוגרת ולא בשיעור פי גדי, כיון שלחים אינם ראויים לגדי, יבשים ועשבים שהם ראויים בין לטלה בין לגדי – כמלוא פי הגדי.

צירוף לשיעור הוצאה – שני דברים ששיעורם שונה אין מצטרפים לשיעור החמור כיון שהדבר השני אינו חשוב כמו הראשון, אבל מצטרפים לשיעור הקל כיון דחזו יחד לדוגמא מה יש לו למכור, ונח למכור לחברם יחד כדי שלא יעופו ברוח, (וכגון תבן לעצה כמלוא פי גמל מצטרפים, ואפי' לא יהא תבן ראוי לגמל, שזא אגב העצה הוא ראוי. וכן דברים ששניהם אותו שיעור מצטרפים זה לזה. תוד"ה מפני). וכמו שמצניעו שהבגד (ששיעורו ג' על ג' לטומאת מדרס הזב להעשות אב הטומאה) והשק (ששיעורו ד' על ד'), והשק והעור (ששיעורו ה' על ה'), והעור והמפץ (ששיעורו ו' על ו'), מצטרפים לשיעור קבלת טומאה מפני שראויים ליטמא יחד בטומאת מושב, אם עשה משניהם יחד מודעת של חמור טפח על טפח, שבזה אין מקפידים אם הוא עשוי משני מינים. רש"י. ולתוס' (ד"ה הואיל) כוונת הגמ' שכיון שאם ייחדם למושב שיעורם שווה, (וכן הלך בחזו לדוגמא, שיעורם שווה בכל שהוא), לכן גם באופן שאין שיעורם שווה הם מצטרפים. וכתבו התוס' (ד"ה הבגד) שבגד אינו מצטרף לעור, ושק אינו מצטרף למפץ, כיון שאינם ראויים להתחבר יחד, והמחברם בטלה דעתו אצל כל אדם. עוד כתבו התוס' (ד"ה ואמר) שלטומאת מדרס א"צ לדיני צירוף, וכל שהם ראויים יחד למדרס מצטרפים, כדמצינו שכופת שאור שיחדה לשיבה מקבלת טומאה, אלא איירי הכא לענין טומאת מות (שבה השיעור הוא שלש אצבעות ולא שלשה טפחים). ובזה צריך להגיע לטעם שראויים ליטמא מושב ביחד. ולפי זה אין הטעם שייך בצירוף עור ומפץ, דמפץ אינו נטמא במת.

ע"ז: שיעור כל מאכלי אדם כגרוגרת, ומצטרפים זה עם זה מפני ששיעורם שווה, אבל הקליפות והגרעינים העוקצין – (זנב הפרי שהוא עץ בעלמא) הסובין – (קליפת החיטה הנשרת מחמת הכתישה) והמורסן (הנשאר בנפה), אינם מצטרפים לשיעור כגרוגרת, (אמנם לענין חלה הסובין והמורסן מצטרפים לקמח לחיוב חלה בשיעור חמשת רבעים קמח ועוד, מפני שעני אוכל פיתו בעיסה בלוסה, וקרינו ביה "לחם הארץ", אבל לענין שבת בעיני דבר חשוב, ובסתמא אינם אוכל). קליפי עדשים המתבשל עם העדשים לאפוקי הקליפה שנושרת בגורן, לרבי יהודה מצטרפים, וכן קליפי פולים חדת, אבל עתיקי אין מצטרפים מפני שנראין כזבובין בקערה מפני שהם שחורים.

תמצית ההלכה

שיעורי הוצאה – המוציא דבר מרה"י לרה"ר או מרה"ר לרה"י אינו חייב עד שיציא שיעור שמועיל כלום. המוציא אוכלי אדם כגרוגרת ומצטרפין זה עם זה, והוא שיהיה כגרוגרת מן האוכל עצמו חוץ מן הקליפים והגרעינים

והעוקצין והסובין והמורסן. תבן תבואה כמלא פי פרה, תבן קטניות כמלא פי גמל, ואם הוציא תבן קטניות להאכילו לפרה כמלא פי פרה, שהאכילה על ידי הדחק שמה אכילה, עמיר כמלא פי טלה, עשבים כמלא פי גדי, עלי שום ועלי בצלים אם היו לחים כגרוגרת מפני שהן אוכלי אדם, ויבשים כמלא פי גדי, ואין מצטרפין זה עם זה לחמור שבהן אבל מצטרפין לקל שבהן, כיצד הוציא תבן תבואה וקטניות, אם יש בשניהם כמלא פי פרה פטור, כמלא פי גמל חייב, וכן כל יוצא בזה לענין השבת. (רמב"ם שבת י"ח א' ג').

המוציא יין

שיעורי הוצאה - המשך

יין - כדי מזיגת כוס יפה, והיינו כוס של ברכה - ברכת המזון, שצריכו חכמים (ברכות נ"א). ליפותו ולעשות לו עיטור ועיטוף הדחה ושטיפה ושיהיה חי (לרש"י בברכות הכונה שיתננו חי לכוס ואח"כ ימזגנו, ובברכת הארץ מוסיף יין). ולר"ת (תוד"ה) (כדי הכונה מזיג ולא מזיג, ובברכת הארץ יוסיף מים עד שיהיה מזוג כראוי. ולבני נרבונא חי היינו שהכוס תהיה שלימה), ומלא, שצריך שיהיה בו רובע רביעית הלוג יין, (והא דאיתא בפסחים ק"ז. שהמקדש צריך לטעום מלוא לגמיו, שזה יותר מרביעית, לאו דווקא לוגמיו, אלא כדי שיסלקנו בפיו לצד אחד ויראה כמלוא לוגמא. ועוד יש לומר שדווקא מקדש צריך מלוא לוגמיו. תוד"ה ועמוד). ושיעור זה הוא כדי שכשימזגנו בג' חלקים מים יעמוד על רביעית, דלרבא כל יין שאין בו שלשה חלקים מים וחלק אחד יין אינו יין. ומה שמוצינו ביין השירוני שהוא מזוג בשני חלקים מים, (שמזה מוכיח אביי שזהו שיעור מזיגה, וכתבו התוס' ד"ה ועוד) שלדעת אביי חייבים על הוצאת יין פחות מרביעית, מפני שהוא חשוב להצניעו לכוס של ברכה, וא"צ שיהיה בכוס של ברכה רביעית לאחר המזיגה. ושיטת ר"י שלאביי כוס של ברכה טעונה רביעית חי יין ולא רובע רביעית, וזהו גם שיעור הוצאה, אמנם יין שפסול לכוס של ברכה, ע"י פגימה או שנגע בו נכרי, אינו חייב בהוצאת רביעית, וקילא משאר משקין כיון שאינו ראוי לשתייה אלא ע"י מזיגה), י"ל שיין השירוני הוא יין חלש, אי נמי לא נתנו שיעור זה אלא לענין מראות הדמים, שביותר מזה אינו מראה דם וטהור כמו שדם ירוק טהור, אבל לטעמא צריך מזיגה בג' חלקים מים. וחייב על הוצאת רובע רביעית אף שהוציאו בלא המים, דכיון שהוא ראוי למזיגה יש בו חשיבות כיון שהוא ראוי לכוס של ברכה, אבל שאר משקין אע"פ שיכול להוסיף עליהם, אינו חייב אלא ברביעית. תוד"ה אף.

ע"ז **יין קרוש** - לרבי נתן שיעורו בכזית שמעיקרא היה שם כזית, וכיון שבקרוש לא שייכת מזיגה, צריך רביעית שלימה. והנה דם נבילה, לבית הלל טמא ברביעית, הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית וכיון שבקרוש לא שייך מזיגה צריך רביעית שלימה. וכתבו התוס' (ד"ה הואיל) משמע הכא שדם נחשב כבשר, והא דענין שרביעית דם מת מטמא באלו, שאני טומאת מות מטמא אלא דבר שאין גזעו מחליף, אבל דנימא שאין דם נחשב כבשר, ורק השיעור נלמד במשך. (ובית שמאי מקילים בזה ומטהרים והיינו שאינו מטמא אדם בטומאת נבילה, כיון שאינו כבשר, אבל מטמא טומאה קלה). רב יוסף מדמה יין יבש לדם, ואבבי מחלק דיין קליש ודם סמיר, וי"ל שלרבי נתן בדם אף פחות מרביעית יהיה בו כזית כשיקרוש, וי"ל שלרבי יוסי ברבי יהודה יין שהוא קלוש יוצא מרביעית פחות מכזית, ויהיה חייב אף בפחות מכזית.

ע"ז **חלב** - של בהמה כדי גמימה. התוס' (ריש פירקין ד"ה המוציא) מסתפקים אם שיעור זה הוא יותר מכגורגרת, דסתם חלב לגבינה, אבל המפרש שמוציא חלב לשתייה, שיעורו כגורגרת, ולכן החוב והמחבץ והמגבן שיעורם כגורגרת, או שיעורו זה הוא פחות מכגורגרת, דווקא חלב בעין חייב המוציא בכדי גמימה, אבל חולב אינו חייב אלא בכגורגרת, מפני שאין אדם טורח לחלוב פחות מכן. ולר"ת פורת כדי גמימה הוא מלוא לוגמיו, וכתבו התוס' (ד"ה חלב) שבמסתא יומא לא משמע כך. (גמימה זה מלשון "הגמיאיני נא מעט מים מוכר",

ואין גורסים כדי גמיעה. וגרענים זה מלשון "ונגרע מערכך". וגחלים עוממות זה מלשון "ארזים לא עמומוהו" (-החשיכו מראיתו). ומעמציץ זה מלשון "ועוצם עיניו"). וחלב של אשה ולובן של ביצה שיעורם כדי ליתן במשיפה של קילור.

קילור - שיעורו כדי שיפה במים לשני עיניים. ורב אשי מסתפק אם חייב בכדי שיפה או רק בכדי אחיזה ושיפה, תיקון.

דבש - שיעורו כדי ליתן על הכתית (י"מ מכה בגב סוסים וגמלים מחמת המשאות, וי"מ מכה שע"ג היד או הרגל), רב אשי מסתפק אם על כל הכתית, או על הקצה העליון, תיקון.

כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה. הגמ' מפרטת מה התועלת בבריאת כמה מיני בעלי חיים.

חמשה מקומות מצינו שאימת החלש על הגיבור. רב יהודה פירש לרב זירא כמה דברים הנעשים בעולם (העייזים שסתמן שחורות הולכות לפני הכבשים שסתמן לבנות, כברייתו של עולם. אחורי הכבשים מכוסה מפני שמתכסים בצמרם, ואחורי העייזים מגולה מפני שאין מתכסים בצמרם. זנב הגמל קצר מפני שהוא אוכל קוצים, ושל השור ארוך מפני שהוא דר באגמא וצריך לגרש את היתושים. קרני הנמלה (וי"א ארבה) רכות מפני שהיא דרה בין עצי ערבה, ואם יהיו קשות ינודו ממקומם ע"י העצים ותתעוו. ועפעף התרנגול עולה למעלה כשעוצם עיניו ובשאר הבריות העליון שוכב על התחתון, כיון שהם דרים על קורות ואם יכנס לעיניה עשן הם יתעווירו). ומקור כמה מילים (דשא- דרך שם. דרגא- דרך גג. מתכוליתא- מתי תכלה דא. ביתא- בא ואיתיב בה. וכו').

שלשה כל זמן שמזקינים מוסיפים גבורה- דג נחש וחזיר.

שמן - שיעורו כדי לסוך בו אבר קטן. לרבי ינאי הכונה לאבר קטן של קטן בן יומו, וכן איתא בברייתא בדעת רבי שמעון בן אלעזר. ולרבי נתן השיעור הוא אבר קטן (-אחד מפרקי אצבע קטנה) של גדול, או אבר גדול של קטן.

תמצית ההלכה -

יין שיעורו כדי רובע רביעית ואם היה קרוש בכזית, חלב בהמה טהורה כדי גמימה וחלב טמאה כדי לכחול עין אחת, חלב אשה ולובן ביצה כדי ליתן במשיפה, שמן כדי לסוך אצבע קטנה של רגל קטן בן יומו, טל כדי לשוף את הקילורית, וקילור כדי לשוף במים, ומים כדי לרוחץ פני מדוכה, דבש כדי ליתן על ראש הכתית, דם ושאר כל המשקין וכל השופכין כדי רביעית. (רמב"ם שבת י"ח ב').

ע"ת **דבר הראוי לשני שימושים** הולכים אחרי השימוש השכיח אפילו לקולא אם השימוש השני אינו שכיח, דבסתמא הוא מיועד לשימוש השכיח, ועל כן יין וחלב שיעורם להוצאה הוא לפי שתייתם ולא לפי שיעורם לרפואה שהוא בכדי לשוף את הקילור, שכיון שדמיהם יקרים רגילים לשוף במים, אבל דבר ששני השימושים בו מצויים, הולכים אחרי השיעור הקטן לחומרא, ועל כן דבש שהשימוש בו לרפואה מצוי שאין משקה אחר ראוי לכתית, שיעורו בכדי ליתן על הכתית אף ששיעורו לאכילה גדול יותר וגם מצוי.

מים - כדי לשוף בהם את הקילור שנותנים על העין, ואף שהשימוש לרפואה אינו שכיח והשימוש לשתייה שכיח דאין שותים יין אלא בסעודה, לאבבי איירי בגליל שהיו שפים את הקילור דווקא במים ולא ביין או חלב מפני שהיו עניים, והלכך רפואתו נמי שכיחא, ורבא אמר שאף בשאר מקומות כיון שמים טובים יותר משאר משקים לשוף

בהם את הקילור כיון שאינם נקרשים על גבי העין ואינם מפריעים לראיה, זהו שיעורם להוצאה.

דם - שיעורו ברביעית. רשב"א אומר שדם של תרנגולת הבר שיעורו כדי לכחול עין אחת, מפני שכך עושים לרפואת ברקית. ורשב"ג אומר שדם של כרושתניא שיעורו כדי לכחול עין אחת, מפני שכך עושים לרפואת יארוד (י"מ תבלול, וי"מ לחורור, והם טיפות קטנות של לובן שנוצרות בעין).

שאר משקין - שיעורם ברביעית הלוג, שזה ביצה וחצי.

מחלוקת ר"ש ורבנן - לרבנן שיעורים אלו של הוצאה הם למי שלא הצניע והוציא, כגון תלמיד (כגון שוליא דנגרי) שאמר לו רבו לפנות את המקום לסעודה, שבדבר שאינו חשוב לכל, אינו חייב אלא אם הצניעו, וה"ה בהוציא המצניע, ונקט שהוציאו אחר משום דס"ל לתנא כרשב"א (ע"ו). שאדם אחד חייב היכא שאדם אחר הצניע. רש"י. ולתוס' (ד"ה טט) דווקא בתלמיד שאמר לו רבו להוציא חייב, דבזה כו"ע מודו שהתלמיד עושה לדעת רבו, אבל באדם אחר שהוציא פטור, ודלא כרשב"א. אבל לר"ש שיעורים אלו הם למצניע שהוציא, אבל שאר כל אדם לעולם אינו חייב אלא ברביעית אף בין דבש וחלב.

שופכים (מים סרוחים. וכתבו התוס' (ד"ה שופכין) דהא דקתני שופכים בברייתא איירי אפילו במאוסים מאד), שיעורם ברביעית לכו"ע, מפני שאז הם ראויים לגבל את הטיט, ואף שהמוציא טיט שיעורו בכדי לעשות פי כור, אין אדם טורח לגבל טיט מלכתחילה בשיעור קטן שכזה.

ע"ת **שיעור הוצאה בכמה דברים** - חבל כדי לעשות אוזן לאחוז בה קופה, (דאין עושים עם חבל טלאי לנפה ולכברה, כיון שהוא עושה חריצים). הוצין (-עלים של לולבי דקל) כדי לעשות אוזן לסל כפיפה מצרית העשו מנצרים של דקל. ס"ב הגדל סביב הדקל כדי ליתן על פי משפך קטן כדי לסנן בו את היין מהפסולת והקמחים. רבב (-שומן או שמן. רש"י. ולתוס' שמן יש לו שיעור אחר. עוד כתבו התוס' שאף שאסור לעשות פת בשרית, ואם עשה כך הפת נאסרת, מ"מ מותר לעשות פת בשרית בצורה מיוחדת) כדי לסוך בתוך תחת עוגה קטנה, שזה כסלע או כגורגרת. מוכין כדי לעשות כדור קטן, והיינו כאגוז.

גמי - כדי לעשות תלאי (-מתלה) לנפה וכברה. ולר"י כדי לעשות בו מידת מנעל לקטן להראות לאומן איזה מידה הוא צריך. ובכל מקום שרבי יהודה חולק על חכמים, שיעורם של חכמים גדול יותר.

נייר (מעשבים הוא עשוי), כדי לכתוב עליו קשר מוכסין - אישור ששילם את המכס או שמחלו לו על המכס והוא יכול לעבור הנהר, והיינו שתי אותיות גדולות מאותיות שלנו והא דתניא שהשיעור הוא שתי אותיות, לרב ששת הכונה לשתי אותיות של קשר מוכסין, ולרבא הכונה לשתי אותיות שלנו ובית אחיזה, שזה שיעור קשר מוכסין שהוא אינו צריך בית אחיזה מפני שאחוז כולו בכף ידו. רש"י. ולתוס' בשעת הכתיבה צריך בית אחיזה, וקשר מוכסין אפשר לכתוב ללא בית אחיזה. נייר מחוק שכבר אינו ראוי לכתובה, שיעורו כדי לכרוך על צלוחית קטנה של פלייטון, או אם יש בלובן שבו מקום כתיבת ב' אותיות.

קשר מוכסין - המוציא קשר מוכסין חייב, אפילו בכתוב על גבי קלף. (תוד"ה והמוציא). ואם הראהו כבר למוכס והוציאו, לת"ק פטור, ולר"י חייב משום שמצניעו עבור רהיטי מוכסא להעליל שלא נתנו את המכס (ולת"ק אין שומרים את הקשר לצורך זה, מפני שיכול לחזור למוכס), וי"א עבור מוכס קטן שנמצא בנוסף למוכס הגדול שאינו טורח להיות שם כל היום, (ולת"ק המוכס הגדול נותן לו סימן עבור המוכס הקטן), וי"א עבור מוכס שני להראות במעבר אחר שאינו מבריא עצמו מן המכס כדי שלא יעליל עליו לאחר זמן.

שטר חוב - המוציא שטר חוב קודם שנפרע החוב חייב לכו"ע. ואיתא בברייתא שאם הוציאו משפרעו, לת"ק פטור, ור"י מחייב, ובברייתא אחרת מבואר

שיעורו אם יש בכלולו כדי לכוון על פי צלוחית קטנה של פלייטון, או שיש בלובן שלו כדי לכתוב שתי אותיות. לרב יוסף ר"י סובר שמותר להשהות שטר פרוע וא"כ המלוה צריך לו לצור על פי צלוחיתו, ולרבנן אסור למלוה להשהותו משום "אל תשכן באהליך עולה", והלוה לא משהה אותו אצלו שמה יגיע לידי המלוה ויתבענו. ולאביי אסור לכו"ע להשהות שטר פרוע, ואיירי בשטר שטוען הלוה שפרעו, וטעמא דר"י דס"ל דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו, דכיון שמודה בהלוואה הרי הוא מקיים ואינו נאמן לטוען פרעתו, ולת"ק צריך לקיימו על פי עדים, דכיון שטוען פרעתו אין בזה קיום, דהפה שאסר הוא הפה שהתיר. וכתבו התוס' (ד"ה ת"ק) דאיירי שידוע שלא ימצא עידי קיום. ומ"מ אם השטר אינו פרוע, השטר מועיל לו להזכיר ללוה את ההלוואה, או לגבות ממשועבדים היכא שהלוה מודה. ואיירי שאמר המלוה אין לי עדים וראיה ולא אמצא קיום, ואפי' מצא קיום אח"כ אינו מועיל, ולכן אסור להשהותו ומצויאין אותו מידו, דבלאו הכי אין מצויאין מיד המלוה כיון שהוא טוען שאינו פרוע, וממילא אם הוציא חייב, (ואין לומר שמוציאין מידו שמה יגבה מיתומים ולקוחות, דטענינו להו מוזין). ושטר שבאמת הוא פרוע, וידוע שלא ימצא עידי קיום, מ"מ אסור למלוה להשהותו אף לר"י, שמה יקיימו באקראי בעלמא ויזבה בו שלא כדין. ולרבא לכו"ע מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו (וכן ההלכה. תוד"ה רש"י גריס), ואיירי שנפרע החוב, ולר"י אין כותבין שובר (כדי שלא יצטרך הלוה לשמור את השובר מפני העכברים), וממילא צריך המלוה את השטר כדי להחזירו, ולת"ק כותבין שובר וממילא המלוה לא צריך את השטר, ואין לומר שהמלוה יחזיר את השטר ללוה לצור על פי צלוחיתו, דהלוה חושש שמה יגיע השטר למלוה ויחזור ויפרע ממנו. (וכתבו התוס' דאיירי שכבר יש לו שובר, וכתבו שמרש"י משמע שעדיין לא נכתב השובר, והקשו דא"כ המלוה צריך את השטר כדי להחזירו ללוה). ולרב אשי נחלקו כשהוציא הלוה את השטר, וטעמא דר"י מפני שצריך הלוה להראותו לבעל חוב שני שהוא פרוע חובות, אבל משום לצור על פי צלוחיתו לא משהי ליה, שמה יבוא לידי מלוה. (וכבר אשי מבואר בתוספתא. תוד"ה חזי).

תמצית ההלכה-

המוציא זפת וגפרית שיעורו כדי לעשות נקב, שעוה כדי ליתן על פי קטן, דבק כדי ליתן בראש השבשבת, רבב כדי למשוך תחת ריקי קלע. נייר כדי לכתוב עליו שתי אותיות של קשר מוכסין שהן גדולות מאותיות שלנו, המוציא קשר מוכסין חייב אף על פי שכבר הראהו למוכס ונפטר בו שהרי ראיה היא לעולם, המוציא שטר פרוע ונייר מחוק כדי לכוון על פי צלוחית קטנה של פלייטון, ואם יש בלובן שלו כדי לכתוב שתי אותיות של קשר מוכסין חייב. (שם ט' ט"ו).

ע"ט. עור- המוציא עור בשיעור הראוי לעשית קמיע חייב, אפילו אם העור אינו מעובד (כדמצינו שהמלבן והמנפץ והצובע והטווה והמיסך שיעורם כמלוא רוחב הסיט כפול, והאורג שני חוטין שיעורו כמלוא הסיט), ואפי' אם העור אינו עומד לעיבוד, (וזה גם השיעור המחייב משום מעבד). אמנם כל זה בעור מליח ולא קמיע (-שאינו שרוי בקמח ומים) ולא עפיץ (חיפה), אבל אם העור גם לא מליח (מצה), והוא לח שאינו ראוי לעיבוד, שיעורו כדי לצור בו משקולת קטנה של ריבעא דריבעא (-רבע ליטרא) דפומבדיתא שזהו שיעור גדול יותר מקמיע, ועור דקמיע ומליח ולא עפיץ (דיפתרא) שיעורו כדי לכתוב עליו גט שזה השיעור הכי קטן. רש"י. והתוס' (ד"ה כדי) כתבו שאין לזה הכרת, דכל דבר שיעורו כפי הדבר שהוא מיועד עבורו. עוד כתבו התוס' דס"ל כרבי אלעזר דעדי' מסייה כרתי, דלר"מ אין כותבין גט על הדפתרא). וקורטבלא (-שבישלו ברותחין כדי שיתקשה ויהיה ראוי לשבת עליו או לכסות בו כסא או מיטה או לעשותו שלחן) שיעורו ה' טפחים על ה' טפחים, שזהו גם שיעורו לענין קבלת טומאה.

בגד מקבל טומאת מדרס בשלשה על שלשה וטומאת מגע בשלש על שלש, והיינו אצבעות, ושק בארבעה על ארבעה, ומפץ בששה על ששה, וכן שיעורם לענין הוצאה.

דברים שיש חילוק בשיעורם מחמת תיקון שנעשה בהם- המוציא סמנים שרוים, שיעורם כדי לצבוע בהם דוגמא והוא שיעור הצריך לאיירא של גרדי, אבל סמנים שאינם שרוים שיעורם כדי לצבוע בהם בגד קטן לסבכה, וכן זרעוני גינה לפני זריעתם שיעורם כגרוגרת, ולרבי יהודה בן בתירא חמשה, ואילו לאחר הזריעה מצינו שזבל שיעורו לזבל קלח אחד של כרוב, וי"א לזבל כרישא, וכן שופכין שיעורם ברביעית מפני שהם ראויים לגבל בהם את הטיט, אבל טיט עצמו שיעורו לעשות בו פי כור. והטעם בכל אלו שאין אדם טורח לשרות סמנים ולזרוע ולעשות טיט בשיעור הקטן, אבל כשכבר עשה יש חשיבות אף בשיעור הקטן.

ע"ט: קלף- כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל, ואף שהוא ראוי לקשר מוכסין, כיון שדמיו יקרים אין משתמשים בו אלא לתפילין ומזוזות. דוכסוסטוס שיעורו כדי לכתוב עליו מזוזה.

תמצית ההלכה-

המוציא עור שלא נתעבד כלל אלא עדיין הוא רך שיעורו כדי לצור משקולת קטנה שמשקלה שקל, היה מלוח ועדיין לא נעשה בקמח ולא בעפצה שיעורו כדי לעשות קמיע, היה עשוי בקמח ועדיין לא נתעבד בעפצה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט, נגמרי עיבודו שיעורו חמשה על חמשה. המוציא קלף מעובד כדי לכתוב עליו פרשת שמע עד ובשרעיר, דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה. (שם ט"ד ט"ו).

טומאת הידים בתפילין- לת"ק אף רצועות התפילין מטמאות את הידים, אם הם מחוברות לתפילין. ולר"ש בן יהודה רק הקציצה מטמאה. ולר"י זכאי רק הפרשיות מטמאות.

כתיבת סת"ם- הלכה למשה מסיני שכתובת תפילין היא על הקלף בצד של הבשר, ומזוזה על הדוכסוסטוס בצד של השיער, ואם שינה בזה ובזה פסול. לרב דוכסוסטוס כשר לתפילין, וההלכה היא רק למצוה מן המובחר, (ומ"מ אין שיעור הוצאה כפרשה קטנה שבתפילין, דסתמא דכל איניש מצוה מעלייתא עביד), והא דקתני שינה בזה ובזה פסול היינו בשינה במזוזה וכתבה על קלף במקום שיעור וכ"ש במקום בשר, או על דוכסוסטוס במקום בשר, או שיש מחלוקת מה הדין בשינה, ורב סובר כר' אחא דמכשיר בשינה. ולמסקנת הסוגיא רב הכשיר קלף למזוזה ולא דוכסוסטוס לתפילין, וכר"מ שהיה כותב מזוזה על הקלף מפני שמשתמר, אבל לת"ק אם כתב מזוזה על קלף נייר או מטלית פסולה. וספר תורה אפשר לכותבו על קלף או גויל (-מעובד בעפצים) או דוכסוסטוס, אבל לא על נייר שהוא עשוי מעשבים או על מטלית.

קלף ודוכסוסטוס- קלף היינו שניטלה קליפתו העליונה. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה קלף) בשם ר"ת שחולקים את העור לשניים, והדגש שכלפי השיער הוא הקלף, והדגש הפנימי שכלפי הבשר הוא דוכסוסטוס. וקלפים שלנו פי להם דין קלף, וכותבים עליהם ס"ת תפילין ומזוזות, ואף שקלפים שלנו אינם מעופצים, תיקון שלנו נחשב כמו עפיץ, כדמצינו שקלף שלנו אינו יכול להדויף.

תפילין שבלו וספר תורה שבלה אין עושים מהם (-מפרשיות שמע והיה אם שמוע שבהם) מזוזה, מפני שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. ולולא טעם זה היה שייך לעשות מזוזה מס"ת ומתפילין אם היו כתובים על הקלף, לר"מ שמכשיר מזוזה על קלף. וכתבו התוס' (ד"ה הא) שכיון שפרשיות שמע ווהיה אם שמוע רחוקות זו מזו, צ"ל שהכונה שאם פרשת שמע כתובה בשולי העמוד, יכול לכתוב אחריה והיה אם שמוע, ואם פרשת והיה אם שמוע בראש העמוד, יכתוב מעליה פרשת שמע.

פ. דיו- כדי לכתוב ב' אותיות לסמן שני חלקי כלי או שני קרשים שצריך לזווגם, בין אם הוציאו בדיו יבש או בקולמוס או בקלמריין. ורבי מסתפק מה הדין באות

אחת בזה ואות אחת בזה, תיקון, ואין לחייב על הוצאת הקולמוס, מפני שהוא טפל לפחות מכשיעור. וכתבו התוס' (ד"ה אין) שאם הוציא דיו בשני קולמוסין ודאי הם מצטרפים. ואם הוציא דיו וכתב בו שתי אותיות כשהוא מהלך, חייב אע"פ שלא עמד לפרש, דכתיבתן זו היא הנחתן.

הוצאת חצי שיעור ועוד חצי שיעור-

הוציא דיו בשיעור אות אחת וכתבה, וחזר והוציא וכתבה פטור, כיון שכשהוציא את השניה נחסר כבר מהראשונה כיון שכשהאות התייבשה והדיו התחסר.

הוציא חצי גרוגרת והניחה, וחזר והוציא חצי גרוגרת והניחה, אם עשה זאת בשתי העלמות, אין מצטרפים לשיעור, ואם עשה כך בהעלם אחד, מצטרפים לשיעור. ואמר רבי יוסי שרק בהוציא לרשות אחת מצטרפים, לרבה בא רבי יוסי לאפוקי שאם יש רה"י בין שני המקומות (רה"ר) שלשם הוציא פטור (לרש"י ור"י (תוד"ה בהעלם) הכונה שהוציא לשתי רשויות, אבל לר"ח ור"ת אין נ"מ לכמה רשויות הוציא, וכוונת הגמ' שההוצאה היא משני רשויות, דבעינן עקירה ממקום אחד), ולאביי אפי' יש כרמלית (-כגון קרפף יותר מבית סאתים או בקעה) ביניהם פטור, אבל אם יש בין שני המקומות פיסלא (עץ שוכב לרוחב רה"ר) חייב, ולרבא אפי' יש פיסלא פטור, דרשות שבת כרשות גיטין, ובגיטין אם הבעל השאיל לאשה מקום בחצירו וזרק לה גט והגט נפל על פיסלא אינה מגורשת, דחד מקום מושלי אינשי ולא שני מקומות. וכתבו התוס' (ד"ה אבל) שבגיטין מבואר שהפיסלא גבוה י' ואינו רחב ד' או רחב ד' ואינו גבוה י', ולפי זה לאביי צ"ל שהפיסלא הוא רה"ר משום שרבים מכתפים עליו ולכן אינו מפסיק, דאם אין רבים מכתפים עליו מודה אביי שכרמלית מפסיקה, ולרבא אע"פ שהוא רה"ר הוא מחלק את הרשויות כמו לענין גיטין. ושטית ר"י שלאביי גם פיסלא כרמלית אינו מפסיק, ורק כרמלית שאינה מיטלטלת מפסיקה.

וכן אפי' בהעלם אחד אם הגביה את הראשון לפני שהניח את השני אין מצטרפים, כמו שאם החצי הראשון נקלט ע"י כלב או שנשרף פטור כיון שההנחה לא היתה מכח העקירה. ואם העביר את החצי השני מעל החצי הראשון בתוך ג' טפחים (וה"ה בתוך ג' סמוך לקרקע לא מעל אותה חצי גרוגרת. תוד"ה והעבירה), חייב, דא"צ הנחה ע"ג משהו אלא בזרוק (לדעת רבא דס"ל כרבי יהודה, ויש תנאים שסוברים שגם בזרוק בתוך ג' א"צ הנחה ע"ג משהו, וגם לרבי יהודה בזריקה צריך הנחה ע"ג משהו, אבל במתגלגל לא. תוד"ה והא) ולא במעביר, כיון שהיא בידו וידו סמוכה לקרקע. (ולמעלה משלשה צריך הנחה על גבי מקום ד' על ד').

תמצית ההלכה-

המוציא דיו על הקולמוס שיעורו כדי לכתוב ממנו שתי אותיות, אבל אם הוציא הדיו בפני עצמו או בקסת צריך שיהיה בו יתר על זה כדי שיעלה ממנו על הקולמוס כדי לכתוב שתי אותיות, היה בקסת כדי אות אחת ובקולמוס כדי אות אחת או בדיו לבדו כדי אות אחת ובקולמוס כדי אות אחת הרי זה ספק, הוציא שתי אותיות וכתב כשהוא מהלך חייב, כתיבתן זו היא הנחתן, הוציא אות אחת וכתבה וחזר והוציא אות שניה וכתבה פטור, שכבר חסרה האות הראשונה. (שם ט').

כחול- המוציא כחול כדי לכחול עין אחת חייב, מפני שדרך נשים צנועות שהולכות מעוטפות ואינן מגולות אלא עין אחת. לכחול עין אחת, אמנם בכפרים שכיון שאין שם הרבה אנשים ואין מצוי שם שחוק וקלות ראש אין הבנות מכסות פניהם וכחולות ב' עיניהן, השיעור הוא כדי לכחול ב' עיניהם, ורק בכחול לרפואה שיעורו כדי לכחול עין אחת. דעת רבינו שמואל שכחול לרפואה כיון שזה מדברי רבי שמעון בן אלעזר, איירי שאחד הצניעו לרפואה, ואז כל מי שהוציא חייב, כדאיתא לעיל ע"ו. ודעת ר"י שאם הצניעו חייב אף בפתות משיעור עין אחת, וכוונת הגמ' שאם הוא ראוי לרפואה, אי נמי שבאותו מקום עושים אותו לרפואה, שיעורו כדי עין אחת.

שיעור הוצאה בכמה דברים- דבק כדי ליתן בראש שפשף נסר שבראש קנה של ציידים שנותנים שם הרבה דבק כדי שהעוף ידבק לשם. זפת וגפרית כדי לעשות נקב קטן (-לסתום כלי שנותנים בו כסף חי, ועושים בסתימה נקב קטן). שעוה כדי ליתן ע"פ נקב קטן של חבית יין שזב

מחור קטן יותר מהחור הנצרך לשמן ודבש. חרסית (-לבינה כתושה) כדי לעשות פי כור (-מקום כינסת המפוח) של צורפי זהב, ואף שאין אדם טורח לגבל טיט כדי לעשות פי כור, חרסית יותר חשובה מטיט, אי נמי איירי הכא במגובל. (תוד"ה חרסית). ולר"י כדי לסוד (-לטוח בקעים) פיטפוט –רגל, שמושיבים עליה כירה קטנה. סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב שבמקום שאין פחמין צורפים זהב באש של סובין. שיער כדי לגבל בו טיט הנעשה מרביעית שופכין (תוד"ה המוציא). טיט כדי לעשות פי כור של צורפי זהב. וי"ג שהשיעור בשיער הוא כדי לעשות טיט לפי כור, וצ"ל דאירי במגובל, שהרי אין אדם טורח לגבל טיט כדי לעשות פי כור. (תוס' שם).

פ: **סיד** - כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות, (בנות ישראל שהגיעו לפרקן להבאת ב' שערות ולא לשנים הראויות לכך ומתיישות בדבר. (והתוס' מבארים שעושות כך אלו הקרובות להנשא כדי לפיות וללבן עצמן), עניים מושחות בסיד עשירים בסולת ובנות מלכים בשמן המור (-) שמן זית שלא הביא שלישי) שהוא משייר את השיער ומעדן את הבשר, ומושחות אבר אבר ולא בבת אחת, ומי שלא שותה שיכר אינה צריכה משיחה). לרבי יהודה כדי לסוד כלכול. לרבי נחמיה כדי לסוד אנדיפי. כלכול היינו צידעא (הרקה, כדי להשכיב השיער), ואנדיפי היינו בת צידעא (-מתחת הרקה, כדי להסיר משם שיער דק) שזה פחות מצידעא, אמנם שיעורם של חכמים גדול משיעורו של ר"י). ורב יצחק מוכיח שאנדיפי היינו אנדיפי (-כלי חרס עם פה למעלה ופה למטה). ולרב כהנא אין אדם עושה מעותיו אנפרות (-הפסד, מפני שהיו ממחה את הסיד ויוצא), אלא אנדיפי היינו שנתות (-סימנים בכלי, למדידה). ואב"א אנדיפי היינו אפותא פדחת שלא במקום שיער ולהאדים (כדמצינו שציריעה עקצה באנדיפי את מי שדרש במעשה מרכבה). אמר רבי נראין דברי ר"י בסיד חבוט הנימוח בהרבה מים, ודברי רבי נחמיה בביצת הסיד הנגבלת במים. וי"מ שאנדיפי זה כל הגוף, וכיון שאינו עשוי להשכיב את השיער אלא להאדים את הבשר, צריכים לזה סיד עבה, ולרב כהנא יש לחוש שכשעושה בכל הגוף הבת תמות, אלא הכונה לשנתות והיינו אבר אבר.

אדמה - לר"ע כחותם המרצופין (-שקים העשויים מקליפת עץ גדול, שחותמים אותם ונושאים בהם פרקמטיא בספינות). ולחכמים כחותם האיגרות - שחותמים אותם כדי שאחרים לא יקראו בהם. ושיעורא דרבנן זוטא.

זבל וחול הדק - לר"ע כדי לזבל קלח כרוב. ולחכמים כדי לזבל כרישא שזה פחות מכרוב.

חול הגס - כדי ליתן על מלא כף של סיידים. והנה אסור לסוד בסיד לאחר החורבן משום אבילות, אלא אם כן יש בו תבן או חול שאז אינו לבן כל צרכו, ולר"י ביש בו חול אסור, מפני שהחול מועיל לסיד. ו"א שתנא דמתני' ס"ל כר"י, דלדבריו חול מהני לסיד, ולרבא מתני' אף כרבנן, וחול בסיד קלקולו זהו תיקונו, שעל ידו מותר לסוד את הבית, וי"מ שהחול מחזק את הסיד, ולא נהירא.

תמצית ההלכה -

המוציא אדמה כדי לעשות חותם האיגרת, טיט כדי לעשות פי כור, זבל או חול דק כדי לזבל כרישה, חול גס כדי לערב עם מלא כף של סיידין, חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב, שיער כדי לגבל טיט לעשות פי כור של צורפי זהב, סיד כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות, עפר ואפר כדי לכסות דם צפור קטנה. (שם י"א).

קנה - כדי לעשות קולמוס המגיע לקשרי אצבעותיו. ורב אשי מסתפק אם הכונה לקשר העליון של אמצע היד או לקשר תחתון של אמצע האצבע, תיקו. וקנה עב או מרוסס (-סדוק בהרבה סדקים) שיעורו כדי לבשל כגרוגרת (ככל שיעורי שבת בהוצאת וקצירת וטחינת אוכלין), מביצה קלה שבביצים (והיינו ביצת תרנגולת שהיא קלה להתבשל מכל הביצים), טרופה בשמן שבזה היא ממהרת להתבשל, ונתונה באילפס.

פ"א. עצם - לרבנן כדי לעשות ממנה תרוד (-כף. וכתבו התוס' ד"ה למימרא) שהכונה לתרוד קטן, ולא תרוד גדול כמבואר בנוזר ג'. ולרבי יהודה כדי לעשות שיניים למנועול שזה שיעור קטן יותר, ועושים אותם מעצם, (אם לא קבעם במנועול אינם מקבלים טומאה מפני שאינם ראויים לכלום, ואם קבעם במנועול מקבלים טומאה דכלי עצם מקבלים טומאה אף שאין להם בית קיבול, כמו כלי מתכות, ואף שהם מחוברים לפותחת וכל המחובר לטהור טהור, ופותחת יש לה בית קיבול לקבל מפתח. רש"י. (והתוס' חולקים על רש"י בכמה דברים: א' פשוטי כלי עצם אינם מקבלים טומאה, ורק גולמי כלי עצם מקבלים טומאה. ב' השיניים עשויים ממתכת ולא מעצם, ולפני שנקבעו הם ראויים קצת ליתנם בפותחת, והם טהורים כגולמי כלי מתכות, וכשקבעם מקבלים טומאה מפני שנגמרה מלאכתם. ג' הבית קיבול לקבל המפתח אינו נחשב בית קיבול כיון שאין מטלטלים את המפתח על ידו. ד' אין הפותחת גורמת טומאה לשיניים אלא איפכא, דאתיא כרבי נחמיה שהולכים אחרי התשמיש ולא אחרי המעמיד). ודווקא במנועול כלים, אבל במנועול בית אף בקבעם אינם מקבלים טומאה, דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע).

זכוכית - כדי לגרור ראש הכרכר, ובברייתא איתא כדי לחתוך ב' נימין יחד.

צרוז או אבן - לרבנן כדי לזרוק בעוף. ולרבי אליעזר בן יעקב אין אדם טורח להרים צרוז לצורך עוף שיכול לסלקו בקולו, אלא כדי לזרוק בבהמה ותברח מחמת הפגיעה, והוא משקל עשרה זוז.

ענייני בית הכסא

לאחר שהאריכה הגמ' (ע"ה: - פ"א). לבאר מהם שיעורי הוצאה בכל מיני דברים, לפי חשיבותם, מבארת הגמ' מהו השיעור שמותר לטלטל אבנים בחצר לצורך קינוח בבית הכסא, משום כבוד הבריות, ומתי יש בזה איסור מוקצה או טירחה יתירה או תולש וכי', ואגב זה יתבאר דינים נוספים השייכים לבית הכסא, לענין שבת ולעניינים נוספים.

הוצאה וטלטול לצורך קינוח בבית הכסא - לחכמים מותר לטלטל בחצר מלא היד לבית הכסא, והוה השיעור המחייב בהוצאה, כיון שהוא חשוב לקינוח. לרבי יוסי מותר ג' אבנים א' כזית א' כאגוז וא' כביצה. לר"מ כל אחת שיעורה כאגוז. ולרבי יהודה כביצה. (וכמו שנחלקו ר"מ ור"י לגבי שיעור אתרוג). ולר' ינאי בבית הכסא קבוע שאם ישאר לו בערבית יכול להשתמש בהם בשחרית, מותר כמלוא היד, ובעראי כהכרע כשיעור המכריע והיינו כאגוז שזה פחות מכביצה ויותר מכזית. רש"י. ור"ה גורס כהכרע (-רגל) מדוכה קטנה של בשמים, ולפי זה כוונת המשך הגמ' שאבן שיש עליה רושם שקינחו בה, מותר להוציאה בשיעור גדול יותר מכביצה, או הרבה אבנים יותר ממלוא היד. אסור לטלטל כרשיני בבלייתא כדי לקנח בהם. ואסור למשמש בשבת בצרוז, ואף לר"ש שדבר שאין מתכוין מותר, הכא אסור משום דהוי פסיק רישיה. (תוד"ה אסור). וכדי שלא יסתכן שהרי עומד החוזר מביא אדם לידי הדרוקן, יכול למשמש כלאחר יד כגון לאחוז צרוז בב' אצבעותיו.

מדוכה קטנה של בשמים שהיא כלי שמלאכתו לאיסור, לרב ששת מותר לטלטלה לקינוח אם רואים עליה שקינחו בה, ומה שמצינו שהמקנה בצרוז שקינחו בו חבירו מביא לידי תחתונות - רב ששת איירי ביבש, ואב"א כשקינחו בו רק מצד אחד, ואב"א כשהוא עצמו קינחו בו. ואם ירדו על המדוכה גשמים, אם ניכר עדיין שקינחו בה מותר לטלטלה, דכיון שזה מאוס אינו ראוי לבשמים וזה עומד לבית הכסא.

פ"א: מותר להעלות אבנים לגג כדי לקנח (לרש"י קמ"ל שאין חוששים לטירחא יתירא, ולתוס' קמ"ל שאף שהוא קרוב ויכול להכין מערב שבת מותר), דכבוד הבריות דוחה לא תעשה שבתורה דכתיב "והתעלמת מהם" פרט לזקן ואינה לפי כבודו, והכא נמי טלטול דרבנן אלאו ד"לא תסור" אסמכוה רבנן והוא נדחה מפני כבוד הבריות, ואף שלחכמים אסור לטלטל קיסם משלפניו המוטל על הקרקע לחצוץ (-ליטול בשר שבין) שיניו, אע"פ שלפעמים זה נראה מבחוץ

וגנאי הוא לו, (אלא יקח מאיבוס של בהמה שהוא מוכן לשימוש ואינו מוקצה. וכתבו התוס' שכל מה שראוי לאיבוס אינו מוקצה. ולר"א מותר דכל מה שבבית מוכן לכל מה שירצה, אבל שבחצר אינו מוכן אלא להסקה. שם), התם אדם קובע מקום לסעודה והיה לו להכין קיסם מערב שבת, משא"כ בבית הכסא.

תמצית ההלכה -

הנצרך לנקיבו, במה מוקנה בשבת - מותר לטלטל בשבת אבנים אם צורות וכדומה כדי לקנח בהם, ואין בזה איסור מוקצה, משום כבוד הבריות, ואפ"י להעלותם לגג שזה טירחא יתירא מותר. שיעור האבנים בבית הכסא קבוע הוא מלוא היד, ובעראי כשיעור ראש בוכנא קטנה. אבן שניכר שקינחו בה מערב שבת, או שיחידו אותה לקינוח אינה מוקצה, ומותר להכניסה אפי' אם היא גדולה הרבה, ואפ"י אם הרבה ממלוא היד מותר ליטול כולם. ו"א שדווקא בחצר מותר לטלטל אבנים, וי"א שמותר אף מרמלית לרה"י, וכן עיקר, וברה"ר שלנו אף שלהרבה פוסקים דינה ככרמלית אין להקל. צרוז שעלו בו עשבים מותר לקנח בו, ואף שתלישה אסורה מדאורייתא, הכא אינו מתכוון לכך ואינו פס"ר שיתלשו. ואפ"י הצרוז מונח על הארץ מותר ליטול, ואף דאסור מדרבנן משום דמחזי כתולש, משום כבוד הבריות לא גזרו. עשבים לחים מותר לקנח בהם אפ"י אם הם מחוברים, ואין איסור משתמש בירק אלא רק באילן, ובלבד שלא ישמוט אותם ממקום חיבורם, משום תלישה. (סימן ש"ב).

אסור ליפנות בשבת בשדה ניר שחרשו אותו פעם אחת והוא עומד לזריעה, שמוא יניח הצרוז שקינחו בו בתוך גומא, והאטום גומה בשדה חייב משום חורש (ובבית חייב משום בונה). ואין לומר שהטעם משום שמקלקל את החרישה, דא"כ אף בחול אסור, ואין לומר שהטעם משום תלישת העשבים, שהרי צרוז שעלו בו עשבים מותר לקנח בו בשבת דהלכה כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר, (והתולש ממנו בכונה חייב חטאת דזהו מקום גידולם של העשבים).

עציץ נקוב רב פפי רצה להתיר לטלטלו בשבת, ואמר לו רב כהנא שלא התירו לטלטל צרוז שעלו בו עשבים אלא לצורך קינוח, שיש בזה משום כבוד הבריות. ואם היה העציץ מונח ע"ג קרקע והניחו ע"ג יתדות, חייב -לאו דווקא אלא אסור מדרבנן. רש"י ותוס'. וכתבו התוס' שרובא בגיטין י"ל אסור מדאורייתא), משום דדמי לתולש כיון שכעת אינו נהנה מריח הקרקע, ואם הורידו מהיתדות לקרקע חייב משום נוטע. רש"י מביא מתשובות הגאונים שהיו נוהגים לעשות סלים נקובים מכפות תמרים עבור הילדים הקטנים שבבית, וממלאים אותם עפר וזבל בהמה, וכ"כ או ט"ז יום לפני ראש השנה היו זורעים בהם פול המצרי או קטנית, ובערב ראש השנה כל ילד היה נוטל את שלו ומסובבו סביב ראשו ז' פעמים ואומר זה תחת זה וזה חליפתי וזה תמורתני ומשליכו לנהר.

אסור לקנח בשברי חרס בחול משום סכנה שמוא ינתק שיני הכרכשתא, או משום כשפים, (כדמצינו שהיה מטרוניתא לא יכלה לעשות כשפים לעצור ספינה, כיון שלא קינחו בחרס ולא הרגו כינה בבגדיהם ולא הוציאו ירק מהאגודה ואכלו), ואפ"י בשבת אע"פ שיש עליו תורת כלי לחתות בו אור או לחשוף מים מגבא, אסור לקנח בו. ואין הטעם משום השרת נימים ע"י החוד, דהלכה כסתם משנה (במחלוקת ואח"כ סתם, באותה מסכת לכי"ע הלכה כסתם, ובמסכת אחרת לרי"ח הלכה כסתם ולשאר האמוראים אין הלכה כסתם. תוד"ה והאמר) שדבר שאין מתכוין מותר, (ולכן מותר לניזר לחוף ולפספס, אבל לטרק במטרק אסור משום שזה פסיק רישיה).

פ"ב. הנהגת בית הכסא - לא ישב במהרה ובחוזק, ולא יתאמץ ליפנות כדי שלא ינתק שיני הכרכשתא ויבוא לידי סכנה. (רבה לא רצה ללכת ללמוד אצל רב חסדא, מפני שלימדו דברים אלו שהם מילי דעלמא, ואמר לו אביו רב הונא שכ"ש שצריך ללכת ללמוד אצלו, מפני שהוא עוסק בחיי הבריות).

הנצרך ליפנות ואינו נפנה רוח רעה (-ריח רע של זבל שנרקב במעיים יוצא מפיו) שולטת בו, וי"א שרוח זוהמא (ריח רע של זיעה מזוהמת מכל גופו) שולטת בו.

הנצרך ליפנות ואינו יכול, יעמוד וישב יעמוד וישב, וי"א שילך לצדדים, וי"א שימשמש בצרור באותו מקום, וי"א שייסיח דעתו מדברים אחרים.

הנכנס לסעודת קבע וגנאי הוא לו לצאת מן הסעודה ולהפנות, יהלך י פעמים ד' אמות, וי"א ד' פעמים י אמות וכך עדיף הדילוק מרובה מועיל יותר, ויבדוק עצמו בכל פעם, ואח"כ יפנה ויכנס לסעודה.

היו לפניו - צרור וחרס, לרב הונא יקנח בצרור אע"פ שהוא אסור בטלטול ולא בחרס מפני הסכנה, ולרב חסדא מלקנח בחרס שיש עליו תורת כלי והוא מותר בטלטול, ומוודה רב הונא באוגני כלים שהם חלקים ואינם מקרעים את הבשר. צרור ועשבים לחים (י"מ שהם לחים וחותים את הבשר, וי"מ שהם מחוברים ומקנח בלי לתלושם, ואין בזה איסור שימוש במחובר, דלא אסרו אלא בדבר קשה), מחלוקת מה עדיף, וביבשים שהאור שולטת בהם שינוי התחתנות נשורות.

תמצית ההלכה -

לא ישב במהרה ובחזק, ולא ידחוק עצמו יותר מדאי, שלא ינתק שיני הכרכשתא. לא יקנח בחרס אפי' הוא חלק משום כשפים, ולא בדבר שהאור שולט בו כגון עשבים יבשים, ולא בצרור שקנח בו חבירו, אבל צרור שהוא עצמו קנח בו או שיבש או שמקנח בצד אחר מותר. וכתב הרמ"א שבבית הכסא שאינו בשדה מותר בחרס חלק או בדבר שהאור שולט בו, אבל בעשבים יבשים אפשר שאסור גם להרמי"א. המששה נקביו עובר משום בל תשקצו, והמשהה עצמו לקטנים עובר אף משום לא יהיה עקר, המששה מלהפיח אינו עובר, בל תשקצו נדחה מפני כבוד הבריות. (סימן ג').

שיעור הוצאת חרס - לרבי יהודה כדי ליתן בין פצים לחבירו שלא יתעקמו, שכשנסדדים פצימים עמודים וקורות זה על גבי זה. ולר"מ כדי לחתות בו את האור ממדורה גדולה שאפילו אם הוא רוצה לקחת משם גחלת קטנה הוא צריך חרס גדול כדי שלא להכותו, וזכר לדבר מדכתב "ולא ימצא במכיתתו חרש לחתות אש מיקוד". ולרבי יוסי כדי לקבל בו רביעית (שזה שיעור קטן יותר), ואין ראייה מהפסוק הנ"ל, שהרי המשך הפסוק הוא "ולחשוף מים מגבא", (ולר"מ כוונת סוף הפסוק שאפי' בשיעור קטן דלא חשיב לאינשי, לא ימצא במכיתתו).

רבי עקיבא:

שייכות פרק זה לכאן - לרש"י אגב הדין דלהלן מנין שמרחיצין את הקטן, נקטו שאר המשניות מנין וכו'. ולתוס' אגב שבסוף הפרק הקודם הביאו אסמכתא מקרא לשיעור הוצאת חרס, נקטו דינים נוספים הנלמדים מאסמכתא, ושני הפסוקים שמוכים זה לזה.

עבודה זרה

פ"ב: בנית כותל המשמש גם לעבודה זרה - מי שהיה ביתו סמוך לע"ז והוא משמש מוחיצה גם לבית ע"ז, ונפל, אסור לו לבנותו דקמהני לע"ז, אלא כונס ד' אמות לתוך שלו ובונה, ועיין בע"ז מ"ז: מה יעשה כדי שלא ירויח בזה מקום לע"ז. (תוד"ה כונס). ואף למ"ד (ע"ז י"ג). שמוותר לשלם מכס לע"ז, שאני התם שרואים שכונתו כדי שיתנו לו לעבור, אבל כאן נראה כאילו הוא בונה בית לע"ז. (תוד"ה אסור). ואם היה מקום הכותל משותף לו ולע"ז, חצי מקום הכותל שלו, והוא נכלל בכלל הד' אמות שצריך להרחיק.

מחלוקת רבנן ור"ע בטומאת עבודה זרה -

נאמרו בתורה פרשת טומאה בכמה דברים, כגון מת זב וזבה ונדה ושרץ וכו', ונאמרו חילוקי דינים בכל סוג של טומאה

אין הטומאה עוברת ולמה הטומאה עוברת ומהו חומר הטומאה וכו'. הנדון הסוגיה הוא לענין טומאת עבודה זרה, אין הטומאה עוברת מהע"ז לדבר אחר, ואם היא מטומאה כשהיא אינה שלימה (אברים), ומהו השיעור שהיא מטומאה, ודינים נוספים לענין טומאה.

לרבי עקיבא ע"ז מטומאה במשא (-לאדם הנושאה) כנדה, שנא' "תזרם כמו דוה צא תאמר לו", (ותזרם היינו לנהוג בהם כמו בזר ולומר לו צא), מה נדה מטומאה במשא שהרי הוקשה לזב דכתיב "והזוה בנדתה והזב את זובו", וזב כתיב "והנושא אותם". ולת"ק דברייתא מטומאים כשרץ, שנא' "שקץ תשקצנו". וע"ז שנשתברה מאיליה מותרת, אא"כ השתחוה לכל חתיכה בפני עצמה. תוד"ה אבניו.

שיטת רבה שלכו"ע ע"ז מטומאה במשא, דהוקשה ע"ז לנדה, ונחלקו ר"ע ורבנן בטומאת אבן מסמא (- לרש"י הכונה לאבן המונחת על גבי יתדות, ויש כלים מתחת האבן, ועל האבן יש טומאה, ואין הטומאה מכבידה על הכלים. ולתוס' ד"ה באבן מסמא) הכונה לאבן גדולה וכבידה שתחתיה כלים, ומחמת כובד האבן אין הכלים מרגישים את כובד הזב. עוד כתבו שטומאה הכלים שתחת האבן היא מטעם משכב ומושב, ואם יד טהור או רגלו תחת האבן טמא מטעם משא, שהטהור נושא את הטמא, ואם אצבעו של זב תחת האבן והכלים על האבן, טמא מטעם היסט), ולרבנן אינה מטומאה באבן מסמא כשרץ (-דהכי אהני מה שע"ז הוקשה לשרץ), והוקשה לנדה רק לענין שטומאה במשא, (וכתבו התוס' ד"ה אמר רבה) שאף שלמסקנת הסוגיה טומאת ע"ז דרבנן, וממילא מקישים לקולא, מ"מ לגבי טומאת משא מקישים לחומרא, דכתיב ברישא דקרא וטמאתם את צפוי פסילי כספר", וא"כ הא דהדר קרא לומר "תזרם כמו דוה" היינו שמאד יש להרחיקה, ולכן מקישים לחומרא). והוקשה לנדה ולא לנבילה שטומאה במשא ולא באבן מסמא, ותו א"צ להקיש לשרץ, לומר שע"ז אינה מטומאה לאברים אם נחתך ממנה חוליה, כמו שנדה אינה מטומאה לאברים לטמא באבן מסמא כנדה, (אבל האבר מטמא במשא ובאהל משום אבר מן החי). ולר"ע היא עצמה מטומאה באבן מסמא, כנדה שטומאה באבן מסמא דכתיב "כל אשר יהיה תחתיו", ואיתקש לשרץ לומר שמשמשיה מטומאים במגע כשרץ ולא במשא, דבשרץ לא כתיב אלא טומאת מגע. ורב חמא בר גוריא סובר כמו רבה, ומסתפק לפי ר"ע אם ע"ז מטומאה לאברים דלא הוקש ע"ז לנדה אלא לחומרא ולא לקולא, או שאינה מטומאה לאברים דהוקשה לנדה אף לקולא.

שיטת רבי אלעזר שלכו"ע ע"ז אינה מטומאה באבן מסמא (י"מ שר"ע לומד דין זה מההקש לשרץ, וי"א שאף בלי יתור אין מחמירים לטמא באבן מסמא. תוד"ה ורבי אלעזר), ונחלקו בטומאת משא, לר"ע היא עצמה מטומאה במשא מפני שהוקשה לנדה, ומשמשיה מטומאים במגע כשרץ, והוקשה לנדה ולא לנבילה לומר שאין מטומאה לאברים. ולרבנן אינה מטומאה במשא, והוקשה לנדה לומר שאינה מטומאה לאברים, (ולשרץ שאינה מטומאה במשא, ולמת שאינה מטומאה בכעדשה, ולא אמרינן שהוקשה לשרץ לטמא באהל, דכיון שטומאת ע"ז דרבנן וכל ההקשים הם דברי קבלה, ועיקר קרא ד"שקץ תשקצנו" היינו לכנות לה שם לגנאי, ממילא מקישים לקולא. פ"ג:).

פ"ג: טומאה בדבר שהוסט מכח הדבר המטמא -

כל דבר שהוסט מכח דבר המטמא והיינו טומאת היסט, וכגון אדם טמא מת שהסיט את חבירו, טהור, חוץ מזב (ונכרי ונכרית שמדרבנן דינם כזבים, כדלהלן) שטמא את מה שהסיט "וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו" והכונה שנוגע בדבר שהזב נמצא תחתיו והיינו שהזב נושא אותו. וטומאה זו היא בין בכלים בין באדם בין באוכלין ומשקין, דלגבי כלים כתיב "וכלי חרש אשר יגע בו הזב", וגבי אדם כתיב "וכל אשר יגע בו הזב", וגבי אוכלין ומשקין כתיב "וכל כלי עץ יטוף במים", (וברש"י מביא מהתורה כהנים מנולן שהפסוקים האלו מדברים על טומאת היסט). וכן אם היה הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין (במסכת זבים הגירסה משכב ומושב בכף שניה, שהם טהורים מטומאת מדרס וטמאים בהיסט. תוד"ה הזב) בכף השניה,

והזב הכריע את הכף, נטמא מה שבכף, (אבל אם הם הכריעו את הכף ונשאו את הזב טהורים דאין נטמא בטומאת משא אלא דבר הראוי להיות משכב ומושב ואדם, ולא הוי אפי' ראשון לטומאה, דכי כתיב משא הזב באדם כתיב, ועבודה זרה שהסיטה אחרים (כגון בכף מאזנים), לרבנן טהורים, ולר"ע טמאים, והיינו לפי רבה וכנ"ל ולא לפי רבי אלעזר, ומשמשי ע"ז שהסיטו טהורים אף לר"ע.

נכרי ונכרית מדאורייתא אינם מטמאים בזיבה, דבפרשת זיבה כתיב "דברו אל בני ישראל", אבל חכמים גזרו עליהם שיהיו כזבים לכל דבריהם, ומטמאים בין אם הם הסיטו אחרים ובין אם אחרים (דווקא אדם ולא כלים או אוכלין ומשקין) הסיטו אותם, וכן מטמאים באבן מסמא.

הגמ' מבארת דברי הברייתא נכרי ונכרית ע"ז ומשמשיה הן ולא הסיטן ר"ע אומר הן והסיטן, לרבה ולרבי אלעזר.

פ"ג: טומאת ע"ז לאברים - רב חמא בר גוריא מסתפק אם חתיכה מע"ז שהתפרקה מטומאה כגון שהיא עשויה מחוליות (אבל בנשברה פשיטא שאינה מטמאה. תוד"ה ע"ז), או לא. י"מ ספיקו היכא שרק אומן יכול להחזירה, אבל אם גם הדיוט יכול להחזירה פשיטא ליה דטמאה, דהרי היא כמחוברת. וי"מ שהספק הוא היכא שגם הדיוט יכול להחזירה, אבל אם רק אומן יכול להחזירה פשיטא ליה דטהורה, דהרי היא כשבורה, תיקו. ומ"מ לענין איסור הנאה, ודאי אף כשרק הדיוט יכול להחזירה אסורה בהנאה, אא"כ הם חוליות קטנות שכשמתפרקים הם כעין שברי שברים. תוד"ה כ'.

שיעור האיסור והטומאה בע"ז - לענין איסור הנאה אסורה אף בפחות מכזית אם היא שלימה, כדכתיב "וישימו להם בעל ברית לאלוהים" והכונה לזבוב בעל עקרון, (שכל אחד עשה צורה של הע"ז שלו והניחה בכיסו, וכשהיה נזכר בה היה מוציאה ומחבקה ומנשקה), אבל לענין טומאה אין בה טומאה אלא בכזית, דהוקשה למת, כדכתיב "וישלך את עפרה על קבר בני עמו".

תורה - לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפי' שעה אחת, ואל ימנע עצמו מבית המדרש ומדברי תורה אפילו בשעת מיתה. אין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה.

תמצית ההלכה -

אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולפעפעי תנומה, אמרו חכמים דרך רמז זאת התורה אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמים, אמרו חכמים ברית כרותה שכל היגע בתורתו בבית המדרש לא במהרה הוא משכח, וכל היגע בתלמודו בצנעה מחכים שנאמר ואת צנועים חכמה, וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים בידו, אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח. (רמב"ם ת"ת ג' י"ב).

עוד בדיני קבלת טומאה

כלי עץ וכדו' אינם מקבלים טומאה, אא"כ מטלטלים אותם בין כשהם מלאים בין כשהם ריקים, ולכן כלי גדול שאינו מיטלטל אינו מקבל טומאה. כלל נוסף מצינו לענין טומאה, שאין כלי מקבל טומאת מדרס, היכא שיש לו עוד שימוש מלבד ישיבה או שיכבה, והישיבה או השיכבה מפריעה לשימוש זה. ולהלן יבארו כללים אלו, ועוד כללים ופרטים לענין טומאה.

ספינה אינה מקבלת טומאה - לתנא דמתני' לומדים דין זה מדכתב "דרך אניה בלב ים". ולחנניה ילפינן משק דבעינן דבר המיטלטל מלא וריקן ובים כיון שעיקר הילוכה הוא ע"י המים, לא חשיב טלטול. (תוד"ה לאפוקי), ונ"מ בספינה של חרס (דלא הוקש חרס לשק), ובספינת הירדן שמיטלטלת מלא וריקן מפני שהיא קטנה (שהרי הירדן קטן), ומ"מ נחשבת "בלב ים" דכל הנהרות טהורים כמו

הים, ואף שמיטלטלת רק ע"י שוורים, ס"ל לחנניה דשמיה טלטול אפי" ביש בה מ' סאה. (תוד"ה ולחנניה). והקשו התוס' שגם רבנן מטהרים רק בגלל הדרשה מהפסוק, ועוד שהרי היא מיטלטלת גם על ידי בני אדם.

פ"ד, ג' סוגי עגלות ודינם לענין קבלת טומאה- כקתידרא (קצרה ומוקפת מג' צדדים) טמאה מזדרס כיון שהיא מיוחדת לשיבה. כמ"טה (ארוכה שתחתיתה שלימה) טמאה טומאת מות להיות אב הטומאה, והיינו ע"י מת ולא ע"י זב, אבל אינה טמאה טומאת מזדרס, דכיון שטוענים עליה פרקמטיא אומרים ליושב בה "עמוד ונעשה מלאכתנו". של אבנים (העשויה להולץ אבנים) ובה נקבים כמוציא רימון, אינה מקבלת שום טומאה כיון שמחמת הנקבים אינה נחשבת כלי, אבל אם אין בה נקבים כמוציא רימון טמאה אע"פ שאינה מיטלטלת אלא ע"י שוורים, וכנ"ל לענין ספינה.

ג' סוגי תיבות ודינם לענין קבלת טומאה- פתחה מצידה טמאה מזדרס מפני שהשכיבה אינה מעכבת את השימוש בה. מלמעלה טמאה טומאת מת ושאר טומאות, דהוי כלי, אבל אינה טמאה מזדרס כיון שהשכיבה מפריעה לשימוש בה, (רש"י מביא ש"א שלטומאת מות בעינן שיהיה הדבר מיוחד למת, וכתב שהבל הוא בפיהם). **הבאה במידה** (- גדולה שאינה מיטלטלת ויש לה חלון מלמעלה להשתמש בתוכה) **טהורה מכלום**, דכיון שחלונה מלמעלה אינה ראויה למזדרס, וכיון שאינה מיטלטלת מלאה אינה מקבלת שאר טומאות.

טומאת כלי חרס- כלי חרס נטמא במגע ואינו נטמא במזדרס, דכתיב "ואיש אשר יגע במשכבו" (וי"א מדכתיב "כמשכב נדתה יהיה לה"), מה הוא (או היא) נטמא ויש לו טהרה במקוה (לאו דווקא מקוה, דזב בעי מים חיים. תוד"ה מה), אף משכבו נטמא רק בכלי שיש לו טהרה במקוה וכלי חרס אין לו טהרה במקוה דכתיב "שבר" אין לו טהרה אלא שבירתו, אבל כלי עץ נטמא בין במזדרס בין במגע. ולרבא מזדרס כלי חרס טהור דכתיב "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא", הא יש עליו צמיד פתיל טהור, ומי לא עסקינן אף ביחדו לאשתו נדה, ואם הוא טמא מזדרס אינו יכול להציל, דכל דבר טומאה אינו חוצץ מפני הטומאה, שמע מינה שאין טומאת מזדרס ומשא בכלי חרס. רש"י. אבל שיטת התוס' (ד"ה מ') שכלי חרס המוקף צמיד פתיל ודאי מטמא בהסט, ור"י מפרש דאיירי שייחד כלי חרס (שאינו מטמא מזדרס) לאשתו נדה.

פ"ד: מפץ (-מחצלת קנים) שהוא ראוי למשכב ומושב, נטמא במגע המת אע"פ שאין לו בית קיבול, דאם פכים קטנים (של חרס שפיהם צר וא"א להכניס לתוכם אפי' אצבע) שאינם נטמאים מזב (לא טומאת מזדרס כיון שאינם ראויים למזדרס, ועוד שהרי כלי חרס אינו טמא מזדרס. ולא טומאת מגע, דרק מתוכו טמא וא"א להכניס אצבעו לתוכו, (ואף שישעיר הזב מטמא, צריך כלי הראוי לנגיעת בשר). ולא טומאת היסט, דכל שאינו מטמא במגע אינו מטמא בהיסט ואינו מטמא במשא), נטמאים באהל המת דכתיב "וכל כלי פתוח", מפץ שננטמא מזב שהרי הוא ראוי למשכב, כ"ש שננטמא באהל המת. ושאל רבי אילעא אמאי טמא מזדרס והרי מפץ אין לו טהרה במקוה, כיון שלא הזכרה טהרת מקוה לדבר שאין לו בית קיבול, וכמו שאוכל ומשקה אין לו טהרה במקוה, וענה רבי חנינא דאף דכתיב "ואיש אשר יגע במשכבו" להקיש משכבו לו, הא כתיב "וכל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא", לחלק ולומר שאם יש למינו טהרה במקוה גם הוא נטמא, ואם אין למינו טהרה במקוה טהור. וכופת שאור שייחדה לשיבה טמאה מזדרס, כיון שיש במינו (בגידולי קרקע כגון כלי עץ) טהרה במקוה. תוד"ה לאפוקי. שיטת ר"ת (תוד"ה מפץ) דאיירי במפץ של שיפה ושל גמי, שהוא מקבל טומאה רק מדרבנן מלבד טומאת מזדרס, אבל פשוטי כלי עץ יש להם טהרה במקוה, "דכתיב **וַכֹּל** כלי עץ תתחטאו". ובד"ה והא הוסיפו התוס' שמה שהגמ' בב"ק לומדת טומאת מפץ לטומאת שבעה, איירי במפץ עץ שיש לו טהרה במקוה, דאי לאו הכי הוא טמא לעולם.

דיני כלאים בערוגה

איסור כלאים אינו מחמת התערבות יניקת ב' מינים יחד, שהרי אפי' בכלאי הכרם שזה דאורייתא מצינו שמוותר לשניים לסמוך ב' מינים לב' צידי גדר, וכ"ש שבכלאי זרעים שזה דרבנן (לרש"י, אבל לתוס' זה דאורייתא, ואפי' לר' יאשיה שמחייב רק בזרע חיטה שעורה וחרצן במפולת יד, היינו להתחייב משום כלאי הכרם, אבל משום כלאי זרעים מודה דחייב מותר, אלא האיסור הוא במה שהם נראים מעורבבים יחד. רש"י.

הגדון בסוגייתנו הוא כמה זרעים אפשר לזרוע בערוגה אחת בגודל ששה על ששה טפחים, בלא שיהיו כלאים זה בזה.

כמה סוגי זרעים אפשר לזרוע בערוגה אחת- ערוגה שהיא ו' על ו' טפחים, מותר לזרוע בה ה' זרעונים, ד' בארבע רוחות הערוגה (לרש"י) יכול למלא את כל הרוח עד סמוך לקרן, ולתוס' מותר לזרוע רק באמצע), וגרעין אחד באמצע, דכתיב **"כי כארץ תוציא (אחד) צמחה (עוד אחד) וכגנה זרועיה (עוד שתים, דלא כתיב זרעה) תצמיח (עוד אחד)"**, וקים להו לרבנן דבהכי לא ינקי מהדדי דשיעור יניקת כל זרע הוא טפח ומחצה (לרש"י ור"י שיעור זה כולל את מקום הזרע, ולר"ת המשנה מדברת באמה שוחקת, ולכן יש טפח וחצי ללא מקום הזרעים), ולכן צריך שיהיה בין האמצעי לצדדיים ג"ט, (שאף שצריך רק הכר שאינם מעורבבים, ואין איסור בהתערבות היניקה, מ"מ הכא ליכא הכירא בפחות משיעור יניקה). וכתבו התוס' (ד"ה וקים) שאין לזרוע זרע בכל פינה ועוד זרע באמצע כל צד ועוד אחד באמצע הערוגה, שיש בין זרע לזרע ג"ט, מפני שזה נראה ערוב, ועוד שבאופן זה יכול לזרוע רק זרע אחד מכל סוג, ועוד דיש לחוש שלא ידקדק לזרוע ממש באמצע, (ולכן לא העמידו בערוגה ו' על ו' שזרוע בה ה' זרעים בפניות ובאמצע).

פ"ה. ואפשר לסמוך על בקיאות זו של חכמים, דכתיב **"לא תסיג גבול רעך** (לזרוע סמוך לגבול ולהכחיש הקרקע של חבירו. וכתבו התוס' שאין לוקין בזריעת כלאים משום לאו זה, כיון דאיירי נמי בהשגת גבול ממש, ואין לוקין בלאו שניתן להשבון, ועוד דהוי לאו שבכללות) **אשר גבלו ראשונים**", וראשונים הם **"בני שעיר החורי יושב הארץ"**, שהיו בקיאים בישוב הארץ לומר ע"י ריח הארץ (חורי היינו ריח סרס התיבה ודרשה) מה ראוי לזרוע בכל מקום וממילא היו בקיאים בשיעור יניקה, (וי"א נקראים חורי, על שם שנעשו בני חורין מנכסיהם שלא הוצרכו לעבוד אדמתם מפני ש"ובני עשוי ירושם"). וחוי (מבני עשוי, ולא מז' עממין. תוס') נקראו כך על שם שהיו טועמים את הארץ לאיזה דבר היא ראויה כחויא – כנחש שמאכלו עפר.

לרב אסי שיעור הערוגה אינו כולל את גבוליה של הערוגה (-מקום סביב הערוגה שהולכים שם כדי להשקותה), ששיעורם פרסה של רגל, והיינו טפח דכתיב **"ההשקית ברגליך כגן הירק"** מה רגל טפח אף גבול הערוגה טפח. ואם הערוגה היתה כוללת את גבוליה, היה מותר לזרוע ה' זרעונים בד' על ד' טפחים, וההפרש בין האמצעי לכשנגדו היה רק ב' טפחים. וערוגה עם הגבולין בשיעור טפח, יש לה דין ערוגה לענין להתיר ראש תור הנכנס לה והיוצא ממנה. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה גבוליה) שאף שאין דין ראש תור בערוגה, היינו מערוגה לערוגה, אי נמי נ"מ למקח וממכר אם מכר ערוגה וגבוליה.

איך יכול לזרוע בערוגה כשיש עוד ערוגות סביבה-

שיטת שמואל שהערוגה שהמשנה התירה לזרוע בה ה' זרעים, יכולה להיות סמוכה לערוגות אחרות והיינו כשיש ביניהם ב' טפחים, שהרי גבול כל ערוגה הוא טפח, ואין זה נחשב שהערוגות מעורבות זה בזה, דאיירי שכל שורה נוטה לצד אחר, והיינו שלא יזרע בערוגה את כל הצדדים, אלא בכל צד של הערוגה יזרע רק שניים וחצי טפחים, ובערוגה הסמוכה יגרע שניים וחצי טפחים שאינם מקבילים למה שזרע בערוגה הארוגה, וכיון שיש הפרש טפח ביניהם מלבד שני טפחים של גבולי הערוגה, (שהרי לכל ערוגה יש גבול טפח), מותר.

ורב סובר שמתני' איירי בערוגה שאין סביבותיה עוד ערוגות, כמשום דאיירי בממלא את הקרנות והיינו שבשני צדדים מקבילים של הערוגה (כגון צפון ודרום) זרע זרעים לכל אורך הערוגה, ובשני הצדדים האחרים זרע רק באמצע, וא"כ אינו יכול לזרוע בערוגה סמוכה, מפני שלא יהיה אלא ב' טפחים בין זרע של ערוגה אחת לזרע של הערוגה הסמוכה לה, ואין לומר שיזרע בערוגות האחרות ולא באמצעית, והיינו שלא יזרע בקרנות של האמצעית, גזירה שמא ימלא את הקרנות של האמצעית, וכן יעשה בשאר הערוגות ונמצא שלא הרחיק מספיק בין הזרעים. (ושמואל לא חושש לזה). ואין כאן את ההתר של **"ראש תור"**, שמצינו שאם פינה משולשת של ירק משדה אחת נכנסת לתוך שדה אחרת מותר לזרוע בלי שיהיה רווח ביניהם, מפני שניכר שזה שייך לשדה אחרת, ובהתערבות היניקה אין איסור, דבערוגה אין התר זה אלא רק משדה גדולה לשדה גדולה או לערוגה, או מערוגה לשדה גדולה, אבל שתי ערוגות כיון שכל אחת היא קטנה הם נראות כערוגה אחת ואסור. ע"כ שיטת רש"י.

התוס' מבארים שרב מדבר באופן שמילא את כל צידי מזרח ומערב של הערוגה, ובצדדים צפון ודרום זרע גרעין אחד בכל צד, ולכן אם יזרע בערוגות הסמוכות לא יהיה ביניהם הפרש ג' טפחים. ואינו יכול לעשות עוד ערוגות, אפי' בסמוך לפניות הערוגה, מפני שאין בין הערוגות אלא ב' טפחים, (ואין לומר שיזרע רק בפניות הערוגה החיצונה, דיש לחוש שימלא את הקרנות). והגמ' שואלת שלא ימלא את הקרנות ועי"ז יוכל לזרוע עוד ערוגות מסביב, ובכך ירבה בערוגות, והגמ' מתרצת שחוששים שהוא כן ימלא את הקרנות. והגמ' שואלת שכיון שהערוגות שמסביב הם באלכסון כנגד קרן הערוגה האמצעית יהיה בזה היתר כמו בראש תור, והגמ' מתרצת שערוגה כיון שהיא קטנה אין בה התר ראש תור. ושמואל סובר שמותר לזרוע בערוגות מסביב אפי' אם ימלא את הקרנות, דס"ל שיש התר ראש תור בערוגה. והגמ' שואלת שכיון שהעלים למעלה מעורבים יש בזה משום כלאים, כדמצינו שהמביא את ענפי הגפן מעל התבואה הרי זה כלאים, והגמ' מתרצת שצריך לעשות שענפי ערוגה אחת יהיו לכיוון אחד מאשר ענפי הערוגה השניה.

פ"ה: הפקיע תלם אחד על פני כולה והיינו שקרע את הקרקע וזרע בה באמצע מצד לצד מאחד המינים שבצדדים או מין אחר, לרב ששת אין בזה ההתר דמתני' לזרוע בערוגה חמשה זרעונים, ולרב אסי מותר, ודווקא בשראכא זמורות ארוכות שמתערבות למעלה מותר רק בב' שורות, כדלהלן. והתוס' ביארו שחופר חריץ בעומק טפח סביבות הערוגה, והגדון הוא האם התלם הוא הכר ומותר לזרוע מסביב או לא.

התר ב' שורות- נטע בשדה קישואים דלועים ופול המצרי, ב' שורות מכל מין, אין בזה משום כלאים, אבל אם מכל מין יש רק שורה אחת אסור. לרש"י טעם ההתר מפני שכל מין ניכר לעצמו. והתוס' ביארו שקישואים ודלועים או דלועים ופול המצרי אינם כלאים זה בזה, כיון שהם ניכרים זה מזה, אבל קישואים הם כלאים בפול המצרי, ולכן צריך שתי שורות של דלועים באמצע כדי שיהיה הפסק בין הקישואים לפול המצרי, אבל שורה אחת לא מספיקה. ועל זה אומרת הגמ' שרק לגידולים גדולים וגסים צריך להפסיק ע"ב ב' שורות, ולא לזרעונים דקים.

הרוצה למלאות כל גינתו ירק, יחלק שדהו לערוגות ששה על ששה, וממלא בהם ממין אחד של זרע עיגול חמשה על חמשה שזה ניכר בפני עצמו, וממלא בקרנות חצי טפח מסביב לכל הערוגה בתוך הערוגה מה שירצה, מפני שכל אחד נראה בפני עצמו. לרב ינאי לא יזרע בין הערוגות בטפח שיש מסביב לכל ערוגה, דאם יזרע שם יש בזה ערוב, ולרב אשי אם היו ריבועי הערוגות זרועים שתי זרוע בין הערוגות ערב או איפכא. ומה ששינוי שמותר רק כטבלא מרובעת ומבואר שיעיגול אינו ערוגה, היינו לענין להתיר ראש תור היוצא ממנה, וס"ל שיש ראש תור בערוגה, אי נמי משדה לערוגה לכו"ע יש ראש תור. רש"י. והתוס' (ד"ה אמרו וד"ה והא) ביארו שצריך להניח רצועה של חצי טפח בתוך צידי הערוגה מסביב לכל הערוגה וגם בפניות, כדי שיהיה הפסק ג"ט לערוגה השניה (שהרי גבולי כל ערוגה זה טפח), וגם אינו זרוע מסביב לעיגול אלא רק בארבעת הפניות, באופן שיהיה הבדל של ג' טפחים בין קרן לקרן, וא"צ הפרש כלל בין העיגול לפניות, כיון שהעיגול הוי היכר. אמנם אם עושה עיגול בקטור פחות מה' טפחים, צריך להרחיק בינו לבין הפניות, דעיגול ד' אינו היכר מספיק.

תמצית ההלכה-

הלכות כלאים - הזרע שני מיני זרעים כאחד בארץ ישראל, או המנכש או המחפה, בקרקע או בעציץ נקוב, לוקה שנאמר "שדך לא תזרע כלאים". אין אסור משום כלאי זרעים אלא הזרעים הראויין למואלל אדם. יש מינין בזרעין שאותו מין יש לו הרבה צורות מפני שינוי מקומות והעבודה שעובדין הארץ ואינם כלאים זה בזה, ויש ב' מינים הדומים זה לזה, ומ"מ יש בהם משום כלאים, כמה מרחיקין בין שני מיני זרעים שהן כלאים זה עם זה כדי שיהיו נראים מובדלין זה מזה, אבל אם נראין שנזרעו בערבוביא הרי זה אסור. בזמן שיש בין שני המינין הרחקה הראויה להם כדי שלא יינקו זה מזה אין חוששין למראית העין, ובזמן שיראו מובדלים זה מזה אין חוששים ליניקתן אפילו זה הן הצד זה. שיעורין רבים יש בהרחקה הזאת הכל לפי גודל השדה הנזרעת ולפי רוב העליו והולקות. הולדת זרעים כלאים וכן המרכיב אילנות כלאים אף על פי שהוא לוקה הרי אלו מותרין באכילה ואפילו לזה שעבר וזרען שלא נאסר אלא זריעתן בלבד.

מיני ירקות שאין דרך בני אדם לזרוע מהם אלא מעט מעט כמו שבארנו מותר לזרוע מהם אפילו חמשה מינין בתוך ערוגה אחת שהיא ששה טפחים על ששה טפחים, והוא שזרע ארבעה מינין בארבע רוחות הערוגה ואחד באמצע, וירחיב בין מין ומין כמו טפח ומחצה (והראב"ד חולק על שיעור זה) כדי שלא יינקו זה מזה, אבל יותר על חמשה מינין לא יזרע אף על פי שמרחיק ביניהם לפי שמינין הרבה בערוגה הזו הרי הן נטועין בערבוביא. בד"א בערוגה שהיא בחורבה ואין שם זרע חוצה לה אבל ערוגה בין ערוגות אסור לזרוע בה חמשה מינין, א"כ הטה עלין שבערוגה זו לכאן ועלן שבערוגה שבצדה מכאן עד שיראו מובדלים או שעשה תלם בין כל ערוגה וערוגה. (רמב"ם הלכות כלאים).

פ"ו. מרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת, דאף ביום ג' מסוכן הוא. דכתיב "ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים".

תמצית ההלכה-

רחיצת הולד - כתב השו"ע שבזמן הגמ' אם לא היו רוחצים את הולד לפני ואחרי המילה וביום השלישי למילה היה מסתכן, אבל בזמננו לא נהגו לרחוץ את הולד כלל, ודינו לענין שבת כנרתיצה בכל אדם, כיון שהיום אין בזה סכנה. והרמ"א כתב שנהגים לרוחצו לפני המילה בחמין שהוחמו מאתמול, ואם נשפכו המים יכול לומר לנכרי להביא מים שחוממו עבור נכרי, אבל לא יאמר לו לחמם לו מים, ולאחר המילה ימתנו לרוחצו במוצאי שבת, אך אם יש לחוש לסכנה מותר לרוחצו ולחמם המים אפי' בעצמו, ככל חולה שיש בו סכנה. וכן אם יום השלישי למילה חל בשבת ורואים שיש צורך לרוחצו, מכינים חמין מבעוד יום ורוחצים אותו בהם בשבת, ואסור לחמם ע"י נכרי א"כ הרופא אמר שהוא צריך לזה. (סימן של"א).

סיכה ביום הכיפורים אסורה כשתיה, אע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר, דכתיב "ותבוא כמים בקרבן וכשמן בעצמותיו" מיקש סיכה לשתיה. ולא הוי ראייה גמורה כיון דה"מם בקרבן" הכונה לרחיצה ולא לשתיה. וצ"ע למה המשונה לא הביאה את הפסוק "ובשר יוון לא בא אל פי וסוך לא סכת" שהוא דרשה גמורה. תוד"ה אע"פ.

דין פולטת שכבת זרע,

וסדר ההפרשה קודם מתן תורה

פולטת שכבת זרע אחרי שכבר הסיחה ואינה ראויה שיווצר ממנה ולד, טהורה. שיעור הזמן שכבר אינה ראויה לולד נלמד ממה שמשנה רבינו הפריש את ישראל מנשיותיהם קודם מתן תורה שהיה בשבת, כדי שכולם יהיו טהורות, ונחלקו החכמים ממתן הפרישם, ובוזה תלוי דין פולטת, וכדלהלן.

עד מתי פולטת שכבת זרע טמאה - לרבי אלעזר בן עזריה פולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה, וכגון אם שימשה ביום ה', אף אם שימשה עם חשיכה, ופולטה בליל שבת, דליכא אלא ב' עונות שלימות, טהורה, דמקצת היום ככולו. לרבי ישמעאל לפעמים היא טמאה ד' עונות כגון אם שימשה ביום ד' עם חשיכה פליטה טמאה עד תחילת שבת, ולפעמים ה' כגון ששימשה בתחילת יום ד', ולפעמים ו' כגון ששימשה בתחילת ליל ד' בין השמשות, וס"ל שרק פולטת בד' טהורה, ומודה דמקצת היום ככולו. לר"ע אחר ה' עונות טהורה, ואם שימשה אחר מקצת עונה ראשונה טהורה

אחר מקצת עונה שישית. ולחכמים בעינין ו' עונות שלמות וס"ל כרבי יוסי שהפרישם ביום רביעי, ובהשכמה כר"ע, ואותן שטבלו בליל שבת ופלטו לאחר טבילה הוצרכו לטבול בשבת שחרית, ומשום כך לא ניתנה תורה עד הבוקר.

מקור דין זה הוא ממה שהפריש משה את ישראל לשלשת ימים אל תגשו אל אשה. רבב"ע סובר כרבנן שהפרישם בחמישי ויש ששימשו בו ביום, ומבואר שגם אם שימשה ביום חמישי ותפלוט בליל שבת לאחר הטבילה, היא טהורה. רבי ישמעאל סובר כרבי יוסי שהפרישם ברביעי ויש ששימשו בו ביום ונמצא שעד ליל שבת יש רק ד' עונות שלימות, לפי שלא הקפידה תורה אלא על הימים. ור"ע סובר כרבי יוסי שהפרישם ברביעי, וס"ל כרב אדא בר אבהה שמשעה לעולם עלה בהשכמה דכתיב "וישכם משה בבוקר ויעל אל הר סיני", וכן ירד בהשכמה דכתיב "לך רד ועלית" מיקש ירידה לעליה, וממה שהוצרך משה להפרישם בהשכמה למד ר"ע שהתורה מקפידה על ה' עונות שלימות, ולא על ימים דנימא מקצת היום ככולו. ואף שישיראל קדושים הם ואין משמשים מיטותיהם ביום, דכתיב "בוזה דרכי ימות" דצריך צניעות שלא יסתכלו, (ועוד דכתיב "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". תוד"ה ישראל), מ"מ בבית אפל מותר לשמש ביום, ותלמיד חכם שהוא צנוע ולא יסתכל מותר אף ביום אם מאפיל בטליתו, ולכן היה צריך להפרישם בהשכמה. והכמים סוברים שהפרישם ברביעי בהשכמה, וס"ל שאותן שטבלו בליל שבת אם פלטו לאחר טבילה היו טובלות בשבת שחרית, ולכן התורה ניתנה בבוקר.

ותבתו התוס' (ד"ה מנין) שאע"פ שהתורה לא הקפידה על טומאות שהיו לפני נתינתה, כגון זב ומצורע ובעול נדה, מ"מ על טומאת קרי הקפידה תורה, מפני שהתורה ניתנה באימה ויראה, ובעל קרי אינו באימה ויראה, דמחמת קלות ראש הוא בא.

פ"ו: מתי טבלו לפני מתן תורה - לדעת כל התנאים אם היו פולטות בערב שבת היו טובלות בליל שבת, שראויה התורה לינתן לטבולי יום, דלא הקפידה תורה על הערב שמש אלא לענין קדשים, אולם טבלו מבעוד יום ולא פלטו. ובאמת לר"ע שהפרישם ברביעי בשבת בהשכמה, (וה"ה הראב"ע ורבי ישמעאל אין ראייה שצריך עוד עונה. תוד"ה ולטיבלו בניי שימשי), היו ראויים לטבול בבין השמשות (-ליל שבת נקרא בין השמשות) ולקבל את התורה בבין השמשות, אולם הכתוב אומר "לא מראש בסתר ד'ברתי במקום ארץ חושך". ומה שהפרישם משה בהשכמה, אף שאם היה מפרישם בערב היה ה' עונות עד הבוקר של שבת, ואף אם פלטו בליל שבת ונטמאו יכלו לטבול שהרי בעל קרי יכול לטבול באותו יום שנטמא, ואח"כ לקבל את התורה, לא טבלו בשבת בבוקר כדי שלא יהיו הללו הולכים לטבילה והללו לקבל תורה, ואם היו מאחרים את מתן תורה, היו מתבטלים מתורה. תוד"ה אמר.

שכבת זרע שפירשה מן האיש על הבגד טמאה לעולם כל זמן שהיא לחה, דיבשה לא חזיא להזריע. שיטת ר"ח ור"ת (תוד"ה אבל) דאיירי הכא בזכר שנרבע ופלט זרע, דומיא דאשה, דזכר שראה קרי יש משנה מפורשת שטמא לח ולא יבש, ואינו מימרא של רב חסדא.

רב פפא מסתפק בשכבת זרע של ישראל (דשכבת זרע של נכרי אינה מטמאה) במעני נכרית, אם רק ישראל שדואגים לקיום המצוות חביל גופייהו דמתוך הדאגה מתחממים דכתיב "חם ליבי בקרבי", והשכבת זרע מסרחת בג' ימים, אבל נכרים לא, או שגם נכרים חביל גופייהו מפני שהם אוכלים שפצים ורמשים. ואת"ל שנכרים חביל גופייהו, יש להסתפק מה הדין בשכבת זרע של ישראל במעני בהמה, האם רק באשה שיש לה פרודזור ולא שולט שם אויר והיא מתחממת ומסרחת, או שגם בבהמה שאין לה פרודזור מסרחת, תיקון.

סדר ימי יציאת מצרים מתן תורה וכו'

כתיב (שמות י"ט) "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני", בהמשך מספרת התורה כמה דברים שהקב"ה אמר למשה לומר לישראל,

וביניהם מצות פרישה מן האשה כהכנה למתן תורה, ואח"כ היה מתן תורה. ונחלקו רבי יוסי וחכמים באיזה יום בשבוע הגיעו בני ישראל למדבר סיני, ובאיזה תאריך בחודש ניתנה תורה, וכדלהלן. עוד מבארת הגמ' באיזה ימים היו שחיטת הפסח, יציאת מצרים, הגעתם למדבר סין ותחילת ירידת המן, וכו'.

לכו"ע בראש חודש הגיעו למדבר סיני, דילפינן גז"ש "ביום הזה באו מדבר סיני" מ"החודש הזה לכם".

לכו"ע בשבת ניתנה תורה, דילפינן גז"ש דהא דכתיב "זכור את יום השבת לקדשו" נאמר ביום השבת עצמו כמו "זכור את היום הזה".

פ"ז. לרבי יוסי ראש חודש היה ביום ראשון, ולא אמר להם כלום באותו יום מפני חולשת הדרך. ובשני בשבת השכים משה ועלה, וירד לערב ואמר לישראל "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וכו' אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל", דכתיב "ויבוא משה ויקרא לזקני העם וכו' ". בשלישי השכים ועלה "וישב משה את דברי העם אל ד'", נאמר לו "הנה אנוכי בא אליך בישב הענן וכו' ", ומצות הגבלה אע"פ שהיא כתובה אחר מצות פרישה קודם לכן נאמרה, ולערב ירד ואמר להם מצות הגבלה (לרבי יוסי ברבי יהודה, ולרבי בתחילה פירש להם עונשה של תורה, דכתיב "וישב משה" דברים שמשבבים דעתו של אדם.

ואח"כ פירש מתן שכרה, דכתיב "ויגד משה" דברים שמושכים ליבו של אדם כדברי אגדה. וי"א שבתחילה פירש מתן שכרה ואח"כ עונשה, "וישב" היינו דברים שמשבבים ליבו של אדם, ו"ויגד" היינו דברים קשים כגידים). ברביעי בשבת השכים ועלה ואמר שקיבלו עליהם מצות הגבלה, ונאמרה לו מצות פרישה, וירד והפרישם מן האשה, ואף שהקב"ה אמר "וקידשתם היום ומחר" וכתב נמי "היו נכונים ליום השלישי", הוסיף משה מדעתו עוד יום אחד ואמר "היו נכונים לשלשת ימים", דדריש "היום ומחר" מה למחר לילו עימו אף היום לילו עימו, וכיון שהלילה הזה כבר עבר, שמע מינה שצריך להפרישם ב' ימים מלבד אותו יום, והסכים עמו הקב"ה, שהרי לא שרתה שכינה עד הבוקר של שבת, והא דכתיב "ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר" היינו שלישי לימים שלימים שילוף עמם. (ושבו לא עלה עד קבלת הדברות, בחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן, בשישי לא היה לו פנאי משום טורח שבת. פ"ח.). והתורה ניתנה בשבת בז' סיון.

וכן פירש מדעתו מן האשה לגמרי אחרי מתן תורה, כיון שהשכינה היתה מדברת עימו בכל שעה ללא קביעת זמן, ואם ישראל שדיברה השכינה עימם שעה אחת בזמן קבוע צריכים פרישה, ק"ו שהוא עצמו צריך פרישה בכל שעה, ואם ישראל הוצרכו לפרוש משום חשש פליטה שהיא קלה, ק"ו משה שיש צד שתדבר עימו שכינה ויש חשש קרי שהוא חמור, כ"ש שיש לו לפרוש. (תוד"ה וקבע). ואינו ק"ו גמור, דשאני התם משום עשרת הדברות. (תוד"ה ומה ישראל). והסכים עמו הקב"ה, דכתיב "לך אמור לכם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי", וי"א מדכתיב "פה אל פה אדבר בו". ואין לומר שפרש מחמת ציווי הקב"ה ולא מדעתו, דא"כ על מה נתרעמו עליו אמרן ומרים, ובהכרח מעצמו פרש, ואף שהסכים עימו הקב"ה אמרו שאם לא היה פורש מדעתו לא היה הקב"ה אומר לו לפרוש, דבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, שהרי להם לא אמר לפרוש. והא דמבואר שרק אחרי זמן רב נודע להם דבר זה, היינו שאז נודע להם שפירש מעצמו, אבל כבר לפני כן ידעו שאמרו לו הקב"ה "ואתה פה עמוד עמדי". תוד"ה ואתה.

וכן שיבר את הלוחות מדעתו, אמר אם פסח שהוא אחד מותר"ג מצוות אמרה תורה "כל בן נכר (-מומר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים) לא יאכל בו", כאן שזה כל התורה תלויה בלוחות הללו וישראל מומרים על אחת כמה וכמה. ואינו ק"ו גמור, דכאן י"ל שיתנו להם את התורה כדי להחזירם בתשובה. (תוד"ה ומה פסח). והסכים עמו הקב"ה, דכתיב "אשר שיברת" ישר כוחך ששיברת.

לרבנן ראש חודש היה בשני בשבת, ולא אמר להם כלום באותו יום מפני חולשת הדרך, ובשני אמר להם "ואתם תהיו לי", וברביעי אמר מצות הגבלה, ובחמישי פרשו מן האשה, והתורה ניתנה בשבת בו' סיון. (והא דדרש ההוא גלילאה בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי תורה נביאים וכתובים, לעם תליתאי כהנים ליום וישראלים, על ידי תליתאי משה שהוא שלישי לבטן אחרי מרים ואהרן, ביום תליתאי לפרישה, היינו כרבנן. פ"ח.).

המגן אברהם מקשה אך אומרים בשבועות יום מתן תורתנו, והרי קיימא לן כרבי יוסי דאמר בז' בסיון נתנה תורה, דהא קי"ל (יו"ד קצ"ו) שצריך לפרוש ו' עונות. ותי' שהספא משנה כתב שהרמב"ם פוסק כחכמים, וא"כ י"ל שמנהגו הוא על פי הרמב"ם, וחייב פרישת ו' עונות הוא לחומר. עוד הקשה המ"א שכיין שיצאו ממצרים ביום ה' והתורה ניתנה בשבת, א"כ התורה ניתנה ביום ג' לא ליציאת מצרים. ויש בזה כמה תירוצים: א' חג השבועות תלוי ביום ה' לספירת העומר ולא במתן תורה, אך כיון שבזמננו זה תמיד יוצא ביום מתן תורה אומרים יום מתן תורתנו. ב' כיון שהקב"ה רצה לתת את התורה בו' סיון ומשה הוסיף יום אחד מדעתו, א"כ הזמן הראוי לניתנה הוא בו' סיון.

פ"ז: יום היציאה ממרה להר סיני - במרה דכתיב "שם שם לו חק משפט" נצטוו על השבת דכתיב "כאשר ציווך ד' אלוקיך", ואין לומר שהכונה להא דכתיב בפרשת מן "את אשר תאפו אפו וכו'", דבכבוד אב ואם כתיב נמי "כאך ציווך" ומסתמא כמו שעל כבוד אב ואם נצטוו במרה, ה"ה על השבת. (תוד"ה כאשר). לרבא עדיין לא נצטוו על התחומין, ונסעו בשבת יותר מאלפים אמה (כך ביאר רש"י. אבל התוס' ד"ה אחתומין) כתבו דאינו רק לר"ע דס"ל תחומין דאורייתא, אלא כיון שהוצרכו להוליד עמהם כל אשר להם, א"כ היה בזה משום הוצאה בשבת, והמחלוקת היא מתי נאסרו בהוצאה בשבת). ממרה להר סיני, והגיעו בראשון. ולרב אחא בר יעקב נצטוו במרה אף על התחומין, ויצאו בראשון והגיעו באותו היום.

סדר הימים מיציאת ממצרים עד הגעתם למדבר סיני, לרבי יוסי ולרבנן - ב"ד ניסן שחטו ישראל את הפסח, ובליל ט"ו לקו הבכורות, ובט"ו יצאו ממצרים. והנה מבואר בבבביתא שט"ו חל באותה שנה בחמישי בשבת, (ונמצא ש' ניסן שאז לקחו פסחיהן חל בשבת, ולכן קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס גדול, ששאלום הבכורות למה הם עושים כך, ואמרו להם שד' יהרוג את הבכורות, וכיון שלא הסכימו אבותיהם ופרעה לשלח את ישראל עשו הבכורות מלחמה והרגו מהם הרבה. תוד"ה ואותו), וחודש ניסן תמיד מלא, וממילא ר"ח אייר חל בשבת. בני ישראל הגיעו "אל מדבר סין וכו' בחמשה עשר יום לחודש השני", ואותו יום היה שבת שהרי אז נתרעמו ישראל על הרעב, והבטיחם שירד להם מן למחרת דכתיב "ובוקר וראיתם את כבוד ד'", ותחילת ירידת המן היתה ביום ראשון דכתיב "ששת ימים תלקטוהו", ואף שמשנה אמר זאת כשירד להם לחם משנה, מ"מ זה נאמר לו בשבת והוא שכח לומר זאת לישראל. (תוד"ה וכתבי). ולפי זה אם אייר היה חסר כפי הסדר הרגיל בכל שנה יוצא שר"ח סיון היה באחד בשבת, כרבי יוסי, ולרבנן צ"ל שבאותה שנה עיברו את חודש אייר. ובסדר עולם איתא שיציאת מצרים היתה בערב בשבת, והיינו כרבנן.

ר"ח ניסן בשנה השניה ליציאת ממצרים - כתיב "ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן", ואיתא בבבביתא שאותו היום היה ראשון לי' דברים מלבד הקמת המשכן שהיתה באותו יום, אי נמי כיון שכל ז' ימי המילואים היה משה מקימו ומפרקו אינו נחשב ראשון לענין זה. (תוד"ה עשר). והם בריאת העולם שהיתה ביום ראשון, קרבנות הנשיאים לחנוכת הבית, עבודת הכהנים ועד אז עבדו הבכורות, עבודה של קרבנות הציבור הקבועים, ירידת האש למזבח, אכילת קדשים במחיצה ולא בכל מקום, (ובת"כ מונה במקום זה את שחיטת צפון. תוד"ה ראשון), השראת השכינה בישראל, ברכת ישראל ע"י הכהנים, איסור הקרבת קרבנות בבמות שהרי אפשר להביאם לאהל מועד, וראשון לחדשים. ולפי זה

באופן הרגיל שכל שנה יש הפרש ד' ימים (שכל מועד חל ד' ימים בשבוע מאוחר יותר משנה שעברה, ובשנה מעוברת ה' ימים דס"ל שעושים את שני האדרים חסרים), נמצא שאם ר"ח ניסן בשנה השניה חל ביום ראשון, הרי בשנה הראשונה חל ר"ח אייר בערב שבת ור"ח סיון בשבת. וצ"ל לרבי יוסי שבאותה שנה היו ז' חודשים חסרים וממילא הפסח בשנה השניה היה רק ג' ימים אחרי זה שבשנה הראשונה, ורבי יוסי חולק על הסברים שאין מעברים ואין מחסרים שום חודש אפילו לצורך, ולרבנן היו ח' חודשים חסרים, וכתבו התוס' (ד"ה לרבנן) שבאמת לרבנן היו ז' חסרים, ועוד יום התווסף ע"י שעברו את אייר, ונקט ח' אגב ז' דרבי יוסי.

מתן תורה

פ"ח: כפה הקב"ה על ישראל את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. ואף שכבר הקדימו נעשה לנשמע, הכפיה היתה שמא יחזרו בהם כשיראו את האש הגדולה. (תוד"ה כפה). ומכאן מודעה רבה לאורייתא - שאם יתבעו ישראל על קיום התורה יוכלו לטעון שבאונס קיבלוה, ובימי אחשוורוש קיבלוה ברצון מאהבת הנס שנעשה להם. אבל מה שקיבלו עליהם את התורה בהר גריזים והר עיבל, כיון שזה היה על פי הדיבור הרי זה כבעל כרחם. ומה שכתב עמהם ברית יהושע, לא קיבלו שם אלא שלא לעבוד עבודה זרה. תוד"ה מודעה.

התנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים את התורה אתם מתקיימים, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, דכתיב "יום ה' תשישי", וזה הכונה "ארץ יראה ושקטה" שבתחילה יראה ולבסוף שקטה.

הקדמת נעשה לנשמע - בשעה שהקדימו נעשה לנשמע יצאה בת קול ואמרה מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו, ונמשלו ישראל לתפוח שפריו קודם לעליו (והיינו אתרוג, שהוא דר באילן משנה לשנה, וממילא הפרי של אשתקד קודם לעלים של שנה זו. תוד"ה פרי). ואף ישראל הקדימו נעשה לנשמע. (רבא הוה מעיין בשמעתא, ומיעך אצבעותיו וירד מהם דם, ואמר לו הצדוקי שכבר קבלת התורה היתה פזיזות לקבל על עצמם בלי לשמוע מה יקבלו, ואמר לו רבא שעל זה נאמר "תומת ישרים תנחם" שישאל הלכו בתמימות וסמכו שהקב"ה לא יתן להם דבר שלא יוכלו לעמוד בו, ועליכם נאמר "וסלף בוגדים ידם"). ובאותה שעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא מלאכי השרת וקשרו לכל אחד שני כתרים, (וכיון שחטאו ישראל באו ק"כ ריבוא מלאכים ופירקום, (שלא היה למלאך אחד כח להסיר אלא כתר אחד, דמידה טובה מרובה. תוד"ה ירדו), ומשה נטל את כולם וכיון שהיו כתרים של הוד, לכן קרן עור פניו. (תוד"ה שני). ועתיד הקב"ה להחזירם לנו).

פ"ח: על הקבלה נאמר ליבבתי באחד מעיניך, ועל הקיום בשתי עיניים.

חטא העגל - עלובה (הצופה) כלה שמזנה בתוך חופתה שעשו את העגל בסיני, דכתיב "עד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו" (-עזב ריחו הטוב לאחרים), ומ"מ יש בזה חביבות דכתיב נתן ולא כתיב הסרית. וכתוב "צרור המור דודי לי בין שדי ילין" שאע"פ שדודי מיצר ומימור לי, מ"מ השרה שכנינו בתוכי במשכן ששני בדי הארון היו בולטים בפרוכת ונראים כשני שדים. והקב"ה מכפר על עוון העגל, דכתיב "אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי" מי שהכל שלו מכפר לי על עוון הגדי (שהעגל הוא מין בהמה, אי נמי לשון ע"ז מלשון "עורכים לגד שלחן") שכרמתי (לשון אסיפה להתאוות להרבה אלוהות).

הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים עושים מאהבה ושומחים ביסורים, עליהם הכתוב אומר "ואוהבו כצאת השמש בגבורתו".

ד"ת יש בהם להמית ולהחיות, למיימינים (-עוסקים בכל כוחם וטרודים לדעת טוהה) סם חיים, למשמאילים סם המות.

כל דיבור שיצא מפי הקב"ה - א' נחלק לשבעים לשון, דכתיב "וכפטיש יפוצץ סלע", שהסלע מתחלק ע"י הכפטיש לכמה חלקים. רש"י. ולר"ת הכונה לסלע קשה שאם מכים עליו בכפטיש הפטיש מתחלק לכמה חלקים. ב' היו קושרים לכל דיבור ב' כתרים, שהיה הדיבור דבר ממשי ונראה, כדכתיב "רואים את הקולות". ג' נתמלא כל העולם בשמים (והרוח היתה מעבירה אותם לפני הדיבור הבא). ד' יצאה נשמתם של ישראל, והביא הקב"ה טל של תחית המתים והחיה אותם. ה' חזרו אלו הקרובים לדיבור לאחוריהם עד סוף מחנה ישראל שהוא י"ב מיל, והיו מלאכי השרת מזדדים אותם מסייעים להם להתקרב לאט לאט.

המלאכים טענו לקב"ה שלא יתן את החמודה הגנוזה תתקע"ד דורות לפני בריאת העולם (שהתורה קדמה לעולם אלפים שנה, והקב"ה נתן את התורה אחרי כ"ו דורות מבריאת העולם, וכתוב "דבר צוה לאלף דור" שהתורה תינתן אחרי אלף דורות, ונמצא שלפני בריאת העולם היו תתקע"ד דורות), לבשר ודם, ואמר הקב"ה למשה שיענה להם, ואחז משה בכסא הכבוד ואמר להם שמצוות התורה לא שייכים להם, והודו לו ונעשו אוהביו ונתנו לו דבר, ואף מלאך המות מסר לו את הקטורת להקטיר מחתות קטורת בשעת מגיפה ולעמוד בין המתים ובין החיים, ובזה לעצור את המגיפה.

תמצית ההלכה

ליל שבועות - חסידים הראשונים היו נעורים כל הלילה ועוסקים בתורה, וכבר נהגו רוב הלומדים לעשות כך, וכתב האר"י שמי שעושה כך מובטח לו שישלים שנתו ולא יאירע לו כל נזק, וכתב המ"א שהטעם הוא מפני שבמתן תורה היו ישראל ישינים והוצרך הקב"ה להעירם, ואנו צריכים לתקן את זה. והנעור כל הלילה לא יברך על נטילת ידים בבוקר אלא אחרי שיעשה צרכיו לפני התפילה, ויברך אז גם אשר יצר. ולא יברך על הטלית קטן אלא יכין לפטורה בברכת הטלית גדול. ונחלקו הפוסקים אם יכול לברך אלוקי נשמה והמעביר שינה, ויראה לצאת מאחר, ואם ישן ס' נשימות יכול לברכם לכו"ע. ולענין ברכות התורה, כשלומד בלילה א"צ לברך כל זמן שלא ישן, אף אם לא למד ביום. ואם ישן שינת קבע על מיטתו אף בתחילת הלילה הוי הפסק. ונחלקו האחרונים אם יברך בבוקר, וספק ברכות להקל, ועדיף שישמע מאחר שיכין להוציאו והוא יכוון לצאת, ויאמר אח"כ כמה פסוקים. או שיכוון לצאת באהבה רבה וילמד מיד אחר התפילה. וכתב רעק"א שאם ישן שינת קבע על מיטתו ביום לכו"ע צריך לברך בבוקר, אם לא למד מיד אחרי מעריב. (סימנים מ"ז ומ"ז ותצ"ד).

חדש במבחני "לדעת" של הדרה היומי, מדור "לדעת חכמה" עם שאלות מקיפות יותר על החומר הנלמד. חלוקת דפי המבחנים במוקדי ההפצה. עניית התשובות, וכן רשימת נקודות הפצת המבחנים והסיכומים, בטלפון 0737289669.

ניתן להשיג את גליונות תמצית ואת מבחני "לדעת" על הדרה היומי, וכן את גליונות תמצית משנה ברורה או קנין חכמה, במייל A0527692282@gmail.com או בנקודות ההפצה. ניתן לשמוע את רשימת נקודות ההפצה בטלפון הנ"ל שלוחה 4.

ניתן להשיג את ד' חלקי תמצית הש"ס על כל הש"ס בחלק מחנויות הספרים, וכן ניתן לקבלם במשלוח עד הבית במחיר 90 ₪ בלבד בטלפון 0537125663.

ניתן לתרום ב"נדריים פלוס" עבור "תמצית".

סיכום חודשי, שבת נ"ט - פ"ח

הלכות שבת

אלו מלאכות אסורות בשבת - המושגה (ע"ג). מפרטת את רשימת הל"ט מלאכות האסורות בשבת מדאורייתא, ולמלאכות אלו יש תולדות, שגם הם אסורים מדאורייתא. ואלו הן: זורע - הזומר או נוטע או מבריק או מרכיב חיב משום זורע. (ע"ג). המוריד עצוץ נקוב מיתדות לקרקע חיב משום זורע. (פ"א). חורש - החופר והחורץ חיב משום חורש. קוצר - הנוצר והגודר וכדו' חיב משום קוצר. (ע"ג). עציץ נקוב שנטלו מהקרקע והניחו ע"ג יתדות, חיב משום קוצר. (פ"א). מעמר - לאביי אין חיב מעמר אלא בגידולי קרקע, ורביא מחייב (באוסף מלח ממקום אסיפתו). (ע"ג). דש - המנפץ פשתן מהגבעולים והמנפץ צמר גפן חיב משום דש. (ע"ג). לרבנן אין דישה אלא בגידולי קרקע, ולר"י אף הצד לחזון ומוציא את דמו חיב משום דש. (ע"ה). הזורה - בורר - היו לפניו מיני אוכלין, מבואר בברייתא שיש אופן שמוטר לבורר, ויש אופן שפטור אבל אסור ויש אופן שחייב חטאת. ויש בזה כמה ביאורים: א' מותר לבורר לבו ביום. ב' מותר לבורר פחות מכשיעור. ג' מותר לבורר ביד, ובשינוי פטור אבל אסור ובכדרך חיב חטאת. ד' אוכל מתוך פסולת מותר. ה' מותר לבורר ולאכול לאלתר. (ע"ד). טוחן - החותך סילקא או עצים דק דק חיב משום טוחן, (ואם מקפיד על המידה חיב משום מחתך). מרקד - חיבו כבורר זורה, ונמנה בפני עצמו כיון שהיה במשכן. לש. אופה - אף שבמשכן היה מבשל נקט אופה משום סידורא דפת. גוזז. מלבן. מנפץ. תופר - שיעורו שני תפירות, ואינו חיב אא"כ קשרם, דא"כ אינו מתקיים. (ע"ד). קורע - חיב רק בקורע ע"מ לתפור שני תפירות. צד. שוחט. מפשיט. מולח. מעבד. מולח ומעבד הם אותה מלאכה, ובמקום אחת מהם מונים שרטוט. (ע"ה). לרבי אין יובד באוכלין, ולרבה בר בר הונא אף המולח בשר בהרבה מילוח כדי לקחות לדרך חיב משום מעבד. (ע"ה). מנחק - השף בין העמודים, והממרח רטיה, חיב משום מנחק. (ע"ה). מחתך - החותך עור או עצים וכדו' ומקפיד על מידת החיתוך, חיב משום מחתך. כותב - שיעורו שתי אותיות, ואם כתב אות אחת בגודל ב' אותיות פטור. מוחק - חיבו רק במוחק ע"מ לכתוב שתי אותיות, ואפי' מוחק אות אחת גדולה כדי לכתוב במקומה שתי אותיות חיב. (ע"ה). בונה. סותר (אינו חיב אלא בסותר ע"מ לבנות. תוס' ע"ג). מכבה. מבעיר. מכה בפטיש - כל דבר שהוא גמר מלאכה, כגון מיתות אבן, עשית צורה בכלי, זה בכלל מכה בפטיש. (ע"ה). מוציא משרות לרשות.

מלאכות שיש מחלוקת משום מה חיב - הטוהה צמר ע"ג בהמה, לריו"ח חיב משום גוזז מנפץ וטווה, ולרב כהנא פטור כיון שאינו כדרך המלאכה. (ע"ד). שוחט חיב משום נטילת נשמה, ולרב חיב גם משום צובע כיון דניחא ליה בצביעה כדי שירצו לקנות את הבהמה. (ע"ה).

כללים בל"ט מלאכות - העושה מלאכה שלא כדרך עשייתה, פטור. החופר גומא או נוטל גבשושית, בבית חיב משום בונה, ובשדה חיב משום חורש. מלאכה שאינה צריכה לגופה, לרבי יהודה חיב ולר"ש פטור. מקלקל פטור אף לרבי יהודה. העושה מלאכה שיש בה שני תועלויות שונות, כגון הזומר גפן כדי להצמיחה והוא צריך את העצים שחותך, חיב שתיים.

דיני שבת - המהלך בדרך ואינו יודע מתי שבת, מקדש ומבדיל ביום השביעי (וי"א למחרת היום שנוזכר), ובכל יום עושה מלאכות המוכרחות לאותו יום, ואם יודע לפני כמה ימים יצא יכול לעשות מלאכה ביום השמיני וכדו' מאז שיצא, אבל לא ביום התשיעי. (ס"ט). מתעסק - אם נתכוין להגביה תלוש וחתך מחובר בשבת פטור, דכתיב "אשר חטא בה", ואם נתכוין לחתוך תלוש וחתך מחובר, או לזרוק ב' אמות ברה"ר וזרק ד', וכדו', לאביי חיב מפני שנתכוין למעשה זה, ולרביא פטור כיון שלא נתכוין למעשה האסור. אמנם המאכל חלב וסבור שהוא שומן או חלב חיב אפי' לרביא, דמתעסק בחלבים ועריות חיב שכן נהגה. (ע"ג). מותר לטלטל אבנים בחצר ואף להעלותם לגג לצורך קינוח בית הכסא, ואין בזה משום מוקצה או משום טירחא בשבת, דגדול כבוד הבריות. אסור להפנות בשבת בשדה ניר, שמא יניח צרור שקינח בו בתוך גומא ויתחייב משום חורש. צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו בשבת, ואין לחוש שיתלוש, דלהלכה דבר שאין מתכוין מותר. (פ"א).

היו לפניו צרור וחרס, נחלקו רב הונא ורב חסדא במה עדיף לקנח (צרור הוא מוקצה וחרס יש סכנה), וכן יש מחלוקת אם עדיף בצרור או בעשבים. (פ"ב). מרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת. (פ"א).

חילוקי ידיעות וכללי שגגות לחיוב קרבן - העושה כמה מלאכות בכמה שבתות, אם לא ידע מעולם מענין שבת כלל (תינוק שנשבה לבין הנכרים) לרב ושמואל חיב חטאת אחת, ולריו"ח ור"ל פטור, והיינו כחכמים ששייך בזה חיוב חטאת, אבל למונבז אין חיוב חטאת אם לא היתה ידיעה בתחילה. ואם ידע ושכח לכו"ע חיב חטאת אחת. ואם הוא ידע מאיסור מלאכה בשבת אבל שכח בכמה שבתות שהיום שבת ולא נודע לו שחטא (שגגת שבת וזדון מלאכות), חיב על כל שבת ושבת. ואם הוא יודע שהיום שבת ואינו יודע שמלאכות אלו אסורות (זדון שבת ושגגת מלאכות), חיב על כל אב מלאכה ומלאכה אפי' אם עשה הרבה אבות באותה שבת, (וכן הדין בשאר איסורים שאם עשה כמה איסורים בהעלם אחד חיב חטאת על כל איסור), ועל אותו אב מלאכה או תולדותיו חיב חטאת אחת אפי' בעשאו בשבתות הרבה. (ס"ז: ס"ח). ואם לא ידע לא שהיום שבת ולא שהמלאכות אסורות, חיב חטאת אחת. (ע). מי שידע שהדבר אסור ולא ידע שחייבים עליו חטאת, למונבז דינו כשוגג, ולרבנן דינו כמזיד, ואם ידע מהלאו ולא מהכרת, לריו"ח חשיב שוגג (מלבד בשבועת ביטוי שאין בה כרת, וכן בחיוב חומש בור שאכל תרומה, לאביי, ולרביא מיתה במקום כרת עומדת), ולר"ל רק אם לא ידע מהלאו הוא שוגג, ולדבריו חיב חטאת בזדון שבת ושגגת מלאכות שייך אם ידע מאיסור תחומין לר"ע שתחומין דאורייתא. (ס"ט). הקוצר וטוחן באופן המחייבו רק חטאת אחת (שגגת שבת וזדון מלאכות) ובאותה העלם קצר וטוחן באופן המחייבו ב' חטאות (זדון שבת ושגגת מלאכות), ונודע לו על הראשונות, מביא עליהם קרבן אחד, ואם נודע לו על השניות די לו בחטאת הראשונה, משום גרייה, אבל היכא שצריך להגיע לגרייה דגרייה (שנודע לו על הקצירה השניה והפריש עליה קרבן, ואח"כ נודע לו על השאר, הקצירה והטחינה הראשונות נחשבים גרייה, והטחינה השניה צריכה גרייה דגרייה), לאביי נגררת ולרביא אינה נגררת, ולרב אסי שגגת שבת ושגגת מלאכה אינו מצטרפות לחטאת אחת. דעת רבי יהושע שתמחוין (שני סוגי תבשיל) מחלקים לחיב ב' חטאות, וי"א שלדבריו גם לקולא אין ב' חצאי זיתים מצטרפים בב' תמחוין. (ע"א). העושה עבירה אחת ב' פעמים בהעלם אחד, ונודע לו על אחד מהם ואח"כ על השני, אם אחרי הידיעה הראשונה הקריב כבר את הקרבן, צריך להקריב קרבן נוסף בשביל השני, ואם עדיין לא הפריש לריו"ח ידיעות מחלוקת וצריך להביא עוד קרבן, ולר"ל אין הידיעות מחלוקת, ואם כבר הפריש אבל לא הקריב, הגמ' זנה מה הדין בזה לפי ר"ל. (ע"א).

מלאכת הוצאה

שיעורי החיוב במלאכת הוצאה - הגמ' מדף ע"ה: עד דף פ"ב. וכן מפ"ט: עד צ: מפרטת מהם שיעורי הוצאה בהרבה דברים, וא"א לפורטם כי רבים הם, ונביא להלן מכללי שיעורי הוצאה. דבר שאינו כשר להצניע כגון עצי אשירה, אין חיבים בו משום הוצאה, דם נדה יש מחלוקת אם חיבים עליו, והמחלוקת היא אם מצניעים אותו לצורך חתול או לא. והמוציא בסתמא אינו חיב אלא שיעור החשוב לרוב בני אדם, אמנם המצניע חיב לצורך מסוים הוא עצמו חיב אף אם זה פחות מהשיעור לרוב בני אדם. ר"ש סובר שכל השיעורים שנאמרו הם רק שמי שרגיל להצניע שיעור זה חיב, אבל שאר בני אדם אינם חיבים אלא בהוצאת רביעית. ורשב"א סובר שאף דבר שאינו כשר להצניע ואין מצניעים כמוהו והוכשר לאחד להצניע, גם אחרים חיבים עליו. (ע"ה). מאכל בהמה שיעורו כפי האוכל הראוי לבהמה שאוכלת מאכל זה, ומאכל שיש בהמה שאוכלת ממנו שיעורו יותר קטן אך זו אכילה שיש הדחק, נחלקו ריו"ח ור"ל אם שמה אכילה והיחייב על הוצאה לצורך זה, או לא. שני דברים ששיעורם שוה, מצטרפים זה עם זה, ומאכלים שאין שיעורם שוה, והם ראויים להוצאה יחד לדוגמא, המוציא מהם את השיעור הגדול יותר חיב. (ע"ה). דבר הראוי לשני שימושים, הולכים לפי השימוש השכיח יותר לקולא, ואם שני השימושים

מצויים הולכים לחומרא. (ע"ה). יש דברים ששיעורם כשהם מוכנים קטן יותר משיעורם כשאינם מוכנים, (כגון שופכים ששיעורם רביעיית שבזה הם ראויים לגיבול טיט, ואילו טיט מגובל שיעורו כדי לעשות כי כור), והטעם מפני שאין אדם טורח לעשותם מלכתחילה אלא בשיעור גדול, אבל כשהם עשויים יש להם חשיבות כבר בשיעור הקטן. (ע"ח. ע"ט). המוציא שטר חוב חיב, ואם הוא פרוע יש בזה מחלוקת בברייתא, והגמ' מבארת שנחלקו אם מותר להשהות שטר פרוע, או שנחלקו אם כותבים שובר, או שנחלקו אם הלוח שומרו כדי להראותו לבעל חוב שני, או דאיירי בשטר שטוען הלוח שפרעו ונחלקו אם מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. (ע"ח).

כללי חיוב הוצאה בשבת - המוציא ב' חצאי שיעור בב' העלמות פטור, ואם הוציאם בהעלם אחד חיב (אא"כ כשהניח את השני כבר הגביה את הראשון או שהראשון נשרף וכדו'), ולרבי יוסי רק בהוציאם לרשות אחת מצטרפים (י"א למעט אם ר"ה מפסיקה בין המקומות, וי"א שגם כרמלית מפסיקה, וי"א שאפי' פיסלא מפסיק). (פ).

יציאת התכשיטים וכדומה - אשה שיצאה בשבת לרה"ר עם דבר שאינו גדל או תכשיט (טבעת שיש עליה חותם, מחט נקובה, כוליאור, מפתח בידה), חייבת חטאת, ודבר שהוא תכשיט גזרו חכמים שלא תצא עימו בשבת שמא תורידו כדי להראותו לחברותיה ותבוא לטלטלו (קטלא, נזמי האף, טבעת שאין עליה חותם, מחט שאינה נקובה, וכן באיש אסרו לצאת עם סנדל יחיד אם אין ברגלו מכה. תפילין. שריון קסדא מגפים), ויש דברים שאין בהם חשש זה ומותר לצאת בהם בשבת, (קמרא ורסוקא נ"ט:). חוטי שיעור משלה או משל חברתה או משל בהמה (אך לא תצא ילדה בשל זקינה או זקינה בשל ילדה. ס"ד:). מוך שבאוזן או בסנדל אם הוא קשור, ומוך של נדה כיון שהוא מאוס. שן תותבת של כסף. סלע שעל הצינית. חוטים וקיסמים שבאזני בנות קטנות (ואבוה דשמואל לא נתן לבנותיו לצאת עם חוטים צבעוניים). לצאת רעולה או פרופה. דברים שרק אשה חשובה רגילה לצאת בהם, מותר לה לצאת בהם, דאין דרך אשה חשובה להסירם. יש דברים שנחלקו החכמים ביניהם אם מותר להוציאם או שאסור מדרבנן (כיליא, שן תותבת של זהב), ויש דברים שיי"א שחייבי חטאת, וי"א שאסור מדרבנן, וי"א שמוותר (עיר של זהב נ"ט:). כובלת וצלוחית של פלייטון (ס"ב:). כל דבר שאסור לצאת בו לרה"ר, אסור לצאת בו לחצר, מלבד כבול ופאה נכרית שבחצר מותר כדי שלא תתגנה על בעלה. (נ"ט: - ס"ז).

סנדל המסומר גזרו חכמים שאסור לצאת בו בשבת ויר"ט מפני מעשה שהיה, ובברייתא איתא שאפי' ממיטה למיטה אסור ללכת בו, ודווקא במסומר לחזק אבל במסומר לנוי מותר, והגמ' מבארת מהו מספר המסומרים שאסורים לצאת בסנדל, ובאיזה אופנים מותר לצאת בו. רשב"א אוסר לטלטלו לצורך גופו, ואין הלכה כמותו. (ס).

קמייע בין של כתב בין של מיני עשבים מותר לצאת בו כשהוא על גופו (אבל ממוציאו בידו חיב חטאת, ואם קושרו לטבעת אסור מדרבנן) אם הוא של מומחה, ואף לחולה שאין בו סכנה, או אם הוא ממשפחת נכפין ולובשו כדי שלא יכפה. ומומחה היינו שהוחזק ג' פעמים, ולפעמים הוחזק רק הגברא או רק הקמייע. (ס"א). דברים העשויים לרפואה כמו ביצת החרגול ושן שועל, לר"מ מותר לצאת בהם בשבת, ולחכמים אף בחול אסור משום דרכי האמורי. (ס"ז).

עניינים שונים

ענייני טומאה - זוג שיש בו עינבל (וכלי מתכת העשוי להשמעת קול. ס"ג): מקבל טומאה, דכתיב "כל דבר אשר יבוא באש" אפי' דיבור יבוא באש. כשהזוג והעינבל מחוברים הם נחשבים דבר אחד לענין קבלת טומאה ולענין טהרה ע"י הזאה. אם ניטל העינבל עדיין הזוג מקבל טומאה, לאביי מפני שהדיט יכול להחזירו, לרביא ריו"ח מפני שראוי למעין מלאכתו הראשונה להקישו ע"ג חרס, ולרבי יוסי בר חנינא מפני שהוא ראוי לשימוש אחר, לגמע בו מים לתינוק. זוג של אדם שבצווארו ובכסותו מקבל טומאה אף באין בו עינבל, אבל זוג העשוי להשמעת קול

1002

אם אין קמח אין תורה

**החוב המעיק קופץ בעיניים באמצע הלימוד?
הריכוז מופרע בהלוואות או המינוס שבבנק?
מוזמן למסילה לעשות סדר כלכלי ולחיות
ברוגע ושלווה כלכלית, ומהיום להשקיע את
כל הרמ"ח בתורה ביתר שאת!**

מסילה
02-5000475 | info@mesila.org

לקדושה קלה. (ע"ט): אסור לקנח בשברי חרס אפי' בחול, משום סכנה או כשפים. (פ"א): לא ישב בבית הכסא במהרה ובחזק, ולא יתאמץ ליפנות. לא יקנח בעשבים יבשים שהאור שולטת בהם. (פ"ב): כותל של ישראל שהוא משמע גם לעבודה זרה ונפל, אסור לישראל לבנותו א"כ הרחיקו ד' אמות. (פ"ב): סיכה אסורה ביום הכיפורים כשתיה. (פ"ו): פולטת שבת זרע, לרבי אלעזר בן עזריה היא טהורה כבר ביום השלישי, ולרבי ישמעאל היא טהורה אחרי שעברו ד' עונות שלימות ואם שימשה בתחילת העונה או בבין השמשות לא מונים עונה זו, ולר"ע צריך ה' עונות ואם שימשה באמצע העונה נטהרת באמצע העונה השישית, ו"א שצריך זו עונות שלימות, ומחלוקתם תלויה מתי הפריש משה את ישראל מנשותיהם לפני מתן תורה.

מימרות שונות - הגמ' (ס"ב): מבארת מה היו החטאים שגרמו לחורבן. המשתין מים על הארץ לפני מיטתו כשפניו כלפי מיטתו, או שמזלזל בנטייל ידים, או שאשתו מקללתו בפניו שאינו קונה לה תכשיטים אף שיש לו ממון, זה מביא את האדם לידי עניות. (ס"ב): ליגמר איניש והדר ליסבר. הגמ' מבארת מה המעלות בלומדים בחברותא ומחדדים זה את זה ונוחים זה לזה ומקשיבים זה לזה. (ס"ג): חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. כל העושה מצוה כמאמרה אין מבשרים אותו בשורות רעות, והגזירות הרעות מתבטלות. הלואה גדולה מצדקה, ומטיל בכיס גדול מכולם. ת"ח שנוקם ונוטר כנחש יש להדבק בו. המגדל כלב רע בתוך ביתו מונע חסד ופורק מעצמו ריאת שמים. שמוח בחור בילדותך - י"א שאלו דברי היצר הרע וי"א שהכונה לשמוח בדברי תורה. (ס"ג): כל מה שברא הקב"ה לא ברא דבר אחד לבטלה. מצינו ה' מקומות שאימת החלש על הגיבור. מצינו ג' בעלי חיים שכל זמן שהם מזקינים הם מוסיפים גבורה. (ע"ז): לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפי' שעה קלה ואפי' בשעת מיתה. אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליהם. (פ"ז): הנעלבים ואינם עולבים וכו' עליהם הכתוב אומר 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו'. דברי תורה הם סם חיים למיימינים וסם המות למשמאילים. (פ"ח):

שלא ניתן בו עינבל אינו מקבל טומאה. (נ"ח: נ"ט). קב של קיטע מקבל טומאת מגע רק אם יש לו בית קיבול לכתיתין, וטומאת מדרס לאביי אינו מקבל מפני שעיקר ההליכה היא ע"י הרגל, ולרובא מקבל מפני שנעשה לסמוך עליו. מקל של זקנים אינו מקבל טומאה. עגלה של קטן מקבלת טומאה. סמוכות או כסא וסמוכות של קיטע מקבלים טומאת מדרס. לוקטמין אינם מקבלים טומאה מפני שאינם כלי או תכשיט. (ס"ו): רק כלי העומד לשיבה מקבל טומאת מדרס, ולא כלי העומד למדידה. (נ"ט): אריג או תכשיט מקבלים טומאה בכל שהוא. חציו אריג וחציו תכשיט מקבל טומאה. (ס"ג): חבלים ומשיחות הקלועים אינם מקבלים טומאת שרץ או מת, דבעינן טווי וארוג. קילקלי וחבק חבק ודבר הבא מזנב הסוס או הפרה מקבלים טומאת מת או שרץ. (ס"ד): עצם הראייה לשמש כשיני המנועול, אם לא קבעם במנועול אינם מקבלים טומאה, ואם קבעם מקבלים טומאה, ובמנועול של בית אף בקבעם אינם מקבלים טומאה, דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. (פ"א): עבודה זרה ומשמשיה מטמאים כשרץ, לר"ע ע"ז מטמאה כנדה, ולחכמים אינה מטמאה כנדה, לרבה מחלוקתם היא אם ע"ז מטמאה באבן מסמא כנדה או לא, אבל במשא לכו"ע מטמאה, ולרבי אלעזר לכו"ע אינה מטמאה באבן מסמא, ונחלקו אם מטמאה במשא. רב חמא בר גוריא מסתפק אם ע"ז מטמאה לאברים או לא. שיעור טומאת ע"ז כזית, ואיסור הנאה יש בכל שהוא. רק זב מטמא את מה שהוא הסיט, וה"ה נכרית ונכרית שהם זבים מדרבנן, וה"ה ע"ז לר"ע שמוטמאה כנדה, אבל טמא מת ושאר טומאות אינם מטמאים את מה שהסיטו. (פ"ב - פ"ג): ספינה אינה מקבלת טומאה, י"א מדכתיב 'דרך אניה בלב ים', וי"א כיון שאינה מיטלטלת מלא וריקן, ונ"מ בספינה מחרס (דבחרס לא בעינן מיטלטל מלא וריקן) או במיטלטלת ע"י שוורים. (פ"ג): עגלה או תיבה גדולים, מקבלים טומאת מדרס רק אם השימוש בה לשימוש או לשיבה אינו מעכב את השימוש בה (לומר לו 'עמודה ונעשה מלאכתנו'). כלי חרס נטמא במגע ולא במדרס, וכלי עץ נטמא אף במדרס. מפץ נטמא במגע המת. (פ"ד):

דינים שונים - י"א שינעל נעל ימין תחילה (ובחליצה מתחיל בשמאל, וברחיצה וסיכה מתחיל בימין, והראש קודם לשאר האברים), וי"א שינעל של שמאל תחילה, וי"א שאין בזה קפידא. וי"א שיצא ידי שניהם שינעל ימין ואח"כ שמאל ואז יקשור שמאל ואח"כ ימין. (ס"א): אין מוצילין קמיעות מפני הדליקה אע"פ שיש בהם עניינות שבתורה, וטעונים גניזה, ואסור להכנס עמהם לבית הכסא א"כ הם מכוסים עור, ועם תפילין אסור אף במכוסים עור, משום אותיות שדי". (ס"א): רבי יהודה בן בבא רצה לאסור פליטון (-שמן אפרסמון) אחרי החורבן, ולחכמים רק דבר שיש בו תענוג ושמחה אסור, אבל תענוג גרידא מותר. (ס"ב): כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף. (ס"ד): מותר לנדה לכוחל ולפקוס ולהתקטש בבגדי צבעונים, והא דכתיב 'והדהו בנדתה' הכונה שאף אם עברו ז' ימי ראייתה אינה טהורה ללא טבילה. י"א שדבר האסור משום מראית העין אסור אפי' בחדרי חדרים, וי"א שמותר במקום שאין רואים. (ס"ד): אבוב דשמואל לא נתן לבנותיו לשכב יחד, ועשה לבנותיו מקוואות בימי ניסן, שאז יש לחוש שמי הגשמים רבים יותר ממי המעיין, ועשה מפצי ביומי תשרי, ובדעת שמואל יש סתירה אם מותר לטבול בנהר רק אם ודאי מי המעיין הם הרוב (פרת ביומי תשרי) או שבסתמא מי המעיין הם הרוב. (ס"ה): מנעל של עץ, לר"מ נחשב מנעל ולרבי יוסי ארנו נחשב מנעל, ונ"מ אם לקיטע מותר לצאת בקב שלו בשבת, ואם חליצה בסנדל עם כשרה, ואם סנדל של סיידים טמא מדרס. (ס"ו): י"א שבר שרפאתו ניכרת אין בו איסור משום דרכי האמורי. אסור למהר את כלוי השמן או הנפט, משום תל תשחית. (ס"ז): המשתחוה לע"ז וסבור שזה בית הכנסת, שליבו לשמים, פטור, ואם השתחוה לאנדרטא וקיבלה עליו באלוה הוי מזיד, ואם לא קיבלה באלוה אינו כלום, וחייב קרבן שייך באומר מותר, והמשתחוה מאהבה או מיראה, לאביי חייב ולרבי פטור. (ע"ב): הלומד דבר אחד ממין חייב מיתה, אבל ממשך מותר ללמוד כדי להבין ולהורות מצוה לחשב בתקופות ומלות. (ע"ה): גזרו חכמים שהתפילין מטמאים את הידים, וי"א שהפרשיות מטמאות, וי"א שהקציצה מטמאה, וי"א שגם הרצועות מטמאות. הלכה למשה מסיני לכתוב תפילין על הקלף בצד של הבשר, ומזוזה על הדוכסוסטוס בצד של השיער, והגמ' דנה מה הדין אם שינה בזה. תפילין או ס"ת שבלו אין עושים מהם מזוזה, מפני שאין מורידין מקדושה חמורה

נקודות הפצה ברחבי הארץ:

- ירושלים -**
- שיבת מיר (בית שלום, ארון קלטת 'ובלכתך בדרך') 0527692282.
- "מרכז הסת"ם" יחזקאל 1 ככר השבת. פרחי 10 (חיון) 02-5401420.
- נוה יעקב - גולק 8/2 7979554-077. מנחת יצחק 3 (טו"ב) 05333117762.
- דברי חיים 12 (פמ"ן) 02-6259923.
- רמות פולין 66 דירה 28 5879786-02.
- רמות ג' תאודור לביא 12 (רייכמן) 052-7147249.
- רמת שלמה (הרב טרוביץ) ביהכ"נ חזו"א.
- "כתר מלוכה" רח' בית ישראל 1 053-3117762.
- בית וגן - רח' משולם ראט 1 (קרפל) 02-6424736.
- גבעת שאול - קהתי 1 בכניסה לבנין ליד הת"ד. 053-3107876.
- הרובע היהודי, כולל צילו של היכל. 053-3107876.
- תל ציון אהבת ישראל 68 דירה 8 (כהן) 0527650692.
- בני ברק - מוצב, מוצב 24 5790989-03.**
- מירז' הסת"ם רחוב זכריה 3. יוספי קיבוץ גלזיות 9 0548446691.**
- פרדס כץ -** (כהן) מנחם בגין 0504165465.
- רוטנר סוקולוב 39 052-7662047. קלמן, רבי עקיבא 9 8439903-054.
- פקשר עזרא 33 א' מול ביכ"נ אג"י [מוהר"ג גשטטר] 03-6746990.
- כהן, יגאל אלון 27/8 054-8440406.
- ציקנובסקי זוננפלד 20 03-6769572.
- מנקין, בורוכוב 3 03-5780281.
- רבי טרפון 4 מכבסת כבס - נא 0524077373.
- הרב אברמסקי 43 (ניילינגר) 0524077373.
- מודיעין עילית - ר"ע 30/6 052-7692282.**
- מורומי שדה 23 (פודולסקי) 08-9791339.
- אבני נור 30/2 (זידל) 08-9741111. ריטב"א 26 (רוכלין) 050-4173968.
- הרב מפתוניב'4 (יעקובוביץ). 052-7144090.
- בית שמש -** נחל לוז 8 (אופיר) 0533103773.
- בן איש חי 71/6 (לוי) מחוץ לדלת.
- רמה ג' משה רבינו 9/9 (הומינר) 0527674908.
- ביתר -** פרידמן. קניג 18 058-3207845.
- המגיד ממעוררית 27 קומה ג' (שכטר) 052-7684471.
- אשדוד -** רובע א' חלפתא 5/2 (וולף) 08-8642821.
- רובע ח', הרותם 37 (וולף) 053-3148677.
- אלעד -** (אדלשטיין) בכולל מדרש אליהו, או ברח' בעלי התוספות 22. 052-7690972, או 03-9337827.
- צפת -** ולדשיין לחמי הגטאות 9 0533177437.
- כולל ישיבת צפת שע"י הרב קפלן 0548454791.
- אופקים -** (קרייסמן) חיד"א 1605/6 054-8415259.
- רכסים -** כולל רב ישראל יצא ממצרים בערב (שבת). 052-7183722.
- הר יונה -** בביהכ"נ המרכזי, 058-3293176.
- רחובות -** ולוסקי רח' שקולניק 5/18 0548456982.
- פתח תקוה (ברוכים) רח' אריה בן אלעזר 26/15 052-7107905.**
- יסודות -** משפחת קורמן 0504172898.
- ירוחם -** משפחת רייך רח' ההגה 748 דירה 6 (0527624968).
- בית חלקי (ליפשיץ) 0587080956.**
- קרית מלאכי** בישיבה (קסלר) 0533159798.